

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2018

Marcela Sládková

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

Katedra andragogiky a managementu vzdělávání

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Odborné vzdělávání v obchodní akademii a spolupráce se zaměstnavateli

Vocational training in the business academy and cooperation with employers

Marcela Sládková

Vedoucí práce: PhDr. Václav Trojan, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Management vzdělávání

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Odborné vzdělávání v obchodní akademii a spolupráce se zaměstnavateli vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha 19. dubna 2018

.....

podpis

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Václavu Trojanovi, Ph.D., který mě svým vstřícným přístupem motivoval při psaní diplomové práce. Poskytl mi odborné vedení, cenné rady, náměty a připomínky. Za přínosnou pomoc při výzkumném šetření děkuji učitelům odborných předmětů, zástupcům zaměstnavatelů a žákům, spolupracujících v rámci odborného vzdělávání v obchodní akademii, za pomoc s anglickým překladem děkuji MgA. Kateřině Rylichové. Velké poděkování patří celé mé rodině, zejména manželovi, dceři, synovi a mamince za toleranci a podporu v době, kdy jsem se věnovala především studiu.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá současnou problematikou středního odborného vzdělávání a zapojením zaměstnavatelů do tohoto procesu. V teoretické části je zaměřena na systém středního odborného vzdělávání v České republice, postavený na rámcových vzdělávacích programech a na legislativní ukotvení spolupráce škol se zaměstnavateli. Dále popisuje cíle Strategie vzdělávací politiky v České republice do roku 2020 pro oblast odborného vzdělávání ve spolupráci se zaměstnavateli a zabývá se konkrétními možnostmi spolupráce zástupců zaměstnavatelů a obchodní akademie při odborném vzdělávání, zejména v rámci odborné praxe žáků. Není opomenuta ani důležitá role ředitele školy při této spolupráci. Výzkumná část na základě výzkumného šetření analyzuje spolupráci učitelů, zástupců zaměstnavatelů a žáků obchodní akademie z hlediska vzájemných požadavků na odborné vzdělávání. Přináší poznatky, zkušenosti a podněty pro zaměstnavatele i pro realizaci spolupráce na stejných nebo podobných typech škol. Kritické zhodnocení konkrétní spolupráce jedné obchodní akademie se zástupci zaměstnavatelů odhaluje úskalí této oblasti středního odborného vzdělávání v širším kontextu.

KLÍČOVÁ SLOVA

odborné vzdělávání, obchodní akademie, zaměstnavatelé, spolupráce, odborné kompetence, odborná praxe

ABSTRACT

The diploma thesis deals with contemporary issues of secondary vocational education and involvement of employers in this process. The theoretical part focuses on the system of secondary vocational education in the Czech Republic, the framework educational programs and the legislative of cooperation between schools and employers. Further it describes the goals of the Education Policy Strategy in the Czech Republic by 2020 in the area of Vocational Education in cooperation with employers and follows concrete possibilities of cooperation between employers representatives and business academy, especially within the students' practical training. The important role of the school principal in this collaboration is pointed out. The research part analyses the cooperation between the teachers, employers and students in terms of mutual requirements for practical training. This section provides knowledge, experience and incentives for employers, and also provides recommendations for cooperation in the same or similar types of schools. Critical assessment of the specific cooperation of one business academy with employers' representatives reveals the difficulties of this area of secondary vocational education in a wider context.

KEYWORDS

vocational education, business academy, employers, cooperation, professional competencies, professional practice

Obsah

1	Úvod	7
2	Střední odborné vzdělávání v České republice s účastí zaměstnavatelů	9
2.1	Pojetí středního odborného vzdělávání	10
2.2	Legislativní ukotvení spolupráce škol se zaměstnavateli	14
2.3	Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020 v oblasti středního odborného vzdělávání ve spolupráci se zaměstnavateli	20
3	Odborné vzdělávání v obchodní akademii ve spolupráci se zaměstnavateli	23
3.1	Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 63-41-M/02	23
3.2	Zapojení zaměstnavatelů do spolupráce s obchodní akademií	29
3.3	Odborná praxe žáků obchodní akademie na reálných pracovištích	32
3.4	Možné dopady nedostatečné spolupráce na odborné vzdělávání	36
4	Výzkumná část	39
4.1	Cíl výzkumného šetření	39
4.2	Metody sběru dat	40
4.3	Průběh výzkumného šetření	41
4.4	Výsledky výzkumného šetření	42
4.5	Shrnutí výsledků výzkumného šetření	73
5	Závěr	86
6	Seznam použitých informačních zdrojů	90
7	Seznam zkratk	93
8	Seznam příloh	94

1 Úvod

Odborné vzdělávání je na mezinárodní úrovni úzce propojeno s trhem práce a ovlivňuje ekonomickou stabilitu každého státu. V České republice jsou do odborného vzdělávání kromě vzdělávacích institucí zapojeni zaměstnavatelé na národní úrovni, regionální úrovni a na úrovni spolupráce se školami.

Odborné vzdělávání, nazývané také jako profesní, hraje důležitou roli v životě každého jedince. Před ukončením povinné školní docházky se žáci devátých tříd základních škol společně se svými rodiči a za pomoci výchovných poradců rozhodují o volbě střední školy. Pokud zvolí cestu odborné přípravy, vybírají z nabídky oborů středních odborných škol ukončených výučním listem nebo maturitní zkouškou. V souvislosti s kurikulární reformou byly pro jednotlivé obory středního odborného vzdělávání zavedeny na národní úrovni rámcové vzdělávací programy, které vymezují závazné požadavky na obsah vzdělávání, realizaci vzdělávání a na výsledky vzdělávání. Středním odborným školám je tak otevřen prostor pro tvorbu vlastních školních vzdělávacích programů na základě vymezených rámců. Rámcové vzdělávací programy jsou zároveň otevřené veřejnosti, zejména zaměstnavatelům. V případě odborného vzdělávání mají ředitelé středních odborných škol možnost využít tvůrčích schopností učitelů odborných předmětů pro flexibilitu vzdělávání s ohledem na požadavky trhu práce a různých forem spolupráce se zaměstnavateli.

Téma diplomové práce je věnováno odbornému vzdělávání v obchodní akademii a spolupráci se zaměstnavateli, konkrétně oboru vzdělání 63-41-M/02 obchodní akademie, zakončeného maturitní zkouškou. Za kvalitu středního odborného vzdělávání je odpovědný každý ředitel školy, který musí společně s učiteli a ve spolupráci se zaměstnavateli reagovat na změny ve společnosti tak, aby si žáci v průběhu vzdělávání rozvíjeli požadované klíčové a odborné kompetence. Funguje-li tato spolupráce na úrovni jednotlivých škol, splňuje střední odborné vzdělávání svůj účel v celostátním měřítku.

Cílem diplomové práce je analyzovat a kriticky zhodnotit požadavky učitelů, zástupců zaměstnavatelů a žáků na odborné vzdělávání v obchodní akademii v rámci jejich spolupráce a vzájemně je komparovat.

Teoretická část diplomové práce představuje střední odborné vzdělávání v České republice s účastí zaměstnavatelů v obecné rovině, vymezené platnou legislativou a strategickými dokumenty. Zároveň mapuje průběh odborného vzdělávání v obchodní akademii ve spolupráci se zaměstnavateli, zaměřené z větší části na odbornou praxi žáků. Tato část vychází z odborné literatury, současné legislativy, strategických dokumentů a z poznatků realizovaných projektů POSPOLU a P-KAP.

Na teoretickou část diplomové práce navazuje praktická část, která se věnuje metodologii výzkumu, zaměřeného na cíl práce a výzkumné otázky směřující na učitele odborných předmětů obchodní akademie, zástupce zaměstnavatelů, kteří se školou spolupracují a na žáky 2. a 3. ročníku obchodní akademie, kteří u těchto zaměstnavatelů vykonávali odbornou praxi. Tato část diplomové práce zároveň mapuje průběh výzkumu a shrnuje výsledky na základě dotazníkového šetření a obsahové analýzy dokumentů k odborným praxím.

Závěr diplomové práce reflektuje aktuálně získané informace o průběhu odborného vzdělávání v obchodní akademii a o spolupráci se zaměstnavateli, odhaluje úskalí spolupráce a navrhuje řešení ke zlepšení na jednotlivých školách, předkládá doporučení pro změny ve středním odborném vzdělávání.

2 Střední odborné vzdělávání v České republice s účastí zaměstnavatelů

Z pohledu managementu vzdělávání je nutné při současném procesu odborného vzdělávání ve středních školách reagovat na trh práce a požadavky zaměstnavatelů. Z tohoto důvodu je důležité navazování a rozvíjení spolupráce mezi školou a zaměstnavateli tak, aby byla významná pro obě zúčastněné strany.

V souladu se vzdělávací strategií MŠMT byl 1. března 2016 zahájen projekt P-KAP (podpora krajského akčního plánování), který bude ukončen v roce 2021. Součástí tohoto projektu je i podpora odborného vzdělávání včetně spolupráce škol a zaměstnavatelů. (Národní ústav pro vzdělávání, 2016)

„Odborné nebo též profesní vzdělávání směřuje k získání znalostí, dovedností a kompetencí, které odpovídají určité kvalifikaci a je možné je přímo uplatnit na trhu práce při výkonu povolání na určité pracovní pozici. Stěžejní význam spolupráce škol se zaměstnavateli spočívá především v tom, že umožňuje lépe reflektovat odborné dovednosti vzhledem k aktuálním potřebám trhu práce, novým trendům a celkově poměrně dynamickému vývoji v některých odvětvích.“ (Národní ústav pro vzdělávání, 2016)

Vzdělávací zařízení, orgány školského managementu, ale i sociální partneři mají nést odpovědnost za vzdělávání v učící se společnosti. Kromě rodičů, místních občanských sdružení, vědeckých institucí, kulturních a dalších organizací jsou to podniky, odbory a organizace zaměstnavatelů. Sociální partnerství se prosazuje především v odborném školství, neboť zaměstnavatelé ovlivňují obsahy odborného vzdělávání i profil absolventů. (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 269)

„Školní partnerství s podniky se obvykle týká podniků, které školám poskytují produkty a služby, nebo podniků, které poskytují studentům a učitelům zkušenosti z vytváření dovedností na pracovišti. Ačkoli se školy příliš často dívají na obchodní partnerství jako na jednoduchý způsob, jak získat peníze, dodávky a vybavení, podniky se domnívají, že existuje mnoho způsobů, jak mohou být partnerství mezi školami a podniky prospěšná pro obě strany. Školní komunity identifikují dovednosti spojené se zaměstnáním jako standardy učení studentů pro všechny studenty.“ (Bernhardt, 2014, s. 146, vlastní překlad)

2.1 Pojetí středního odborného vzdělávání

Střední odborné vzdělávání v České republice navazuje na povinnou školní docházku a uskutečňuje se ve středních odborných školách v oborech vzdělání různého zaměření. Uchazeči mají volbu mezi obory vzdělání ukončené výučním listem nebo maturitní zkouškou.

Střední vzdělávání definuje školský zákon jako vzdělávání, které poskytuje obsahově širší všeobecné vzdělání nebo odborné vzdělání spojené se všeobecným vzděláním a je důležité pro osobní rozvoj jedince. Rozvíjí vědomosti, dovednosti, schopnosti, postoje a hodnoty získané na základní škole. *„Střední vzdělávání dále vytváří předpoklady pro plnoprávný osobní a občanský život, samostatné získávání informací a celoživotní učení, pokračování v navazujícím vzdělávání a přípravu pro výkon povolání nebo pracovní činnosti.“* (Zákon č. 561/2004 Sb., § 57)

„Vzdělávání ve střední škole se člení na teoretické a praktické vyučování a výchovu mimo vyučování, praktické vyučování se člení na odborný výcvik, cvičení, učební praxi a odbornou nebo uměleckou praxi a sportovní přípravu, a to podle jednotlivých oborů vzdělání.“ (Zákon č. 561/2004 Sb., § 65, odst. 1)

Škola má podporovat lidskou individualitu a přípravu na život po ukončení školy tak, aby vedla ke zvyšování konkurenceschopnosti ekonomiky a zaměstnanosti (Trojan, 2014, s. 24), proto je třeba, aby odborná příprava probíhala v souladu s požadavky zaměstnavatelů a trhu práce.

Odborná příprava je *„součástí výchovy a vzdělávání ve střední škole, umožňující absolventům školy kvalifikovaný výkon povolání a odborných činností.“* (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 177)

Odborným vzděláváním jsou v jednotlivých odborných předmětech rozvíjeny teoretické i odborné znalosti, schopnosti a dovednosti žáků. Odborný předmět je *„vyučovací předmět, který je součástí odborné, profesionální přípravy v odborném vzdělávání. Rozlišují se zpravidla teoretické a praktické odborné předměty; dále odborné předměty profilující a specializační.“* (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 179)

Odborná učebna je „speciálně vybavený prostor, určený k výuce určitého předmětu nebo činnosti vyžadující speciální uspořádání a materiální vybavení.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 178)

Vyučování probíhá například v multimediálních učebnách, laboratořích, cvičných kancelářích, apod. Ředitel školy je odpovědný za kvalitu odborného vzdělávání, proto musí pro žáky a vyučující odborných předmětů zajistit vyhovující podmínky.

Žáci by měli být po ukončení vzdělávání na střední odborné škole připraveni na občanský i pracovní život pro podmínky měnícího se světa v souladu s těmito obecnými cíli středního odborného vzdělávání:

- *„Učit se poznávat, tj. osvojit si nástroje pochopení světa a rozvinout dovednosti potřebné k učení se, prohloubit si v návaznosti na základní vzdělání poznatky o světě a dále je rozšiřovat.*
- *Učit se pracovat a jednat, tj. naučit se tvořivě zasahovat do prostředí, které žáky obklopuje, vyrovnávat se s různými situacemi a problémy, umět pracovat v týmech, být schopen vykonávat povolání a pracovní činnosti, pro které byl připravován.*
- *Učit se být, tj. rozumět vlastní osobnosti a jejímu utváření, jednat v souladu s obecně přijímanými morálními hodnotami, se samostatným úsudkem a osobní zodpovědností.*
- *Učit se žít společně, učit se žít s ostatními, tj. umět spolupracovat s ostatními, být schopen podílet se na životě společnosti a nalézt v ní své místo.“* (Rámcový vzdělávací program 63-41-M/02 Obchodní akademie, s. 5 a 6)

Odborná připravenost žáků na budoucí povolání je při ukončování vzdělávání ověřována z hlediska získaných teoretických znalostí, praktických dovedností a návyků v souladu s profilem absolventa. Žáci tak mají možnost prokázat, že získali odborné vzdělání v oboru se zaměřením, které je opravňuje k výkonu na určitou pracovní pozici. „Odborná zkouška ukončující studium ve středních školách a učilištích se skládá většinou z praktické a teoretické zkoušky z odborných předmětů ústní nebo písemnou formou.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 178)

Profesní vzdělávání

„Odborné vzdělávání se v ČR uplatňuje také jako profesní vzdělávání. Ve shodě s mezinárodním pojetím se rozlišuje počáteční odborné vzdělávání, zahrnující profesní přípravu učňů a jinou přípravu na povolání neuniverzitní úrovně a další odborné vzdělávání, které probíhá po školské profesní přípravě a je součástí vzdělávání dospělých.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 178)

S profesním vzděláváním úzce souvisí profesní poradenství, které se uskutečňuje i na úrovni středního odborného vzdělávání. Ředitelé středních odborných škol většinou pověřují své výchovné poradce zajišťováním této odborné a specializované činnosti ve spolupráci s pedagogicko-psychologickými poradnami, personálními agenturami, Úřady práce a zástupci zaměstnavatelů. Žáci vyšších ročníků navštěvují Úřady práce, kde se jim věnují odpovědní pracovníci, do škol jsou zváni zástupci personálních agentur a zástupci zaměstnavatelů, kteří jim na základě odborného vzdělávání v daném oboru pomáhají s volbou povolání. Někteří přímo přicházejí s nabídkou práce pro žáky 4. ročníků. Z hlediska volby budoucího povolání mají velký význam také prezentace vyšších odborných a vysokých škol na středních odborných školách, neboť dávají žákům podnět k dalšímu vzdělávání. Pedagogicko-psychologické poradny pomáhají s volbou povolání žákům zdravotně znevýhodněným.

„Profesní poradenství, v současné době označováno jako kariérové poradenství, je systém poradenských služeb, jejichž cílem je pomáhat jednotlivcům jakéhokoli věku při rozhodování v otázkách vzdělávání, profesní přípravy, volby zaměstnání a rozvoji kariéry.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 222)

Mezinárodní norma pro klasifikaci vzdělávání ISCED 3A – 3C

Průcha (2012, s. 127-128) uvádí, že střední odborné vzdělávání je podle Mezinárodní normy pro klasifikaci vzdělávání ISCED 1997 vyšší sekundární vzdělávání (upper secondary education) vymezeno jako úroveň ISCED 3A-3C. Absolventi odcházejí do pracovního procesu nebo jsou připravováni pro vstup do postsekundárního nebo terciálního vzdělávání. Vyšší sekundární vzdělávání se dělí na všeobecné vzdělávání (general upper secondary education) a odborné/profesní vzdělávání (vocational/technical education)

včetně přípravy učňů. V českém vzdělávacím systému se do této úrovně zahrnuje několik typů středních škol. V mezinárodní (anglické) terminologii nemá český termín střední škola svůj významový ekvivalent. Pro komparativní a pedagogické účely je přesnější používat termín vyšší sekundární škola/vzdělávání. V oblasti odborného vzdělávání se „školy poskytující přípravu na povolání (v českém systému především střední odborná učiliště) označují jako školy profesní (secondary vocational schools), na druhé straně se termínem technické (technical) označují nejen školy technické, ale i vyšší střední školy, které technické nejsou, např. knihovnické, zdravotnické či obchodní.“ (Průcha, 2012, s. 129)

Český termín střední škola a střední vzdělání vymezuje zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon a anglický ekvivalent českých termínů pro střední odborné vzdělávání je podle Průchy (2012, s. 129) následující:

střední odborná škola	secondary technical school
střední odborné vzdělání	secondary technical education
střední odborné učiliště	secondary vocational school
střední profesní vzdělání	secondary vocational education
učební obory	vocational courses

Střední odborná škola jako „součást středního školství, poskytující vyšší sekundární vzdělávání (úroveň ISCED 3; připravuje pro výkon odborných činností, zejména techniko-hospodářských, ekonomických, pedagogických, zdravotnických, sociálně-právních, správních, uměleckých a kulturních; připravuje i pro studium na vysoké škole. Poskytuje střední odborné vzdělání (ve studiu kratším než čtyři roky) a úplné střední odborné vzdělání (ve čtyř, eventuálně pětiletém studiu) zakončené maturitou.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 289)

2.2 Legislativní ukotvení spolupráce škol se zaměstnavateli

„Spolupráce škol se zaměstnavateli má oporu ve školském zákoně, zákoně o pedagogických pracovnících, Národní soustavě kvalifikací, ve strategických dokumentech MŠMT a zasahuje i do daňového práva.“ (Národní ústav pro vzdělávání, 2016, online)

Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů.

Spolupráce škol se zaměstnavateli je legislativně ukotveno v zákoně č. 561/2004 Sb., školském zákoně, na národní úrovni (rámcové vzdělávací programy) a na lokální úrovni (školní vzdělávací programy). (Národní ústav pro vzdělávání, 2016, online)

„Pro každý obor vzdělání v základním a středním vzdělávání a pro předškolní, základní umělecké a jazykové vzdělávání se vydávají rámcové vzdělávací programy. Rámcové vzdělávací programy vymezují povinný obsah, rozsah a podmínky vzdělávání; jsou závazné pro tvorbu školních vzdělávacích programů, hodnocení výsledků vzdělávání dětí a žáků, tvorbu a posuzování učebnic a učebních textů a dále závazným základem pro stanovení výše finančních prostředků přidělovaných podle § 160 a 162. Vzdělávání v jednotlivé škole a školském zařízení se uskutečňuje podle školních vzdělávacích programů.“ (Zákon č. 561/2004 Sb., § 3, odst. 2 a 3)

„Rámcové vzdělávací programy pro odborné vzdělávání projednají ministerstva před jejich vydáním s příslušnými ústředními odborovými orgány, příslušnými organizacemi zaměstnavatelů s celostátní působností a kraji.“ (Zákon č. 561/2004, § 4, odst. 3)

Školský zákon vymezuje v § 2, odst. 2, písm. a) mezi obecné cíle vzdělávání také *„rozvoj osobnosti člověka, který bude vybaven poznávacími a sociálními způsobilostmi, mravními a duchovními hodnotami pro osobní a občanský život, výkon povolání nebo pracovní činnosti, získávání informací a učení se v průběhu celého života.“* S tím souvisí i zapojení zaměstnavatelů do spolupráce se školami z důvodu předávání aktuálních informací z pracovního prostředí učitelům odborných předmětů, možnosti seznámení žáků s pracovním prostředím a podílení se na inovaci školních vzdělávacích programů.

„Kurikulární rámce vymezují závazný obsah všeobecného a odborného vzdělávání a požadované výsledky vzdělávání. Obsah vzdělávání se člení na vzdělávací oblasti a obsahové okruhy.“ (Rámcový vzdělávací program 63-41-M/02 Obchodní akademie, s. 13)

Podle rámcových vzdělávacích programů se tvoří učební plány ve školních vzdělávacích programech, do kterých se zařazují vyučovací předměty podle vzdělávacích oblastí a obsahových okruhů. Minimální počet vyučovacích hodin a stanovené vzdělávací oblasti jsou závazné a musí být prokazatelně dodržovány při naplňování školního vzdělávacího programu. (Rámcový vzdělávací program 63-41-M/02 Obchodní akademie, s. 54)

„Pro úspěšnou realizaci vzdělávání je nutné vytvářet podmínky pro osvojení požadovaných praktických dovedností a činností formou cvičení (v laboratořích, dílnách, odborných učebnách, fiktivních firmách apod.), učební a odborné praxe.“ (Rámcový vzdělávací program, s. 55)

Ze závažných důvodů je možné rámcové vzdělávací programy měnit, nejdříve však s účinností od následujícího školního roku, pokud se nejedná o změny, které vyplývají z platných právních předpisů. Změnu zveřejní ministerstvo, které rámcový vzdělávací program vydalo v dostatečném předstihu způsobem, umožňujícím dálkový přístup. (Zákon č. 561/2004 Sb., § 4, odst. 4-5)

Spolupráce se zaměstnavateli při odborném vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Ministryně školství, mládeže a tělovýchovy Mgr. Kateřina Valachová, Ph.D. vydala dne 18. srpna 2016 opatření č. 1, 2 a 3 ke změně rámcových vzdělávacích programů oborů středního vzdělávání všech kategorií stupně dosaženého vzdělání v souvislosti se změnou zákona č. 561/2004 Sb., školského zákona, v souladu s ustanoveními § 4 odst. 4, § 16, § 17 a § 19 (úprava podmínek vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných) ve znění zákona č. 82/2015 Sb. Opatření nabylo účinnosti dnem 1. září 2016 a školy měly za povinnost upravit své školní vzdělávací programy v souladu s Dodatkem k rámcovým vzdělávacím programům nejpozději do 1. září 2017. (MŠMT, č. j. MSMT-21703/2016-1, s. 1, online)

Toto opatření se dotklo i spolupráce středních odborných škol se zaměstnavateli z hlediska realizace praktického vyučování a odborné praxe. Pro střední odborné vzdělávání oborů vzdělání ukončených výučním listem nebo maturitní zkouškou „žák uvedený v § 16 odst. 9 školského zákona může být uvolněn (nebo nemusí být hodnocen) také z provádění některých činností, ovšem nemůže být uvolněn z předmětu rozhodujícího pro odborné zaměření absolventa. Tzn., žák nemůže být uvolněn z odborných teoretických i praktických předmětů (tj. příslušných cvičení, odborného výcviku, učební a odborné praxe) nezbytných pro dosažení odborných kompetencí a výsledků vzdělávání vymezených příslušným RVP a ŠVP. V případě potřeby škola nabídne žákovi taková podpůrná opatření, která mu umožní zvládnout odborné vzdělávání v celém rozsahu a úspěšně vykonat závěrečnou nebo maturitní zkoušku.“ (MŠMT, č. j. MSMT-21703/2016-1, s. 4-5, online)

V rámci podpůrných opatření pro realizaci odborných praxí je vhodné určit pracovníka, který bude komunikovat také s koordinátory a instruktory praktického vyučování u zaměstnavatelů. (MŠMT, č. j. MSMT-21703/2016-1, s. 6, online)

Pro dosažení úspěšnosti při vzdělávání těchto žáků je mimo jiné zapotřebí „spolupracovat se zaměstnavateli při zajišťování praktické části přípravy na povolání (odborného výcviku, učební a odborné praxe) nebo při hledání možností prvního pracovního uplatnění absolventů se zdravotním postižením; je vhodné seznámit zaměstnavatele, u něhož se bude realizovat praktická výuka žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, a zejména instruktora dané skupiny se specifiky vzdělávání těchto žáků a přístupu k nim.“ (MŠMT, č. j. MSMT-21703/2016-1, s. 6, online)

Podíl zaměstnavatelů na vytváření RVP pro odborné vzdělávání

Požadavky trhu práce, vymezené v kvalifikačních standardech a profesních profilech, jsou podkladem pro zpracování rámcových vzdělávacích programů z hlediska požadavků na odborné vzdělávání a kompetence (způsobilosti) absolventů. Na zpracování profesních profilů a kvalifikačních standardů se podíleli představitelé zaměstnavatelů.

„RVP jsou zpracovány tak, aby zajišťovaly srovnatelnou úroveň odborného vzdělávání a přípravy všech absolventů a aby zároveň umožňovaly škole reagovat na potřeby trhu práce v regionu nebo vytvářet odborná zaměření pro určité skupiny odborných činností. RVP

kladou důraz na význam všeobecného vzdělání pro rozvoj žáků a na jeho průpravnou funkci pro odborné vzdělávání a pro získání kompetencí potřebných k výkonu povolání.“ (Rámcový vzdělávací program 63-41-M/02 Obchodní akademie, s. 3)

Průřezová témata (Občan v demokratické společnosti, Člověk a životní prostředí, Člověk a svět práce, Informační a komunikační technologie), která jsou stanovena v rámcových vzdělávacích programech, mohou školy realizovat i jinými aktivitami než vyučováním. Mají výchovnou a motivační funkci (Rámcový vzdělávací program 63-41-M/02 Obchodní akademie, s. 3), která dává prostor zaměstnavatelům podílet se na vytváření podmínek pro realizaci těchto aktivit.

V rámcovém vzdělávacím programu je stanovený obsah vnímán jako nástroj pro dosažení požadovaných způsobilostí (kompetencí) absolventa. Kompetence jsou rozděleny na klíčové a odborné, ale vzájemně se prolínají. *„Pojem kompetence chápeme jako ohraničené struktury schopností a znalostí. S nimi související dovednosti, postoje a hodnotové orientace jsou předpokladem pro výkon žáka – absolventa (vyjadřují jeho způsobilost nebo schopnost něco dělat, jednat určitým způsobem)“.* (Rámcový vzdělávací program 63-41-M/02 Obchodní akademie, s. 4)

Klíčové kompetence se týkají požadavků na vzdělání z hlediska vědomostí, dovedností, postojů a hodnot, odborné kompetence (výkon pracovních činností) vyjadřují profil absolventa oboru vzdělání a jeho způsobilosti k výkonu povolání. Zahrnují odborné vědomosti, dovednosti, postoje a hodnoty potřebné pro výkon pracovních činností na základě kvalifikačních požadavků daného povolání. (Rámcový vzdělávací program 63-41-M/02 Obchodní akademie, s. 4)

Vyhláška č. 13/2005 Sb.

Ze školské legislativy vyplývá také přímé zapojení zaměstnavatelů do vzdělávacího procesu na středních odborných školách, které upravuje vyhláška č. 13/2005 Sb., o středním vzdělávání a vzdělávání v konzervatoři. Zvláště důležitý je § 12, týkající se náležitostí smluv o obsahu, rozsahu a podmínkách praktického vyučování, ke kterému bylo dne 22. dubna 2016 vydáno metodické doporučení MŠMT.

„Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vydává v souladu se zněním § 65 odst. 2 a § 96 odst. 2 a 3 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů a § 12, § 13 vyhlášky č. 13/2005 Sb., o středním vzdělávání a vzdělávání v konzervatoři, ve znění pozdějších předpisů Doporučení k zabezpečení jednotného postupu při uzavírání smlouvy o obsahu, rozsahu a podmínkách konání praktického vyučování realizovaného na pracovištích fyzických či právnických osob, (dále jen „poskytovatel), které mají oprávnění k činnosti související s daným oborem vzdělání, (dále jen doporučení).“ (MŠMT, 2016)

Doporučení je určeno ředitelům středních a vyšších odborných škol, zaměstnavatelům, ale také odborné veřejnosti. Na základě řádně uzavřené smlouvy o obsahu, rozsahu a podmínkách konání praktického vyučování a v souladu s novelou zákona o daních z příjmů mohou od ledna 2014 zaměstnavatelé využít daňové úlevy.

Přehled možných daňových úlev:

- *„Odpočet na podporu pořízení majetku poskytovatele praktického vyučování pro účely odborného vzdělávání v rozsahu 50 a 110 % vstupní ceny majetku podle doby využití žáky v souladu s § 34f a 34g zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmu.*
- *Odpočet na podporu výdajů vynaložených na žáka ve výši 200 Kč za hodinu praktického vyučování na pracovišti poskytovatele v souladu s § 34h zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmu.*
- *Zvýšení limitu pro daňovou uznatelnost motivačního příspěvku (stipendia) ve smyslu § 24 odst. 2 písm. zu) zákona č. 586/1992 Sb., z 2 000 Kč na 5 000 Kč měsíčně u středoškoláků a z 5 000 Kč na 10 000 Kč u vysokoškoláků.“ (MŠMT, 2016, online)*

Na rozdíl od sousedních zemí, například v Rakousku a Německu, kde nesou zaměstnavatelé přímou odpovědnost za odbornou část středního vzdělávání, pro české zaměstnavatele je účast na odborném vzdělávání dobrovolná a možnost využít daňové úlevy by pro ně měla být motivující ke spolupráci se školami. (Národní ústav pro vzdělávání, 2016, online)

Další možností zapojení zaměstnavatelů do vzdělávacího procesu je účast odborníka z praxe při závěrečných zkouškách nebo přímo do výuky. Podle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících může ředitel školy od ledna 2015 zaměstnat na poloviční úvazek odborníka z praxe, přesto, že nemá požadované pedagogické vzdělání. (Národní ústav pro vzdělávání, 2016, online)

Zákon č. 179/2006 Sb., o uznávání výsledku dalšího vzdělávání

Zavedením Národní soustavy kvalifikací, zákon č. 179/2006 Sb., dostali zaměstnavatelé prostor k podílení se na tvorbě a schvalování kvalifikací a hodnoticích standardů. Vzhledem k tomu, že rámcové vzdělávací programy vycházejí z kvalifikačních standardů a profesních profilů, mělo by docházet k propojování počátečního a dalšího vzdělávání v oblasti odborného vzdělávání. Rámcové vzdělávací programy ukládají školám, aby při tvorbě školních vzdělávacích programů vycházely z požadavků trhu práce popsaných ve standardech profesních kvalifikací Národní soustavy kvalifikací. (Národní ústav pro vzdělávání, 2016, online)

„Rada je poradním orgánem ministerstva pro oblast kvalifikací a má 18 členů. Předsedu, místopředsedu a ostatní členy Rady jmenuje a odvolává ministr školství, mládeže a tělovýchovy. Členové Rady jsou ministrem školství, mládeže a tělovýchovy jmenováni s přihlédnutím k jejich odborné způsobilosti z osob navrhaných ústředními správními úřady a jinými organizačními složkami České republiky, profesními komorami, zájmovými a profesními sdruženími, organizacemi zaměstnavatelů, odborovými organizacemi, odbornými společnostmi, sdruženími právnických osob vykonávajících činnost škol zapsaných do rejstříku škol a školských zařízení a vysokými školami, dále z odborníků oblasti vzdělávání, kvalifikací, pracovněprávních vztahů nebo financování dalšího vzdělávání.“ (Zákon č. 179/2006 Sb., § 24, odst. 1, 2, 3a a 3b)

Podpora středního a vyššího odborného školství v oblasti spolupráce škol se zaměstnavateli je obsažena také ve strategických dokumentech MŠMT (viz další podkapitola).

Hlavní výzvy v této oblasti: *„zvýšit podíl praktického vyučování v ideálním případě na pracovištích a zkvalitnit ho, zajistit, aby všeobecně vzdělávací předměty a odborná teorie*

měly průpravný charakter pro praktické vyučování, personálně zajistit kvalitní spolupráci škol a firem – koordinátor spolupráce, vzdělávání instruktorů, stáže učitelů, aplikovat důsledně úplný cyklus kvality – plánování-realizace-zhodnocení-revize – na celou oblast spolupráce (od ŠVP, po konkrétní praxi žáka), udržitelný model financování, regionálně vyvážená struktura škol a jejich oborová nabídka.“ (Národní ústav pro vzdělávání, 2016)

2.3 Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020 v oblasti středního odborného vzdělávání ve spolupráci se zaměstnavateli

V roce 2014 byla schválena Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020 (dále jen Strategie 2020). Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015-2020 (dále jen Dlouhodobý záměr ČR) je jedním z implementačních dokumentů Strategie 2020 a je zpracován v souladu s ustanovením § 9 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. (Dlouhodobý záměr ČR, s. 3, online)

Schválením Strategie 2020 vládou definitivně skončila platnost Národního programu rozvoje vzdělávací soustavy (Bílé knihy) z roku 2001.“ (Strategie 2020, s. 3, online)

Důležitým cílem Strategie 2020 je modernizace systému středního odborného vzdělávání tak, aby směřovalo k efektivnějšímu rozvoji a zahrnovalo v závěrečných fázích studia větší podíl praktické výuky, podpora systémového využívání stáží ve firmách jako efektivního nástroje podpory zaměstnatelnosti, podpora rozvoje sociálního partnerství škol a zaměstnavatelů s cílem usnadnit přechod absolventů škol do praxe.“ (Strategie 2020, s. 22)

Podle Dlouhodobého záměru ČR bude nově v nabídce oborů vzdělání pro přijímání žáků do středního vzdělávání více než dosud přihlíženo k uplatnitelnosti absolventů na trhu práce. Při přijímání žáků zejména do maturitních oborů se zohlední dva principy:

- *„predikce trhu práce, která bude vytvořena společně s Ministerstvem práce a sociálních věcí, Úřadem práce a dalších sociálních partnerů (Svaz průmyslu a dopravy, Hospodářská komora, Agrární komora aj.) a*

- *úprava financování středního vzdělávání tak, aby struktura financování středoškolských oborů vzdělání odrážela skutečný i předpokládaný stav zaměstnatelnosti jejich absolventů a objektivizovaná kritéria kvality střední školy.*“ (Dlouhodobý záměr ČR, s. 21, online)

Dlouhodobý záměr ČR dále počítá s obsahovými a strukturálními úpravami RVP, s důrazem na větší podíl praktického vyučování pro budoucí potřeby pracovního i společenského uplatnění absolventů. Důvodem je rozvoj technologií a inovací. RVP by měly umožnit efektivnější rozvoj přenositelných znalostí, dovedností a schopností. (Dlouhodobý záměr ČR, s. 22, online)

„Budou zahájeny obsahové a strukturální úpravy RVP tak, aby:

- *v reakci na potřeby zaměstnavatelů i společnosti směřovaly nejen k současným, ale také k budoucím potřebám pracovního i společenského uplatnění absolventů,*
- *respektovaly rozvoj technologií a dalších inovačních trendů,*
- *umožnily efektivnější rozvoj přenositelných znalostí, dovedností a schopností, ale zároveň aby akcentovaly potřebu většího podílu praktického vyučování v zájmu dostatečného osvojení profesně orientovaných vědomostí a dovedností žáků.*

S cílem dalšího zkvalitnění úrovně odborného vzdělávání budou školy dále prohlubovat spolupráci se zaměstnavateli a pobočkami Úřadu práce, lépe plánovat a vyhodnocovat spolupráci při výuce žáků v reálném pracovním prostředí na pracovištích zaměstnavatelů.

Jednou z cest zvýšení uplatnitelnosti absolventů na trhu práce může být systematické navázání RVP na Národní soustavu kvalifikací (NSK), která reflektuje požadavky zaměstnavatelů nejen aktuální, ale i perspektivní.“ (Dlouhodobý záměr ČR, s. 22, online)

Z hlediska dalších opatření, vyžadujících spolupráci se zaměstnavateli, je třeba podle Dlouhodobého záměru ČR přehodnotit rozsah a organizaci odborné praxe u maturitních a nematuritních oborů odborného vzdělávání a případně jej navýšit, navázat soustavu oborů vzdělání, inovace RVP, jejich revize a tvorbu ŠVP na budoucí požadavky trhu práce formulované zaměstnavateli např. v Národní soustavě kvalifikací, zajišťovat praktické vyučování v oborech odborného vzdělávání v regionech pokud možno na pracovištích

zaměstnavatelů, podporovat využití nástrojů pro zajištění kvality odborného vzdělávání v reálném pracovním prostředí, např. daňové úlevy pro firmy, spolupracujícími se školami, podporovat a od ředitelů škol vyžadovat další prohlubování spolupráce škol, zaměstnavatelů a poboček Úřadu práce. (Dlouhodobý záměr ČR, s. 28-29, online)

3 Odborné vzdělávání v obchodní akademii ve spolupráci se zaměstnavateli

Obchodní akademie je „*typ střední odborné školy, dříve střední ekonomická škola, připravující žáky zvláště pro oblast obchodu, služeb, administrativy, peněžnictví a cestovního ruchu. Obvykle čtyřleté studium zakončené maturitou, na úrovni vyššího sekundárního vzdělávání (ISCED 3A).*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 176)

Kromě teoretického vyučování probíhá v obchodní akademii také praktické vyučování ve spolupráci se zaměstnavateli.

„Praktické vyučování se člení na učební a odbornou praxi, uskutečňuje se ve školách a školských zařízeních nebo na pracovištích fyzických a právnických osob, které mají oprávnění k činnosti související s daným oborem vzdělání a uzavřely se školou smlouvu o obsahu a rozsahu praktického vyučování a podmínkách pro jeho konání. Na žáky se při praktickém vyučování vztahují ustanovení zákoníku práce.“ (Školský zákon, § 65)

3.1 Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 63-41-M/02

Rámcový vzdělávací program vydalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy dne 28. června 2007, pod č. j. 12698/2007-23.

Obor vzdělání 63-41-M/02 lze podle RVP realizovat v denní formě vzdělávání po dobu 4 roků, ve zkráceném studiu pro absolventy oborů vzdělání ukončených maturitní zkouškou 1 – 2 roky v denní formě vzdělávání. V tomto oboru je možné využít večerního, dálkového, kombinovaného nebo distančního vzdělávání, které je nejvýše o 1 rok delší než v denní formě. Dosaženým stupněm vzdělání je střední vzdělání s maturitní zkouškou. (Rámcový vzdělávací program 63-41-M/02 Obchodní akademie, s. 12)

Vzdělávání v obchodní akademii se uskutečňuje ve velké míře v denní formě vzdělávání, vyžaduje spolupráci se zaměstnavateli z hlediska požadavků na odborné vzdělávání, ale i v rámci profesního poradenství. Rámcový vzdělávací program stanoví vzdělávací oblasti a obsahové okruhy pro denní formu vzdělávání (viz následující tabulka) s minimálním počtem týdenních a celkových vyučovacích hodin za studium. Rámcové rozvržení obsahu vzdělávání je podkladem pro tvorbu školního vzdělávacího programu.

Tabulka č. 1: **Rámcové rozvržení obsahu vzdělávání pro denní studium**

(upravený Rámcový vzdělávací program 63-41-M/02 od 1. září 2015)

Vzdělávací oblasti a obsahové okruhy	Minimální počet vyučovacích hodin za studium	
	týdenních	celkový
Jazykové vzdělávání		
- český jazyk	5	160
- dva cizí jazyky	18	576
Společenskovědní vzdělávání	5	160
Přírodovědné vzdělávání	4	128
Matematické vzdělávání	10	320
Estetické vzdělávání	5	160
Vzdělávání pro zdraví	8	256
Vzdělávání v informačních a komunikačních technologiích	6	192
Písemná a ústní komunikace	4	128
Podnik, podnikové činnosti, řízení podniku	16	512
Finance, daně, finanční trh	9	288
Tržní ekonomika, národní a světová ekonomika	5	160
Disponibilní hodiny	33	1 056
Celkem	128	4 096

Zdroj: MŠMT, Rámcový vzdělávací program 63-41M/02 Obchodní akademie

Do ŠVP musí být zařazena odborná praxe v minimálním rozsahu 4 týdny za celou dobu vzdělávání. Organizuje se v souladu s právními předpisy a může být prováděna částečně nebo úplně formou učební praxe. (Rámcový vzdělávací program 63-41-M/02 Obchodní akademie, s. 55)

Požadavky na kompetence žáků obchodní akademie

Vzdělávání v oboru obchodní akademie stanovené v rámcovém vzdělávacím programu směřuje k tomu, aby si žáci vytvořili potřebné kompetence, které jsou v souladu s cíli středního odborného vzdělávání.

Klíčové kompetence podle RVP:

- *„kompetence k učení;*
- *kompetence k řešení problémů;*
- *komunikativní kompetence;*
- *personální a sociální kompetence;*
- *občanské kompetence a kulturní povědomí;*
- *kompetence k pracovnímu uplatnění a podnikatelským aktivitám;*
- *matematické kompetence;*
- *kompetence využívat prostředky informačních a komunikačních technologií a pracovat s informacemi.“ (Rámcový vzdělávací program 63-41-M/02 Obchodní akademie, s. 7-10)*

Odborné kompetence podle RVP:

- *„aplikovat poznatky z oblasti práva v podnikatelské činnosti;*
- *provádět typické podnikové činnosti;*
- *efektivně hospodařit s finančními prostředky;*
- *dbát na bezpečnost práce a ochranu zdraví při práci;*
- *usilovat o nejvyšší kvalitu své práce, výrobků nebo služeb;*

- *jednat ekonomicky a v souladu se strategií udržitelného rozvoje.*“ (Rámcový vzdělávací program 63-41-M/02 Obchodní akademie, s. 10-12)

Obsahový okruh stanovený Rámcovým vzdělávacím programem 63-41-M/02 Obchodní akademie (s. 46) „*Podnik, podnikové činnosti, řízení podniku seznamuje žáky se založením podniku a předpoklady pro jeho fungování*“.

Důležité je, aby se žáci orientovali v založení a organizaci podniku, právní úpravě podnikání, v řízení bezpečnosti a ochrany zdraví na pracovišti, znali podstatu managementu, marketingu a účetnictví, uměli statisticky zpracovat informace, ovládali zabezpečení hlavní činnosti oběžným a dlouhodobým majetkem, lidskými zdroji, orientovali se v hlavní činnosti podniku, prodejní činnosti a obchodních závazkových vztazích.

„*Žáci se zorientují v právních normách, naučí se pracovat s účetními doklady a účtovým rozvrhem, účtovat na syntetických a analytických účtech, využívat znalosti z informačních a komunikačních technologií a vyhotovovat písemnosti při řízení podniku. Žáci se rovněž seznamují s vedením daňové evidence osob samostatně výdělečně činných. Pozornost je v této vzdělávací oblasti věnována také základům marketingu a managementu. Žáci jsou vedeni k samostatnému uvažování a hodnocení ekonomických jevů a učí se kontrolovat výsledky práce. Nedílnou součástí tohoto obsahového okruhu je tematika bezpečnosti práce a ochrana zdraví při práci. Obsahový okruh je propojen se standardem finanční gramotnosti pro střední vzdělávání.*“ (Rámcový vzdělávací program 63-41-M/02 Obchodní akademie, s. 46)

Pro získávání těchto kompetencí je důležitá také odborná praxe, realizovaná na pracovištích fyzických a právnických osob, kde mají žáci možnost seznámit se s aktuálními právními předpisy aplikovanými v praxi, s administrativou, účetními operacemi a organizační strukturou podniku, organizace nebo instituce. Důležité je také reálné prostředí z hlediska požadavků na bezpečnost a hygienu práce. Zároveň dochází k propojení odborných kompetencí s klíčovými, zejména v oblasti komunikace, řešení problémů a využívání informačních a komunikačních technologií.

Profilová maturitní zkouška

„Maturitní zkouška se skládá ze společné a profilové části. Žák získá střední vzdělání s maturitní zkouškou, jestliže úspěšně vykoná obě části maturitní zkoušky.“ (Zákon č. 561/2004 Sb., § 77)

Forma profilové maturitní zkoušky se odvíjí od zaměření školního vzdělávacího programu. V obchodních akademiích se podle informací, zveřejněných na internetových stránkách, nejčastěji ověřují znalosti z účetnictví a písemné elektronické komunikace. Některé školy zařazují do profilové maturitní zkoušky aplikované právo.

„Ředitel školy může do nabídky povinných zkoušek profilové části maturitní zkoušky zařadit pouze předměty nebo jiné ucelené části vzdělávacího obsahu, jejichž celková doba podle učebního plánu školního vzdělávacího programu činí po dobu vzdělávání nejméně 144 vyučovacích hodin. Obsahem zkoušky může být více obsahově příbuzných předmětů školního vzdělávacího programu.“ (Vyhláška č. 177/2009 Sb., § 14)

„Účelem maturitní zkoušky je ověřit, jak žáci dosáhli cílů vzdělávání stanovených rámcovým a školním vzdělávacím programem v příslušném oboru vzdělání, zejména ověřit úroveň klíčových vědomostí a dovedností žáka, které jsou důležité pro jeho další vzdělávání nebo výkon povolání nebo odborných činností.“ (Zákon č. 561/2004 Sb., § 73)

Pro profilovou maturitní zkoušku je třeba s dostatečným předstihem připravit témata a zadání, ale také nastavit pravidla pro ověřování a hodnocení klíčových kompetencí.

„Při přípravě témat a zadání pro praktickou zkoušku je třeba věnovat pozornost vazbě na kompetence absolventa – zda praktická zkouška bude ověřovat komplexní kompetence, nebo pouze dílčí výsledky vzdělávání, zda také zahrnuje i odpovídající klíčové kompetence, kompetence k dodržování BOZP, kvality práce, výrobků a služeb, k ekonomickému a ekologickému jednání a jak budeme tyto kompetence ověřovat a hodnotit. Za funkční je třeba považovat především takové pojetí praktické zkoušky, které není zaměřeno na ověření dílčích až rutinních činností, ale komplexních kompetencí a předpokládaných činností, které absolvent bude vykonávat.“ (Kašparová, 2012, s. 26)

Způsob hodnocení profilové maturitní zkoušky je daný příslušnou vyhláškou.

„Každá zkouška profilové části je hodnocena zvlášť. Způsob hodnocení každé zkoušky nebo její části a způsob stanovení výsledného hodnocení zkoušek navrhuje ředitel školy a nejpozději před započítáním zkoušek schvaluje zkušební maturitní komise.“ (Vyhláška č. 177/2009 Sb., § 24)

Ředitel školy může v rámci spolupráce se zaměstnavateli jmenovat jako člena zkušební maturitní komise i odborníka z praxe nebo z vysoké či vyšší odborné školy. (Zákon č. 561/2004 Sb., § 80a)

Profil absolventa

Profil absolventa je pro spolupráci se zaměstnavateli důležitý, neboť zahrnuje kompetence, podle kterých se zástupci zaměstnavatelů rozhodují, zda jejich nabídka bude pro obchodní akademii v rámci spolupráce přínosná a zda profil absolventa odpovídá jejich požadavkům. Zároveň je důležitý také pro školu, ředitel si vybírá pro spolupráci takové zaměstnavatele, jejichž předmět činnosti odpovídá profilu absolventa.

„Profil absolventa poskytuje informace (zaměstnavatelům a úřadům práce, zájemcům o vzdělávání, institucím profesního poradenství aj. zájemcům) o odborných a osobnostních kvalitách absolventa a pracovních činnostech, pro které bude připravován. Odvíjí se od něj koncepce a obsah celého vzdělávacího programu. Specifikuje kompetence absolventa a výsledky vzdělávání vymezené v RVP z hlediska záměrů školy. Dokument obsahuje název a adresu školy, zřizovatele; název ŠVP, kód a název oboru vzdělání, popř. název odborného zaměření; popis uplatnění absolventa v praxi (výčet typických pracovních činností, pozic či povolání); očekávané kompetence absolventa; způsob ukončení vzdělávání a potvrzení dosaženého vzdělání, stupeň dosaženého vzdělání.“ (Rámcový vzdělávací program 63-41-M/02 Obchodní akademie, s. 66)

„Profil absolventa je důležitá kategorie pro pedagogické směry, které kladou důraz na formální, institucionální vzdělávání a výchovu, na technický přístup k pedagogickým jevům. Jde o cílovou kategorii, která výslovně stanovuje vzdělávací a výchovné cíle pro určitý typ školy. Stojí nad cíli jednotlivých vyučovacích předmětů. Stanovuje kvality, jimiž by se měl vyznačovat absolvent dané školy poté, co úspěšně dokončí studium a obdrží příslušný právní doklad.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 223)

Absolvent obchodní akademie má široké uplatnění na trhu práce, záleží však na průběhu vzdělávání, odborném rozvoji učitelů odborných předmětů a odpovědnosti ředitele při spolupráci se zaměstnavateli. Pro žáky je důležité, aby měli možnost získávat klíčové a odborné kompetence v reálném pracovním prostředí, které profilu absolventa obchodní akademie odpovídá. Spolupráce se zaměstnavateli musí být cílena do oblasti ekonomické, obchodní a bankovní sféry.

„Absolvent se uplatní na trhu práce především v ekonomické sféře jako ekonom, účetní, finanční referent, referent marketingu, asistent, sekretářka, obchodní zástupce, referent ve státní správě, bankovní a pojišťovací pracovník a v dalších ekonomicko-administrativních funkcích a pozicích. Absolvent připravovaný na základě stanoveného RVP bude schopen používat dva cizí jazyky jako prostředek profesní komunikace, bude ovládat programové vybavení počítače při řešení ekonomických úloh včetně práce s internetem. Mezi jeho dovednosti patří i vedení účetnictví. Absolvent bude dále schopen zajišťovat personální agendu malé i velké organizace. Při přípravě absolventa se klade důraz na přesnost, slušné chování, dodržování právních norem a obchodní etiky. RVP vytváří předpoklady pro to, aby absolvent byl připraven rozvíjet vlastní podnikatelské aktivity.“ (Rámcový vzdělávací program 63-41-M/02 Obchodní akademie, s. 12)

3.2 Zapojení zaměstnavatelů do spolupráce s obchodní akademií

Spolupráce zaměstnavatelů s obchodní akademií musí být založena na vzájemné důvěře. Každá z těchto institucí spolupracuje v návaznosti na své požadavky. Škola zohledňuje své požadavky na základě rámcového rozložení obsahu vzdělávání, které je dáno MŠMT a na základě požadavků zřizovatele. Zaměstnavatelé z hlediska momentální ekonomické stability, aktuálního stavu volných kapacit, obchodní strategie apod. Oba subjekty hledají společná témata pro spolupráci. (Vencovská a kol., 2015, s. 10)

„Spolupráce školy a firmy je nutností, která musí být žákům umožněna, aby po ukončení vzdělávání měli konkrétnější vazbu na trh práce, získali jasnější představu o povolání, kterému se budou v budoucnu věnovat, rozvíjeli při pobytu ve firmě klíčové (měkké) kompetence, ke kterým jsou ve škole vedeni.“ (Vencovská a kol., 2015, s. 16)

Zapojení zaměstnavatelů do spolupráce s obchodní akademií se dotýká řady oblastí. Jedná se zejména o umístování žáků do reálného pracovního prostředí při odborné praxi, podporu při propagaci školy, pronájem nebo darování potřebného zařízení, zapojení odborníků z praxe do výuky, zajišťování exkurzí a materiální vybavení pro praktické vyučování. Odborníci z praxe spolupracují také s učiteli a tato osobní spolupráce se zakládá na vzájemných potřebách, mezi které lze zařadit stáže učitelů ve firmách, konzultace odborné problematiky, ale i pomoc při realizaci exkurzí nebo dnů otevřených dveří. Důležité je dosáhnout společného cíle, vzájemně se obohatit a naplnit společnou strategii. (Vencovská a kol., 2015, s. 11)

Role ředitele školy při spolupráci se zaměstnavateli

Pravomoc ředitele školy vymezuje školský zákon v § 164, odstavci 1., ve kterém se uvádí, že ředitel školy rozhoduje ve všech záležitostech týkajících se poskytování vzdělávání a školských služeb v souladu s tímto zákonem a vzdělávacími programy. Zároveň odpovídá za odbornou a pedagogickou úroveň vzdělávání a školských služeb. (Trojanová, 2014, s. 33-34)

Ředitel obchodní akademie musí reagovat na měnící se podmínky ve společnosti a na trhu práce v souladu s rámcovým rozvržením obsahu vzdělávání oboru vzdělání, za jehož poskytování odpovídá. Důležité je, aby motivoval i své učitele ke vzdělávání, a vytvářel jim potřebné podmínky pro osobní rozvoj.

„Do života školy zasahují nejrůznější vlivy. Pro ředitele by mělo být samozřejmostí sledovat školství v širším významu, snažit se pochopit vývoj a vést školu v souladu s trendy.“ (Lhotková, Trojan, Kitzberger, 2012, s. 70)

V současné době jsou to právě nové vývojové tendence, které ovlivňují průběh odborného vzdělávání na středních školách. Ředitel školy by měl inovovat školní vzdělávací program tak, aby odborné vzdělávání odpovídalo používaným technologiím, legislativním změnám v oblasti účetnictví a bezpečnosti práce aj. Spolupráce se zaměstnavateli dává řediteli školy možnost získat praktické informace a podněty pro změny školního vzdělávacího programu.

„Činnost školy se nedotýká pouze žáků, jejich rodičů a pracovníků školy. Do hry vstupuje zřizovatel, jiné instituce, dodavatelé, možní sponzoři školy a s většinou jedná právě ředitel.“ (Lhotková, Trojan, Kitzberger, 2012, s. 73)

Pravidelná spolupráce a schůzky se zástupci zaměstnavatelů jsou nezbytnou součástí pracovní činnosti ředitele školy nejen pro zajišťování odborných praxí žáků. Zaměstnavatelé mohou významně pomoci při finančním a materiálním zajištění odborných učeben, které by mělo odpovídat novým technologiím, bezpečnostním předpisům a potřebám zaměstnavatelů i učitelů odborných předmětů.

„Důležité pro školu je, když ředitel školy umí získat i jiné finanční prostředky, např. dokáže přesvědčit sponzory a firmy.“ (Lhotková, Trojan, Kitzberger, 2012, s. 69)

Podaří-li se získat finanční prostředky a vybavit odborné učebny potřebnou didaktickou technikou, ředitel školy musí přesvědčit učitele odborných předmětů, aby ji využívali. (Trojanová, 2014, s. 139)

Další role ředitele školy při spolupráci se zaměstnavateli jsou popsány také v ostatních kapitolách.

Navazování spolupráce v souladu s požadavky učitelů, žáků a naplňováním ŠVP

„Předpokladem pro navazování spolupráce školy a zaměstnavatele je společný zájem obou zúčastněných stran, přičemž nad zájmy školy i zaměstnavatele jako institucí stojí objekt jejich působení, tedy žák. Konkrétní podoby nabývá společný zájem procesem spolupráce při zajištění praktického vyučování.“ (Vencovská a kol., 2015, s. 18)

Praktické vyučování v obchodní akademii se aplikuje v odborných předmětech, především se jedná o účetnictví, ekonomickou statistiku, marketing a management, písemnou a elektronickou komunikaci. Je třeba, aby žáci získávali odborné kompetence, které odpovídají požadavkům zaměstnavatelů. Zejména v předmětu účetnictví, písemné a elektronické komunikaci je nutné, aby využívali odpovídající výukové programy, které jsou v praxi využitelné.

„Pro učitele odborných předmětů i učitele odborného výcviku je prospěšné absolvovat stáže ve firmách a v provozech. Získávají tak kontakt s moderními technologiemi a mohou tyto poznatky lépe přenášet do výuky na základě vlastní zkušenosti. Absolvovanou stáží lze přispět ke zvyšování kvalifikovanosti učitelů.“ (Vencovská a kol., s. 28)

V rámci praktického vyučování lze přizvat do výuky také odborníka z praxe, který spolupracuje s učitelem i při realizaci odborných přednášek a konzultací. Podílí se tak na zkvalitňování školního vzdělávacího programu v oblasti odborného vzdělávání.

„Kvalita a hodnocení ve vzdělávání pomocí hospitace je návštěva ředitele, jiného učitele nebo odborníka ve vyučovací hodině nebo na přednášce s cílem poznání stavu a úrovně výchovné a vzdělávací práce.“ (Trojan, 2014, s. 71)

„Učitelé jsou konfrontováni s novými požadavky na jejich práci. V popředí nestojí pouhá kontrola toho, jak učitel pracuje, ale diskuze o vzájemných souvislostech obsahu učiva a učitelem zvolených metod a forem práce, o inovacích a jejich přínosu, rozvoji kompetencí žáků, zapracování průřezových témat do výuky a rozvoji kompetencí samotného učitele.“ (Trojan, 2014, s. 72-73)

Průběh praktického vyučování ve spolupráci se zaměstnavateli je třeba pečlivě naplánovat. Musí být stanoveny podmínky spolupráce tak, aby bylo možné je kontrolovat a hodnotit. Projekt Pospolu - Podpora spolupráce škol a firem se zaměřením na odborné vzdělávání v praxi, který byl ukončen 31. října 2015 a navrhoval zavedení plánu spolupráce se sociálními partnery jako dodatku k ŠVP. Projekt byl financován z prostředků Evropského sociálního fondu a obsahoval všechny potřebné informace o spolupráci. (Vencovská a kol., 2015, s. 44)

3.3 Odborná praxe žáků obchodní akademie na reálných pracovištích

„Odborná praxe v oboru vzdělání 63-41-M/02 Obchodní akademie, který spadá do skupiny oborů vzdělání 63 Ekonomika a administrativa, je nedílnou součástí výchovně-vzdělávacího procesu a představuje důležitou složku v přípravě potenciálních absolventů na jejich budoucí profesi (zaměstnání).“ (Kavánková, Rydlo, 2013, s. 5)

Rozsah odborné praxe je stanoven v rámcovém vzdělávacím programu a „*uskutečňuje se jako součást vyučování v blocích, zpravidla v celých týdnech.*“ (Kavánková, Rydlo, 2013, s. 7)

Pro realizaci odborné praxe využívá obchodní akademie spolupráci s organizacemi, které mají oprávnění k činnosti související s oborem vzdělání. Odborná praxe se uskutečňuje ve firmách, institucích a obchodních korporacích na základě smluvního zajištění. Smlouva o obsahu a rozsahu odborné praxe a podmínkách jejího konání se uzavírá mezi školou a poskytovatelem odborné praxe žáků. (Kavánková, Rydlo, 2013, s. 10)

Smlouva o zajištění odborné praxe

Při praktickém vyučování se na žáky v souladu s § 65 odst. 3 školského zákona vztahují ustanovení zákoníku práce, která upravují pracovní dobu, bezpečnost a ochranu zdraví při práci, péči o zaměstnance a pracovní podmínky žen a mladistvých, a další předpisy o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci. (Zákon č. 561/2004 Sb., § 65, odst. 3)

„Smlouva o obsahu, rozsahu a podmínkách praktického vyučování obsahuje zejména:

obory vzdělání a druh činnosti, které žáci při praktickém vyučování budou vykonávat; místo konání praktického vyučování; časový rozvrh praktického vyučování, jeho délku a den zahájení; počet žáků, kteří se zúčastňují praktického vyučování; poskytování nástrojů a nářadí používaných při praktickém vyučování a způsob dopravy žáků do místa výkonu praktického vyučování; způsob odměňování žáků za produktivní činnost; opatření k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při praktickém vyučování, včetně ochranných opatření, která musí být přijata, zejména s uvedením osobních ochranných pracovních prostředků a k zajištění hygienických podmínek při praktickém vyučování; podmínky spolupráce pověřeného zaměstnance právnické osoby vykonávající činnost školy a pověřeného zaměstnance fyzické nebo právnické osoby při organizaci a řízení praktického vyučování na pracovištích fyzických nebo právnických osob a požadavky pro výkon činnosti pověřených zaměstnanců této fyzické nebo právnické osoby (dále jen instruktor); ujednání o náhradě nákladů, které jiné fyzické nebo právnické osobě prokazatelně a nutně vznikají výhradně za účelem uskutečňování praktického vyučování na jejím pracovišti.“ (Vyhláška č. 13/2005 Sb., § 12)

Náležitosti smlouvy pro odbornou praxi žáků obchodní akademie lze upravit podle vykonávaných činností žáků, musí být však v souladu s § 12 vyhlášky č. 13/2005 Sb. Odborná praxe je součástí vzdělávání, proto musí být podmínky přizpůsobené školnímu vzdělávacímu programu. Žáci nejsou po dobu konání odborné praxe v pracovně-právním vztahu u poskytovatele odborné praxe, přesto mohou vykonávat produktivní činnost, která přináší poskytovateli odborných praxí příjem z činnosti podle § 122 odst. 1 věty třetí zákona č. 561/2004 Sb. Způsob odměňování za produktivní činnost musí být proto ve smlouvě jasně vymezen.

„Pokud žáci konají odbornou praxi u jiné osoby, poskytuje jim odměnu za produktivní činnost tato osoba. Pro účely tohoto zákona se za produktivní činnost považuje činnost, která přináší příjem. Minimální výše měsíční odměny za produktivní činnost pro stanovenou týdenní pracovní dobu 40 hodin je 30 % minimální mzdy. Při jiné délce stanovené týdenní pracovní doby nebo v případě, že žák nevykonával produktivní činnost po dobu celého měsíce, se výše odměny za produktivní činnost úměrně upraví.“ (Zákon č. 561/2004 Sb., § 122)

Personální zajištění spolupráce s poskytovateli odborných praxí žáků

Personální zajištění je podmínkou pro úspěšný průběh odborných praxí, jejich kontrolu a hodnocení. Garantem odborné praxe v organizaci je určený pracovník, který praxi řídí, vedoucím odborné praxe je učitel, kterého určí pro zajištění odborné praxe ředitel školy. (Kavánková, Rydlo, 2013, s. 8)

„Koordinátor spolupráce školy a firem je:

- *zaměstnanec školy, pracuje v úseku praktického vyučování;*
- *externí pracovník, zaměstnanec firmy, svazu apod., koordinuje a zajišťuje praktické vyučování ve prospěch více škol komunikací se zaměstnavateli. Může se jednat o pracovníka hospodářské komory, zaměstnavatelského svazu apod. Musí být v pracovně právním vztahu ke škole.“ (Vencovská a kol., 2015, s. 27)*

Obchodní akademie převážně využívá zaměstnance školy, který je učitelem odborných předmětů nebo vedoucím vzdělávacího týmu ekonomických předmětů.

„Instruktor praktického vyučování je v pracovně právním vztahu s organizací, na jejímž pracovišti se koná odborná praxe. Dohodou mezi ním a zaměstnavatelskou organizací a školou je zmocněn pro výkon činnosti instruktora. Na pracovišti vede odbornou přípravu žáků, kteří přicházejí na pracoviště vykonávat odbornou praxi.“ (Vencovská a kol., 2015, s. 23)

Instruktor seznámí žáka na začátku odborné praxe s pracovištěm, bezpečnostními a protipožárními předpisy, hygienou práce, s pracovníky a v průběhu odborné praxe vede žáka k praktickým činnostem, které prohlubují jeho teoretické znalosti.

Realizace odborných praxí na pracovištích fyzických a právnických osob

Realizaci odborných praxí předchází náročná příprava, na které se podílí vedoucí odborné praxe pověřený ředitelem školy, koordinátor spolupráce škol a firem, učitelé odborných předmětů i samotní žáci a jejich rodiče. V současné době je možné, aby si žáci zajistili odbornou praxi sami, vždy však se souhlasem vedoucího odborné praxe.

„Průběh realizace odborné praxe žáků obchodních akademií se dělí do 3 fází:

- 1. Přípravná etapa (práce vedení a učitelů školy, práce se žáky, práce s rodiči žáků, práce s firmami, organizační zajištění odborných praxí);*
- 2. Realizační etapa (plán odborné praxe, rozhovor žáka s vedením firmy, rozhovor žáka s garantem odborných praxí, stínování zaměstnanců, práva a povinnosti žáka);*
- 3. Závěrečná (hodnotící) etapa (zpracované písemnosti – výstupy z odborných praxí, kontrola a vyhodnocení odborných praxí garantem odborných praxí, kontrola a vyhodnocení odborných praxí vedoucím odborných praxí, kontrola a vyhodnocení odborných praxí vyučujícími, vyhodnocení odborné praxe žákem.“ (Kavánková, Rydlo, 2013, s. 13)*

Kontrolu a vyhodnocení odborných praxí provádí garant odborných praxí z pohledu zástupce zaměstnavatele, přičemž přihlíží k požadovaným klíčovým a odborným kompetencím, které si měli žáci rozšířit v průběhu odborné praxe. Zároveň hodnotí přístup k práci, vztah k zaměstnancům a dodržování bezpečnostních předpisů při práci. Ze strany

školy je odborná praxe hodnocena vedoucím odborné praxe společně s učiteli odborných předmětů na základě výstupních písemností. Žáci po ukončení odborné praxe předloží písemnosti vedoucímu odborné praxe. Ten s nimi provede krátký pohovor, při kterém společně analyzují výsledek hodnocení a průběh odborné praxe.

Písemnosti související s kontrolou a hodnocením odborných praxí žáků

Písemnosti o průběhu odborných praxí jsou dokladem o naplňování školního vzdělávacího programu v oblasti odborného vzdělávání v souladu s rámcovým vzdělávacím programem.

„Označení písemných výstupů z odborné praxe může být různé a dělí se na:

- *písemnosti zpracovávané žákem (předběžné potvrzení souhlasu organizace s odbornou praxí žáka, doklad – záznam, výkaz o každodenní činnosti žáka na odborné praxi, hodnocení praxe žákem, zpráva z odborné praxe – podrobný popis odborné praxe);*
- *písemnosti, které nezpracovává žák (smlouva o zajištění odborné praxe žáků zpracovaná školou, hodnocení praxe žáka garantem odborné praxe).“*
(Kavánková, Rydlo, 2013, s. 9)

Prvním tiskopisem, který musí žák odevzdat před realizací odborné praxe, je předběžné potvrzení souhlasu organizace s odbornou praxí žáka. Pokud je odsouhlasená odborná praxe v souladu se školním vzdělávacím programem, nic nebrání smluvnímu zajištění. V průběhu odborné praxe doplňuje instruktor záznam o každodenní činnosti žáka a počtu odpracovaných hodin (určeno ředitelem školy ve smlouvě od 6 do maximálně 8 hodin denně) a po ukončení odborné praxe vypracuje hodnoticí záznam podle stanovených kritérií ředitelem školy a vedoucím odborné praxe. Žáci kromě záznamu o průběhu odborné praxe a hodnoticího záznamu odevzdávají učitelu ekonomiky zprávu z odborné praxe, která je společně s hodnoticím záznamem zahrnuta do klasifikace tohoto předmětu.

3.4 Možné dopady nedostatečné spolupráce na odborné vzdělávání

V návaznosti na předchozí podkapitolu je nutné připustit, že nekoordinovaný průběh odborné praxe, nezáměr vedení školy a učitelů o spolupráci se zaměstnavateli, může mít negativní dopad na odborné vzdělávání. Žáci mají v průběhu čtyřletého denního vzdělávání

v obchodní akademii získat klíčové a odborné kompetence, které jsou předpokladem pro přijímání na pracovní pozice vymezené v profilu absolventa. Pokud škola podceňuje spolupráci se zaměstnavateli, nejsou tyto kompetence dostatečně rozvíjeny a na pracovní pozice jsou upřednostněni ti uchazeči, jejichž škola jim umožnila seznámit se s pracovním prostředím, zdokonalit se v komunikaci, v cizích jazycích, vyslechnout odborníky z praxe, účastnit se exkurzí, aj.

„Nejběžnější nespolupráce škol a firem bývá často velmi jednoduchá: školy a firmy spolu nedovedou komunikovat. Žáci v maturitních oborech si shání podniky pro odbornou praxi sami a není jasné zadání školy směrem k zaměstnavatelům; podklady pro hodnocení odborné praxe dodávají poučení odborníci z praxe. Žáci při praktickém vyučování nejsou seznámeni s co nejširší paletou činnosti přímo u zaměstnavatele, jsou jim předávány jen účelové odborné dovednosti a nejsou jim předávány principy a měkké dovednosti, které zvyšují uplatnitelnost konkrétního žáka. Učitelé nemají možnost zvyšovat svou odbornou kvalifikaci, a nemohou se tedy účastnit stáží v reálném pracovním prostředí. Zaměstnavatelé odmítají účast u závěrečných zkoušek, případně se nedaří alespoň ve vybraných případech podpořit účast odborníka z praxe při profilové části maturitní zkoušky v roli vedoucího práce nebo oponenta.“ (Vencovská a kol., 2015, s. 13)

Požadavky učitelů, zaměstnavatelů a žáků na odborné vzdělávání je třeba uspokojovat dobře nastavenou vzájemnou spoluprací. Zde hraje opět velkou roli ředitel školy, který má jako manažer vyhodnocovat nedostatky ve spolupráci, konzultovat s učiteli, ale i žáky a učinit opatření k nápravě. Průběh odborných praxí v rodinných firmách může mít i pozitivní dopad za předpokladu, že jsou rodiče žáka podrobně informováni o podmínkách, pravidlech, kontrole, hodnocení, ale hlavně o důvodu, proč se v obchodní akademii odborná praxe realizuje a co je jejím cílem.

„Ne všechny školy realizují odbornou praxi žáků v reálném podniku (firmě), často ji nahrazují fiktivní firmou (virtuální společnost, která je vedena tak, jako by skutečně existovala, simuluje reálné procesy, produkty a služby). Otázkou je, zda může forma fiktivní firmy nahradit reálnou odbornou praxi. Mnohé školy ponechávají na samotných žácích, aby si odbornou praxi zajistili sami, nejlépe v místě svého bydliště anebo dokonce v rodinné firmě. Pokud vedení školy nenastaví kontrolní mechanismus při takovémto

výběru konkrétních organizací (firem), nepřináší odborná praxe vždy očekávaný efekt a žáci a zaměstnavatelé pak nejsou spokojeni s průběhem a přínosem odborných praxí. To vše vede k tomu, že školy i zaměstnavatelé ztrácejí motivaci pro vzájemnou spolupráci. Žáci při nekvalitním zajištění odborné praxe nezískají potřebnou motivaci pro přímý vstup na trh práce nebo nevyužijí nabídky potenciálního zaměstnavatele, u kterého byli ve firmě na odborné praxi.“ (Kavánková, Rydlo, 2013, s. 6)

4 Výzkumná část

Výzkumný problém diplomové práce vychází ze samotného názvu práce, týká se vzájemné spolupráce z hlediska souladu požadavků na průběh odborného vzdělávání.

4.1 Cíl výzkumného šetření

„Na počátku každého výzkumu nebo i jen dílčí sondy je třeba si ujasnit cíl.“ (Havlík, 2015, s. 17)

Profil absolventa obchodní akademie je v rámcovém vzdělávacím programu charakterizován širokým uplatněním, což klade na management škol velkou odpovědnost v oblasti odborného vzdělávání, které musí odpovídat požadavkům trhu práce. Z tohoto důvodu je nutné, aby škola spolupracovala se zaměstnavateli.

Cílem diplomové práce je analyzovat a kriticky zhodnotit požadavky učitelů, zástupců zaměstnavatelů a žáků na odborné vzdělávání v obchodní akademii v rámci jejich spolupráce a vzájemně je komparovat.

Formulace výzkumných otázek

„Základem a východiskem pro každé vědecké zkoumání je existence výzkumných otázek. Je důležité, aby výzkumné otázky byly kladeny tak, abychom na základě nalezení odpovědí na ně naplnili cíle svého výzkumu.“ (Molnár a kolektiv autorů, 2012, s. 32)

Výzkumné otázky

Otázka č. 1 – Co požadují učitelé odborných předmětů od zaměstnavatelů v rámci odborného vzdělávání v obchodní akademii?

Otázka č. 2 – Existuje soubor vyjádřených požadavků zaměstnavatelů na odborné vzdělávání v obchodní akademii?

Otázka č. 3 – Jsou realizované odborné praxe u zaměstnavatelů pro žáky obchodní akademie přínosné?

4.2 Metody sběru dat

„Procedury, metody a techniky sběru dat a jejich následného zpracování je třeba volit v závislosti na cíli, povaze předmětu a objektu výzkumu, ale (často bohužel) i na technických, časových a finančních možnostech.“ (Havlík, 2015, s. 17)

„Povaha výběru respondentů, či pozorovaných bývá taková, že tazatel nebo pozorovatel se obrací na konkrétní osoby.“ (Havlík, 2015, s. 22)

Předmětem šetření diplomové práce bylo objasnění problematiky vzájemné spolupráce mezi aktéry střední školy a zaměstnavatelů při odborném vzdělávání. Pro výběr respondentů byla vybrána konkrétní pražská obchodní akademie. Za průběh odborného vzdělávání v obchodní akademii ve spolupráci se zaměstnavateli odpovídá ředitel školy, ale hlavními aktéry v rámci této spolupráce jsou učitelé, zástupci zaměstnavatelů a žáci. Z tohoto důvodu bylo objektem šetření, tzn. stanoveným výběrovým souborem respondentů 10 učitelů odborných ekonomických předmětů obchodní akademie, 157 žáků 2. a 3. ročníku ze stejné školy a 137 zástupců zaměstnavatelů, u kterých žáci konali odbornou praxi.

Pro výzkumnou část diplomové práce byla využita metoda dotazníkového šetření a analýza záznamových a hodnoticích dokumentů z odborné praxe žáků. Získané údaje byly kvantitativně analyzovány.

„Kvantitativní výzkum spočívá v analýze dat, která mohou být získána buď přímým pozorováním, dotazováním (prostřednictvím výkazů, dotazníků, či rozhovorů).“ (Molnár a kolektiv autorů, 2012, s. 44)

„Dotazník je nejfrekventovanější metodou zjišťování údajů. Tato frekventovanost je často dána (zdánlivě) lehkou konstrukcí dotazníku. Dotazník je určený především pro hromadné získávání údajů. Považuje se za výzkumný nástroj, neboť můžeme získávat velké množství informací při malé investici času.“ (Gavora, 2010, s. 99)

Dotazníkové šetření bylo zaměřeno na učitele, zástupce zaměstnavatelů a žáky. Při sestavování dotazníků byly využity otázky uzavřené i otevřené. K uzavřeným otázkám měli respondenti alternativní odpovědi, což usnadnilo jejich zpracování, otevřené otázky byly využity v menší míře a poskytly příležitost k upřesnění odpovědí. Počet otázek byl

zvolen tak, aby byla zaručena kvalita šetření, ale nebyli časově zatíženi respondenti. Učitelé a zástupci zaměstnavatelů odpovídali na deset otázek, pro žáky bylo vytvořeno jedenáct otázek. Před zveřejněním dotazníku byla provedena pilotáž k formulovaným otázkám se třemi učiteli ekonomických předmětů, pěti zástupci zaměstnavatelů a pěti žáky. Při pilotáži došlo k redukci otázek u dotazníku pro zástupce zaměstnavatelů.

4.3 Průběh výzkumného šetření

Dotazník je nejvíce využívanou metodou při výzkumném šetření, neboť za poměrně krátký čas můžeme zpracovávat odpovědi od mnoha respondentů. Rizikem u dotazníkového šetření bývá kromě pravdivosti odpovědí malá návratnost, proto byly učitelům i žákům dotazníky rozdány v tištěné podobě, byl určen čas i místo pro dotazování a odevzdání. Zástupci zaměstnavatelů obdrželi dotazníky od žáků první den na odborné praxi a žáci je vyplněné odevzdali společně se záznamovými a hodnotícími dokumenty pověřenému pracovníkovi školy.

Analýza záznamových a hodnotících dokumentů z odborné praxe žáků 2. a 3. ročníku byla využita k doplnění informací a kritickému vyhodnocení výsledků šetření.

„Písemné prameny musí být posuzovány nejen z hlediska obsahu, ale také kvality obsažených informací, pravdivosti popisovaných událostí, apod. Písemné prameny musí být proto před analýzou z těchto hledisek posouzeny. Vnitřní kritika pramenů spočívá v posuzování validity a vnější v hodnocení použitelnosti vzhledem k danému cíli výzkumu.“
(Zich, Roubal, 2014, s. 46)

Na základě studia záznamových dokumentů z odborných praxí žáků 2. a 3. ročníku byly posuzovány informace z hlediska struktury a obsahu, způsobu popisu vykonávaných činností, souladu vykonávaných činností s naplňováním ŠVP a úplnosti vyplnění dokumentů. Na základě studia hodnotících dokumentů z odborných praxí žáků 2. a 3. ročníku byly posuzovány informace z hlediska struktury a obsahu, nastavení hodnotících kritérií, způsobu hodnocení a úplnosti vyplnění dokumentů.

„Osobní dokumenty postihují zpravidla jen dílčí část zkoumané skutečnosti. Přes všechny výhrady týkající se subjektivismu, nesoustavnosti, neúplnosti apod. jsou osobní dokumenty

důležitým zdrojem informací a jejich význam spočívá zvláště v získávání doplňujících poznatků.“ (Zich, Roubal, 2014, s. 49-50)

Doplňující poznatky z analýzy záznamových a hodnoticích dokumentů (v podobě zpětné vazby pro školu, učitele odborných předmětů a žáky) byly využity k doplnění výsledků dotazníkového šetření a ke komparaci z hlediska požadavků na odborné vzdělávání.

4.4 Výsledky výzkumného šetření

Výsledky dotazníkového šetření na základě odpovědí učitelů odborných předmětů

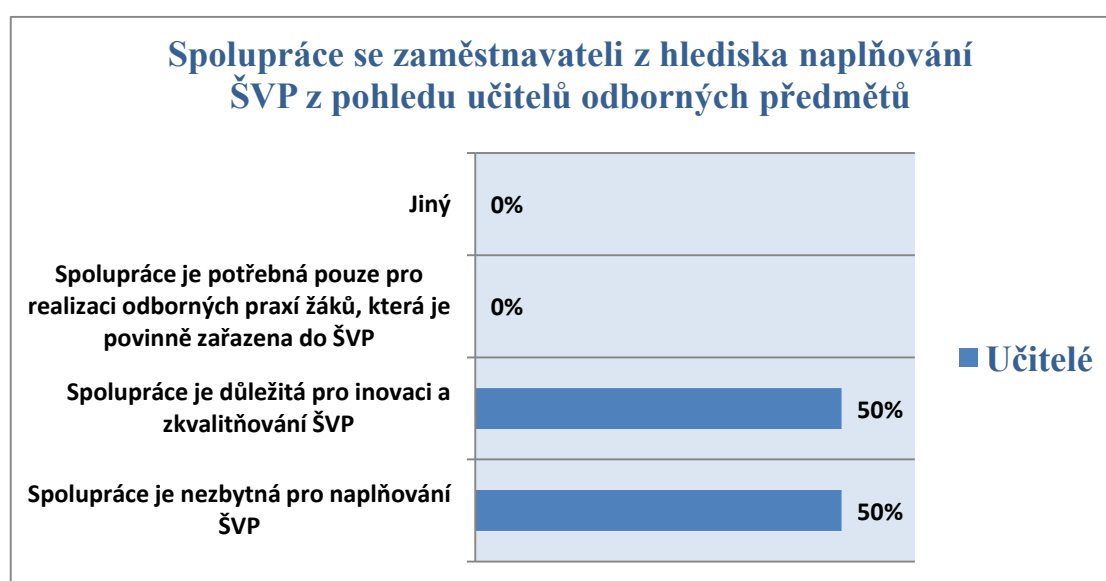
Počet oslovených respondentů: 10

Celkem odpovědí: 10

Návratnost: 100 %

Učitelé odborných předmětů odpovídali na deset otázek, z nichž devět bylo uzavřených, u některých s možností doplnění, jedna otázka byla otevřená a dávala učitelům možnost vyjádřit se k nedostatkům, které v současné době spatřují ve spolupráci se zaměstnavateli v rámci odborného vzdělávání.

Graf č. 1: *Jaký je váš pohled na spolupráci obchodní akademie se zaměstnavateli z hlediska naplňování ŠVP?*

Spolupráci se zaměstnavateli hodnotí polovina učitelů odborných předmětů jako důležitou pro inovaci a zkvalitňování ŠVP, druhá polovina učitelů odborných předmětů považuje spolupráci jako nezbytnou pro naplňování ŠVP. Nikdo z učitelů odborných předmětů nepovažuje spolupráci potřebnou pouze pro realizaci odborných praxí.

Tabulka č. 2: *Jakou formu spolupráce se zaměstnavateli ve Vaší škole v rámci odborného vzdělávání nejvíce využíváte? (očísľujte od 1 do 9; 1 – nejvíce, 9 – nejméně)*

Nejvíce využívaná forma spolupráce učitelů odborných předmětů se zaměstnavateli

Pořadí	Kompetence	Průměrná preference	Směrodatná odchylka
1.	Odborné praxe žáků v reálném pracovním prostředí	1,6	0,91
2. – 3.	Exkurze	2,2	0,40
	Přednášky odborníků z praxe, spolupráce při výuce	2,2	0,87
4.	Nabídka pracovních míst	4,5	0,67
5.	Sponzorství	6,2	1,24
6.	Spolupráce při projektech školy	6,3	1,18
7.	Účast odborníka z praxe při praktické maturitní zkoušce	6,5	1,80
8.	Stáže učitelů u zaměstnavatelů	7,7	0,45
9.	Jiné	8,8	0,60

Učitelé odborných předmětů označili jako nejvíce využívanou formu spolupráce se zaměstnavateli realizaci odborných praxí v reálném pracovním prostředí. Podle průměrné preference na druhém místě až třetím místě shodně označili exkurze a přednášky odborníků z praxe, spolupráci při výuce. Často využívanou formou je i nabídka pracovních míst. Průměrně je využíváno sponzorství a spolupráce při projektech školy. Účast odborníka z praxe při praktické maturitní zkoušce a stáže učitelů u zaměstnavatelů jsou málo využívanou formou. Stejně tak jiné formy, např. e-mailové nabídky s informačními brožurami zaměstnavatelů, kde se učitelé seznamují s novinkami v technologiích, s aplikací právních předpisů do praxe a následně je využívají při vyučování.

Kromě průměrné preference využívaných forem spolupráce je třeba sledovat směrodatnou odchylku, která „vypovídá o tom, jak dalece jsou respondenti při hodnocení dané preference zajedno, respektive jak dalece se v názorech liší.“ (Chrásková, 2016, s. 227)

Z tabulky je patrné, že učitelé odborných předmětů se nejvíce shodli na nejvíce využívané formě a na dalších třech formách v pořadí a na nejméně využívaných formách.

Tabulka č. 3: *Jaké klíčové kompetence by si Vaši žáci měli v průběhu odborných praxí rozšířit? (očísľujte podle důležitosti od 1 do 12; 1 – nejdůležitější; 12 – nejméně důležité)*

Nejdůležitější klíčové kompetence, které by si měli žáci na odborné praxi z pohledu učitelů odborných předmětů rozšířit

Pořadí	Kompetence	Průměrná preference	Směrodatná odchylka
1.	Schopnost vyhledávat a zpracovávat informace	2,7	2,19
2.	Umění jednat s lidmi	4,4	3,03
3.	Čtení a porozumění pracovním instrukcím	4,9	2,87
4.	Nést zodpovědnost	5,1	3,04
5.	Komunikační schopnosti (ústní a písemný projev)	5,2	3,31
6. - 7	Schopnost řešit problém	6,3	3,55
	Schopnost logického, matematického myšlení	6,3	1,95
8.	Zběhlost v používání výpočetní techniky	7,6	1,74
9.	Týmová práce	7,7	3,03
10.	Adaptabilita a flexibilita	7,8	2,13
11.	Zběhlost v cizích jazycích	8,1	2,42
12.	Schopnost vést	11,9	0,30

Do dotazníku byly vybrány klíčové kompetence, které by žáci obchodní akademie měli v průběhu vzdělávání získat a následně využít při dalším studiu nebo přímo v praxi.

Z výše uvedené tabulky a směrodatné odchylky vyplývá, že učitelé odborných předmětů byli ve svých odpovědích nejednotní z hlediska preference nejdůležitějších klíčových kompetencí, které by si žáci měli na odborné praxi rozšířit. Za nejdůležitější klíčovou kompetenci označili schopnost vyhledávat a zpracovávat informace, přičemž na prvním místě byla u šesti učitelů, u jednoho učitele na čtvrtém místě, dva učitelé označili tuto kompetenci na pátém místě a jeden učitel na sedmém místě. Druhou nejvíce preferovanou klíčovou kompetenci umění jednat s lidmi označili dva učitelé na prvním místě, tři na třetím místě, dva na čtvrtém místě, jeden na pátém místě a dva na desátém místě. Podobně nejednotní byli i v preferencích dalších klíčových kompetencí, naopak nejvíce jednotní byli

u nejméně preferované kompetence. Klíčovou kompetenci schopnost vést označil jeden učitel na jedenáctém místě a devět učitelů na dvanáctém místě.

Tabulka č. 4: *Jaké odborné kompetence by si Vaši žáci měli v průběhu odborných praxí rozšířit? (očíslyte podle důležitosti od 1 do 10; 1 – nejdůležitější, 10 – nejméně důležité)*

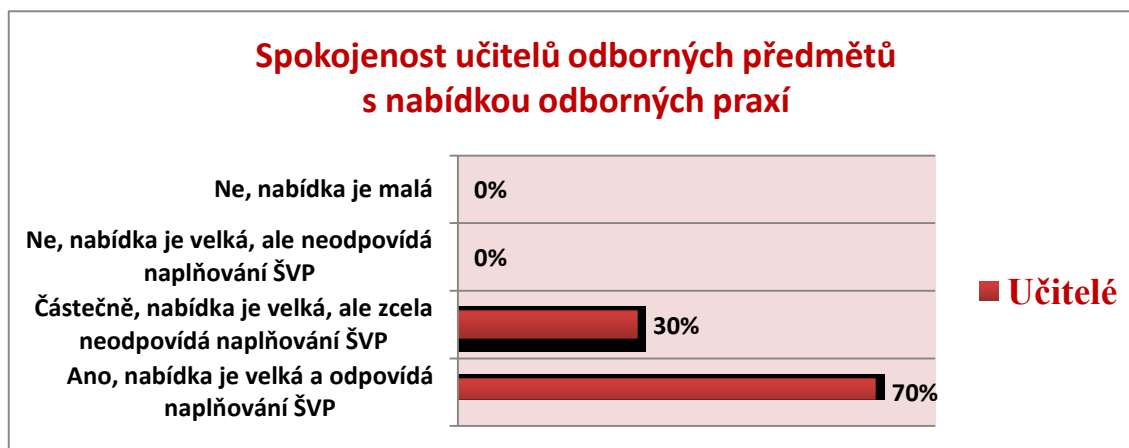
Nejdůležitější odborné kompetence, které by si měli žáci na odborné praxi z pohledu učitelů odborných předmětů rozšířit

Pořadí	Kompetence	Průměrná preference	Směrodatná odchylka
1.	Schopnost zpracovávat obchodní písemnosti	2,7	1,73
2.	Schopnost provádět základní účetní operace	2,8	1,46
3. – 4.	Schopnost zpracovávat doklady související s hotovostním a bezhotovostním platebním stykem	4,6	2,10
	Schopnost efektivně hospodařit s finančními prostředky	4,6	2,87
5.	Schopnost zpracovávat personální písemnosti	5,9	1,70
6.	Schopnost plánovat možné náklady, výnosy, zisk	6,0	3,63
7. – 8.	Schopnost vyhledávat příslušné právní předpisy	6,2	2,67
	Orientace v činnostech bank, pojišťoven, penzijních fondů	6,2	2,03
9.	Schopnost komunikace se zahraničními partnery v cizím jazyce	6,8	2,48
10.	Znalost zásad bezpečnosti práce	8,9	1,22

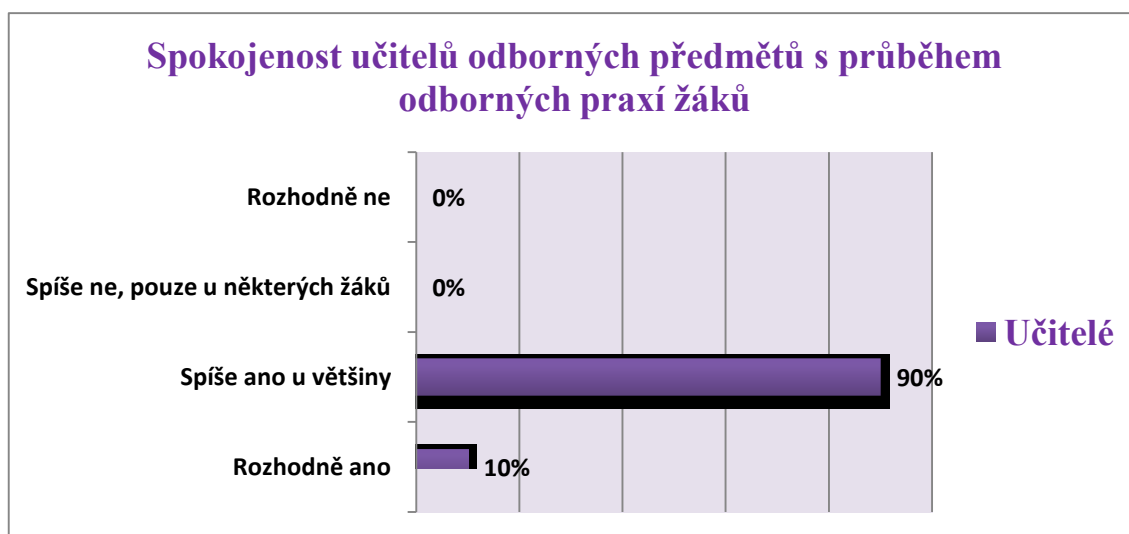
Stejně jako u průměrné preference klíčových kompetencí se v odpovědích učitelů odborných předmětů ukázala (viz tabulka) nejednotnost i u preference odborných kompetencí. Jako nejvíce důležitou odbornou kompetenci schopnost zpracovávat obchodní písemnosti označili čtyři učitelé na prvním místě, dva na druhém, jeden na čtvrtém a tři na pátém místě. Druhou nejdůležitější odbornou kompetenci schopnost provádět základní účetní operace označili dva učitelé na prvním místě, čtyři na druhém, dva na čtvrtém a dva na pátém místě. Následující dvě odborné kompetence (viz tabulka) se shodně na základě odpovědí zařadily na třetí a čtvrté místo, ale opět se názory učitelů lišily, což dokazuje směrodatná odchylka. Odborné kompetence na čtvrtém až sedmém místě měly mezi sebou v průměrné preferenci minimální rozdíl, odpovědi učitelů byly opět rozdílné. Nejvíce se učitelé odborných předmětů shodli na nejméně důležité kompetenci znalost zásad

bezpečnosti práce, kterou dva učitelé označili na sedmém místě, dva na osmém, jeden na devátém a pět učitelů na desátém místě.

Graf č. 2: *Jste spokojen/a s nabídkou odborných praxí pro Vaše žáky?*

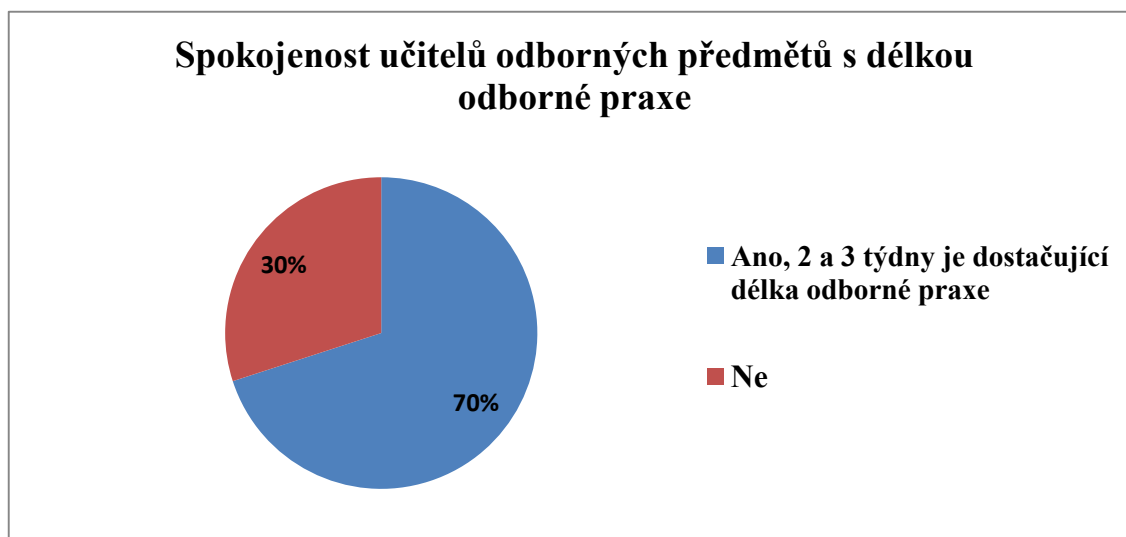
Graf č. 3: *Odpovídá průběh odborných praxí žáků po přečtení jejich závěrečných zpráv naplňování ŠVP v rámci odborného vzdělávání?*

Z předchozích dvou grafů vyplývá, že 70 % učitelů odborných předmětů je s nabídkou odborných praxí spokojeno a vyjádřili se ve svých odpovědích, že nabídka je velká a odpovídá naplňování ŠVP. Zbývající učitelé (30 %) jsou s nabídkou odborných praxí spokojeni částečně, neboť přestože je velká, zcela neodpovídá naplňování ŠVP. Nikdo z učitelů se nevyjádřil k nabídce odborných praxí záporně.

Devět učitelů (90 %) je spíše spokojeno s průběhem odborných praxí u většiny žáků, jeden učitel (10 %) odpověděl, že je zcela spokojen. Žádný učitel se nevyjádřil k průběhu odborných praxí žáků záporně.

Graf č. 4: *Je podle Vás délka odborné praxe realizovaná Vaší školou u žáků 2. a 3. ročníku dostačující pro rozšíření odborných kompetencí?*

Většina učitelů odborných předmětů se vyjádřila kladně k délce odborné praxe žáků 2. a 3. ročníku, délka praxe je pro sedm učitelů dostačující pro rozšíření odborných kompetencí. Zbývající tři učitelé považují délku praxe žáků 2. i 3. ročníku jako nedostatečnou a svoji odpověď doplnili:

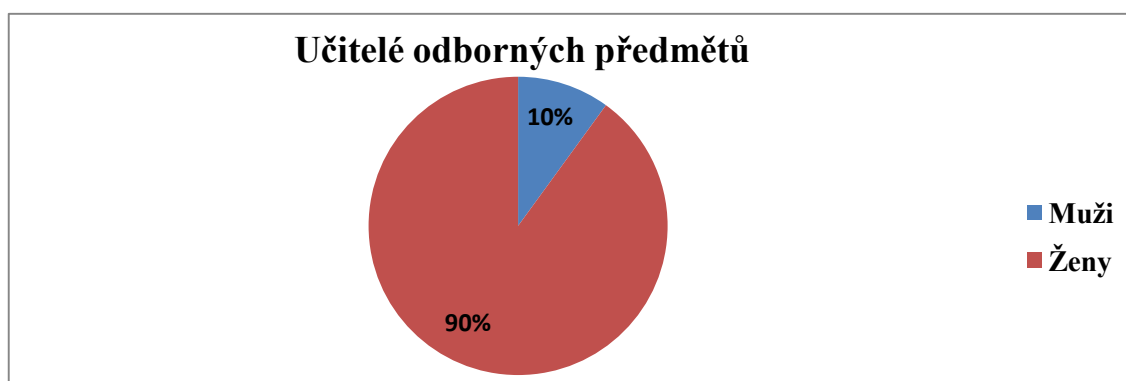
- minimální délka 3 týdny ve 2. ročníku, zkušenosti žáků potvrzují, že 2 týdny je krátká doba na dostačující aklimatizaci ve vztazích, obsahu práce atd., odborná praxe by měla být rozdělena na 2 týdny v podzimních měsících a na 2 až 3 týdny na přelomu května a června v obou ročnících;
- ve 3. ročníku by měla probíhat odborná praxe v délce 4 týdnů, 2 týdny v 1. pololetí a 2 týdny ve 2. pololetí v soukromém sektoru a státní správě;
- žáci by měli mít ve 2. i 3. ročníku 4 týdny odborné praxe, v 1. pololetí 2 týdny, ve 2. pololetí také dva týdny, z organizačního hlediska (smluvního zajištění) je však tato varianta u studijního oboru s maturitou obtížně řešitelná.

Vyjádření učitelů k otevřené otázce: *Napište, jaké zásadní nedostatky v současné době spatřujete ve spolupráci se zaměstnavateli v rámci odborného vzdělávání ve Vaší škole.*

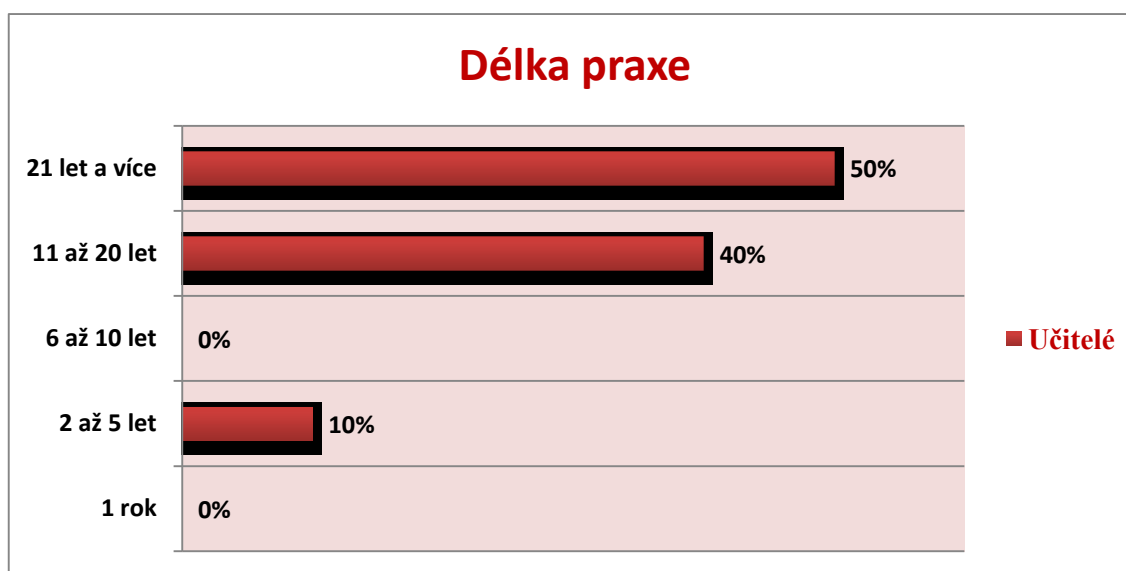
K této otázce se vyjádřili pouze čtyři učitelé odborných předmětů:

- bylo by vhodné, aby zaměstnavatelé více spolupracovali se školou ve smyslu vzdělávání, nejen v rámci prezentace a reklamy své firmy, v rámci výuky by měl být více využit čas pro praktické dovednosti (navázat např. na předmět učební praxe z 1. ročníku a ve spolupráci se zaměstnavateli pořádat ve škole semináře pro žáky, ale i pro učitele odborných předmětů), při hodnocení žáků na odborné praxi si vyžádat od zástupců zaměstnavatelů náměty na obsah výuky a praktické dovednosti z hlediska vylepšení profilu žáka, později absolventa;
- ne vždy a ne všichni žáci vykonávají na odborné praxi činnosti, odpovídající vzdělávání a naplňování ŠVP naší školy, ne vždy se zaměstnavatelé věnují žákům, případně je téměř k žádné práci nepustí (hlavně v bankách), často jsou vykonávané činnosti žáků, které jsou uvedeny v záznamových dokumentech rozdílné od vykonávaných činností, které žáci uvádějí ve svých závěrečných zprávách;
- někteří zaměstnavatelé využívají žáky na odborné praxi pouze jako pracovní sílu, což vyplývá ze závěrečných zpráv žáků a nedodržují smluvní ujednání, ve kterém je stanovena odměna za produktivní práci; na základě popisovaných činností v rámci odborné praxe, které jsou uvedeny v záznamových dokumentech těchto žáků, není možné zaměstnavatelům dokázat toto pochybení, neboť z nich jasně nevyplývá, že produktivní činnost konali;
- učitelé odborných předmětů nemají z časových a organizačních důvodů možnost provést ve větší míře kontrolu průběhu odborné praxe žáků u zaměstnavatelů, jedinou zpětnou vazbu mají většinou pouze ze závěrečných zpráv žáků, záznamových a hodnoticích dokumentů, které mohou být zkreslené, zvláště pokud žáci vykonávají odbornou praxi u svých rodičů ve firmách, dokumenty jsou často nečitelné.

Graf č. 5: Učitelé odborných předmětů (muž/žena)

Graf č. 6: Délka praxe učitele odborných předmětů

Z předchozích dvou grafů je zřejmé, že ve škole působí devět učitelek odborných předmětů (90 %) a jeden učitel odborných předmětů (10 %), s převažující délkou praxe 21 a více let, kam se zařadili čtyři učitelky a jeden učitel odborných předmětů (50 %). Další čtyři učitelky odborných předmětů mají délku praxe 11 až 20 let (40 %) a jedna učitelka odborných předmětů 2 až 5 let (10 %).

Výsledky dotazníkového šetření na základě odpovědí zástupců zaměstnavatelů

Počet oslovených respondentů: 137

Celkem odpovědí: 121

Návratnost: 88,32 %

Zástupci zaměstnavatelů odpovídali na deset uzavřených otázek, z nichž některé se shodovaly s otázkami v dotaznících určených pro učitele odborných předmětů a pro žáky. Někteří respondenti z řad zástupců zaměstnavatelů odpověděli neúplně nebo neodpověděli vůbec na otázku č. 5 a 6, proto byly tyto odpovědi ze zpracování vyřazeny. Na otázku č. 5 odpovědělo pouze 108 respondentů a na otázku č. 6 odpovědělo 104 respondentů. Ostatní otázky byly zcela zodpovězeny.

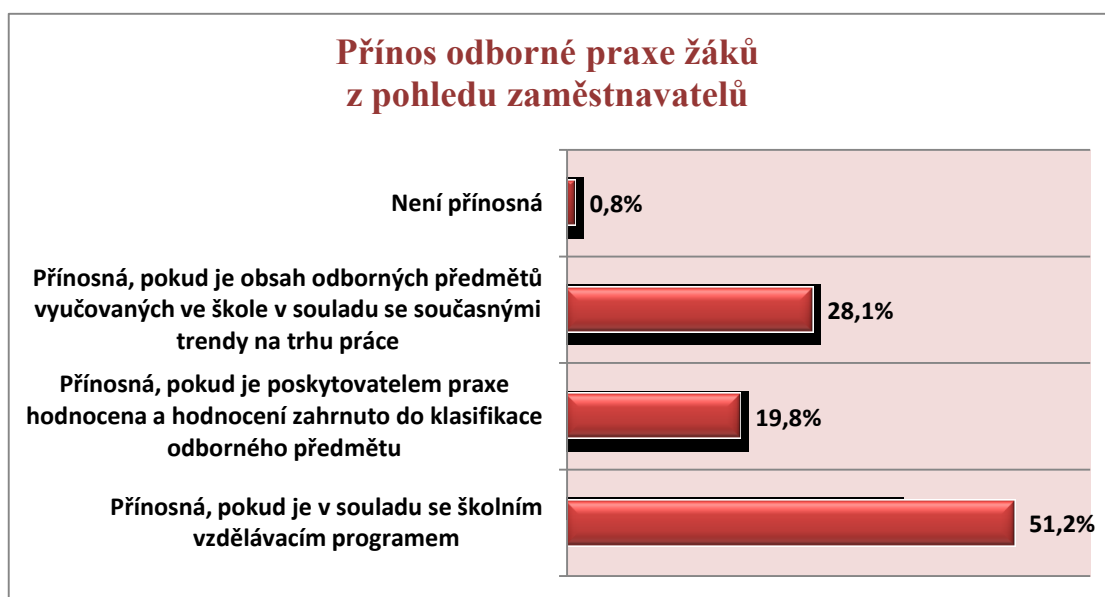
Graf č. 7: *Jakou formu spolupráce s obchodní akademií považujete v rámci odborného vzdělávání za důležitou? (možno vybrat současně více odpovědí)*

Zástupci zaměstnavatelů považují za nejvíce důležitou formu spolupráce v rámci odborného vzdělávání zajišťování odborných praxí. Jako druhou důležitou formu spolupráce, ale s velkým odstupem, označili ve svých odpovědích nabídku pracovních míst a dále s minimálním odstupem spolupráci při výuce, odborné přednášky. Výměnu

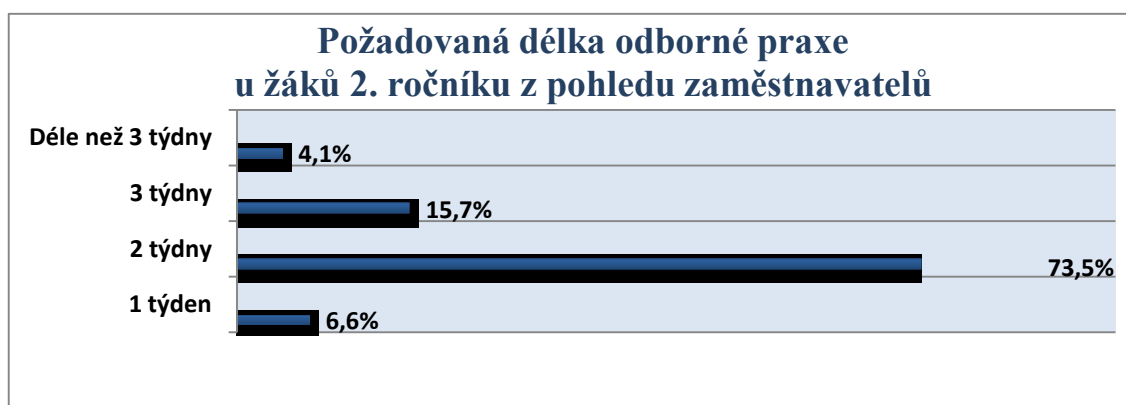
zkušeností mezi školou a zaměstnavatelem, spolupráci při projektech školy nebo zajištění exkurzí pro žáky nepovažují zástupci zaměstnavatelů za příliš důležitou formu spolupráce. Téměř vůbec není pro zástupce zaměstnavatelů důležitá účast na maturitních zkouškách žáků a stejně se vyjádřili ke sponzorství.

Graf č. 8: *Odborná praxe na pracovišti právnických nebo fyzických osob je pro žáky obchodní akademie z Vašeho pohledu:*

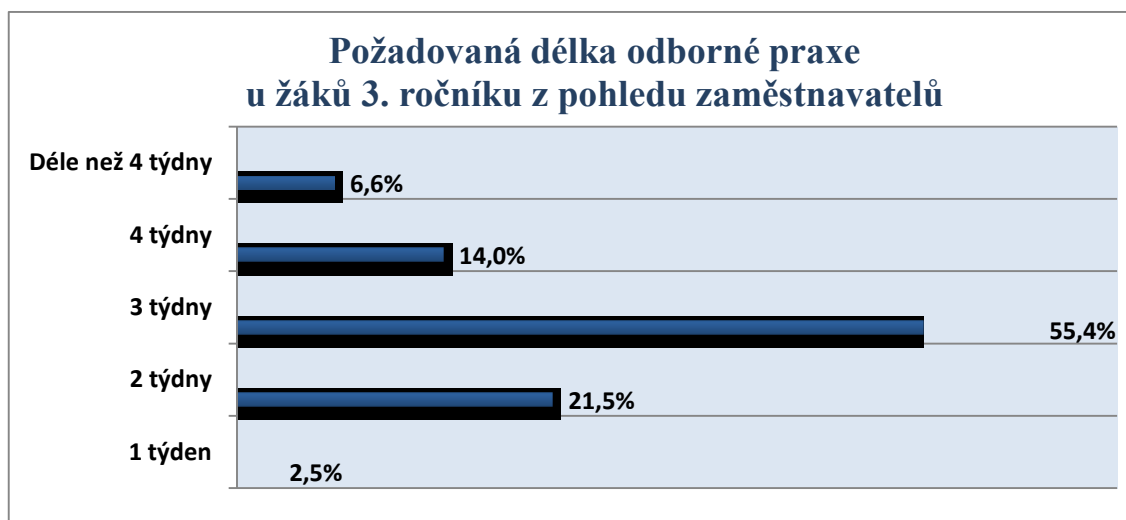
Z výše uvedeného grafu vyplývá, že pro zástupce zaměstnavatelů je odborná praxe žáků přínosná, pouze jeden respondent (0,8 %) se vyjádřil, že přínosná není a k odpovědi připsal v případě, kdy se obor vzdělání žáka neshoduje s předmětem činnosti organizace. Tento respondent se dále vyjádřil, že vychází z vlastní zkušenosti, kdy mu byli školou na odbornou praxi přiděleni žáci, jejichž obor vzdělání svým zaměřením neodpovídal předmětu činnosti organizace. Největší přínos odborných praxí spatřují zástupci zaměstnavatelů, pokud je v souladu se školním vzdělávacím programem, odpovědělo více než 51 % respondentů. K možnosti odborná praxe je přínosná, pokud je obsah odborných předmětů vyučovaných ve škole v souladu se současnými trendy na trhu práce se vyjádřilo 28 % respondentů, v menší míře vidí zástupci zaměstnavatelů přínos, pokud je poskytovatelem praxe hodnocena a hodnocení zahrnuto do klasifikace odborného předmětu (téměř 20 %).

Graf č. 9: Odborná praxe žáků 2. ročníku by měla probíhat:

Z odpovědí zástupců zaměstnavatelů vyplynulo, že nejvíce preferují pro žáky 2. ročníku odbornou praxi v délce 2 týdnů (více než 73 % respondentů). Odbornou praxi v délce 3 týdnů preferuje více než 15 % respondentů. Pro některé respondenty je 1 týden odborné praxe dostačující, odpovědělo tak více než 6 %. Naopak 4 % respondentů se vyjádřilo, že by odborná praxe měla trvat ve 2. ročníku déle než 3 týdny.

Graf č. 10: Odborná praxe žáků 3. ročníku by měla probíhat:

K požadované délce 3 týdnů odborné praxe pro žáky 3. ročníku se vyjádřilo více než 55 % respondentů z řad zástupců zaměstnavatelů. Více než 21 % zástupců zaměstnavatelů se vyjádřilo pro 2 týdny, naopak 14 % respondentů preferuje odbornou praxi v délce 4 týdnů

a více než 6 % respondentů déle než 4 týdny. Pouze necelé 3 % respondentů označilo v odpovědi za dostačující pro žáky 3. ročníku 1 týden odborné praxe.

Tabulka č. 5: *Seřadte Vámi požadované klíčové kompetence žáků od 1 do 12 podle důležitosti: (1 – nejdůležitější; 12 – nejméně důležité)*

Klíčové kompetence žáků, které považují zaměstnavatelé za nejdůležitější

Pořadí	Kompetence	Průměrná preference	Směrodatná odchylka
1.	Komunikační schopnosti (ústní a písemný projev)	3,88	3,87
2.	Umění jednat s lidmi	5,24	3,20
3.	Schopnost vyhledávat a zpracovávat informace	5,26	3,34
4.	Schopnost řešit problém	5,54	2,63
5.	Čtení a porozumění pracovním instrukcím	5,63	3,22
6.	Týmová práce	5,86	3,23
7.	Nést zodpovědnost	6,10	2,99
8.	Schopnost logického, matematického myšlení	6,95	2,96
9.	Adaptabilita a flexibilita	7,22	2,96
10.	Zběhlost v cizích jazycích	7,64	3,18
11.	Zběhlost v používání výpočetní techniky	8,03	3,51
12.	Schopnost vést	10,49	2,27

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že se respondenti značně ve svých odpovědích lišili. Z výpočtů průměrných preferencí u jednotlivých klíčových kompetencí, ze kterých vzešlo pořadí, a ze směrodatných odchylek je zřejmé, že u komunikačních schopností (ústního a písemného projevu) preferovaném na prvním místě docházelo u respondentů k velké názorové nejednotnosti. Klíčové kompetence na druhém až šestém místě v tabulce mají mezi sebou minimální rozdíl, pouze u schopnosti řešit problém na čtvrtém místě se respondenti více shodli. Menší rozdíly v odpovědích se vyskytly také u klíčové kompetence nést zodpovědnost na sedmém místě a u schopnosti logického, matematického myšlení na osmém místě, stejně tak u adaptability a flexibility na devátém místě. U klíčové kompetence zběhlost v cizích jazycích na desátém místě a u zběhlosti v používání výpočetní techniky na jedenáctém místě byly odpovědi opět více rozdílné. Nejvíce se respondenti shodli na klíčové kompetenci schopnost vést, umístěné na dvanáctém místě, to znamená, že ji u žáků považují za nejméně důležitou.

Tabulka č. 6: Seřadte Vámi požadované odborné kompetence žáků od 1 do 10 podle důležitosti: (1 – nejdůležitější; 10 – nejméně důležité)

**Odborné kompetence žáků, které považují zaměstnavatelé
za nejdůležitější**

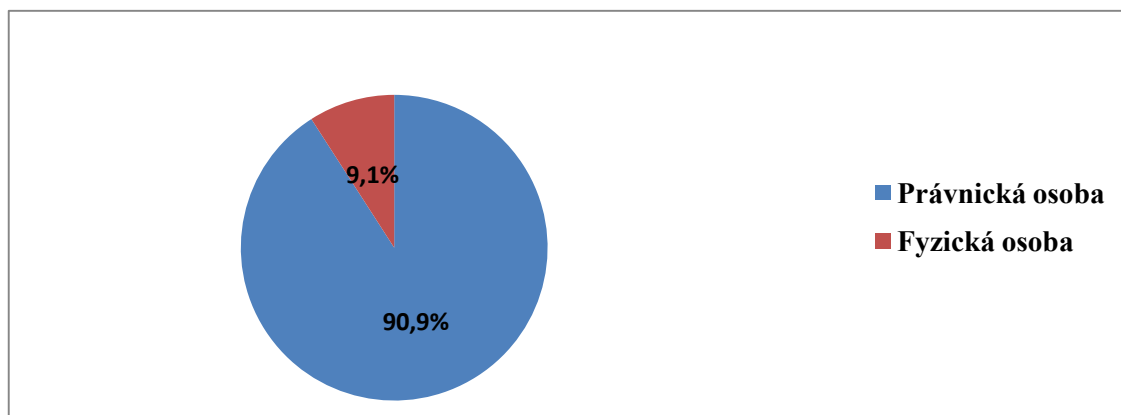
Pořadí	Kompetence	Průměrná preference	Směrodatná odchylka
1.	Schopnost provádět základní účetní operace	4,28	2,75
2.	Schopnost zpracovávat obchodní písemnosti	4,44	2,23
3.	Schopnost efektivně hospodařit s finančními prostředky	4,48	2,57
4.	Schopnost zpracovávat doklady související s hotovostním a bezhotovostním platebním stykem	4,69	2,46
5.	Schopnost plánovat možné náklady, výnosy, zisk	5,32	2,81
6.	Schopnost vyhledávat příslušné právní předpisy	5,73	2,64
7.	Schopnost zpracovávat personální písemnosti	6,18	2,53
8.	Znalost zásad bezpečnosti práce a ochrany zdraví při práci	6,38	3,37
9.	Schopnost komunikace se zahraničními partnery v cizím jazyce	6,55	2,96
10.	Orientace v činnostech bank, pojišťoven, penzijních fondů	6,90	2,59

U preferencí odborných kompetencí se odpovědi respondentů méně odlišovaly než u preferencí klíčových kompetencí.

Na prvním místě se podle průměrné preference umístila odborná kompetence schopnost provádět základní účetní operace, nicméně směrodatná odchylka ukazuje na nejednotnost v odpovědích. Nejvíce se zástupci zaměstnavatelů shodli na schopnosti zpracovávat obchodní písemnosti na druhém místě. Z tabulky a směrodatné odchylky je zřejmé, že se u odborných kompetencí v pořadí od třetího do desátého místa odpovědi respondentů lišily, nejvíce rozdílné byly odpovědi u odborné kompetence znalost zásad bezpečnosti práce a ochrany zdraví při práci na osmém místě.

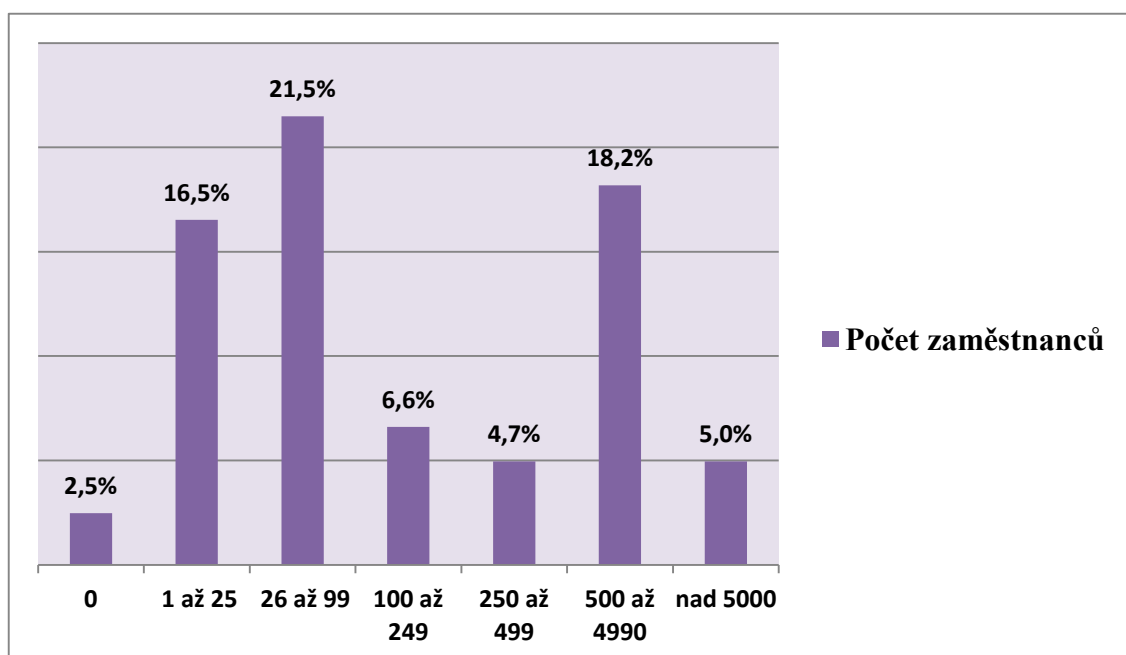
Při podrobném zkoumání odpovědí zástupců zaměstnavatelů bylo zjištěno, že preferovali klíčové a odborné kompetence žáků podle předmětu činnosti organizace, ve které pracují. Při velkém počtu respondentů bylo nutné kromě aritmetického průměru (průměrné preference) vypočítat ještě z jednotlivých odpovědí respondentů směrodatnou odchylku.

Graf č. 7: Právní forma zaměstnavatele:

Do dotazníkového šetření se zapojilo téměř 91 % právnických osob a 9 % fyzických osob.

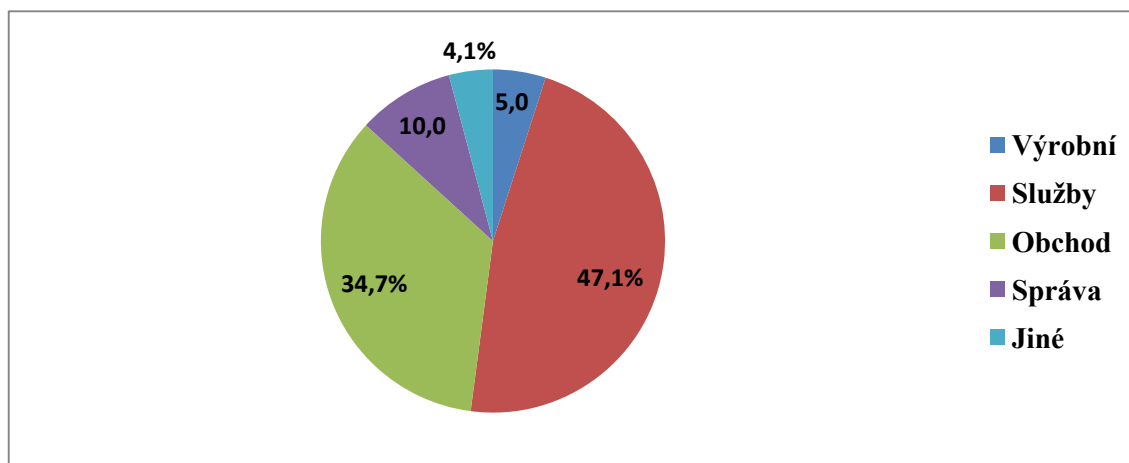
Graf č. 8: Počet zaměstnanců:

Největší zastoupení měly v dotazníkovém šetření organizace s 26 až 99 zaměstnanci (více než 21 %), druhou největší skupinou byly organizace s 500 až 4 990 zaměstnanci (18 %). Poměrně početnou skupinu tvořily organizace s 1 až 25 zaměstnanci (více než 16 %). Organizace se 100 až 249 zaměstnanci se na dotazníkovém šetření podílely více než 6 %, organizace s 250 až 499 zaměstnanci téměř 5 %. Do dotazníkového šetření se také zapojilo

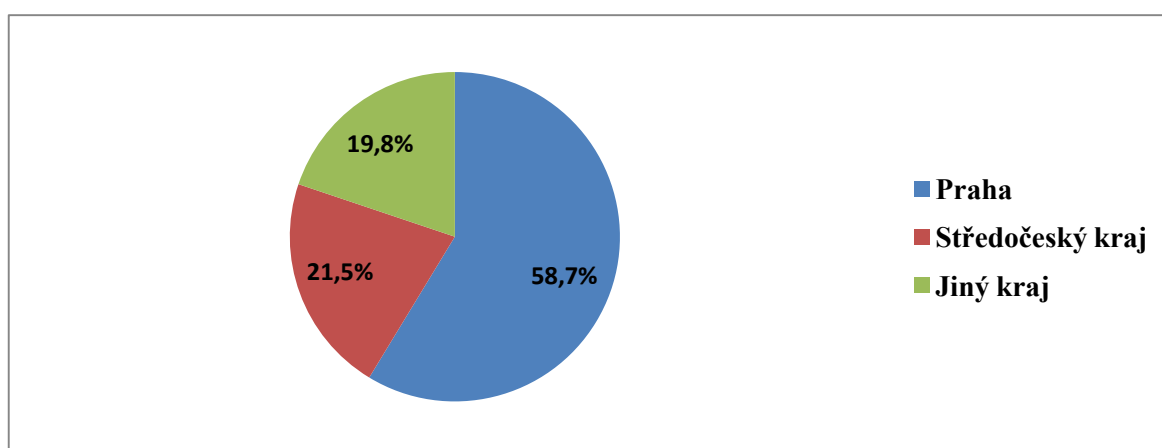
více než 2 % zástupců zaměstnavatelů bez zaměstnanců a naopak i 5 % organizací největších, které mají více než 5 000 zaměstnanců.

Graf č. 9: *Předmět činnosti:*

Z výše uvedeného grafu vyplývá, že největší skupinu respondentů tvoří zástupci zaměstnavatelů z oblasti služeb se 47 %, druhou největší skupinou jsou respondenti z obchodní sféry s téměř 35 %, menší zastoupení (10 %) mají respondenti z veřejné správy a respondenti z výrobního sektoru (5 %). Poslední skupinu (4 %) tvoří respondenti, kteří do dotazníku uvedli předmět činnosti jiný, ale v některých případech, na základě jejich bližšího doplnění v dotazníku, se však předmět činnosti dal označit jako služba.

Graf č. 10: *Oblast působení:*

Do dotazníkového šetření se zapojilo nejvíce respondentů z Prahy (více než 58 %), dále ze Středočeského kraje (více než 21 %) a z jiných krajů téměř 20 % zástupců zaměstnavatelů.

Výsledky dotazníkového šetření k realizaci odborné praxe žáků z pohledu žáků 2. a 3. ročníku

Počet oslovených respondentů: 157 (97 žáků 2. ročníku a 60 žáků 3. ročníku)

Celkem odpovědi žáků 2. ročníku: 76

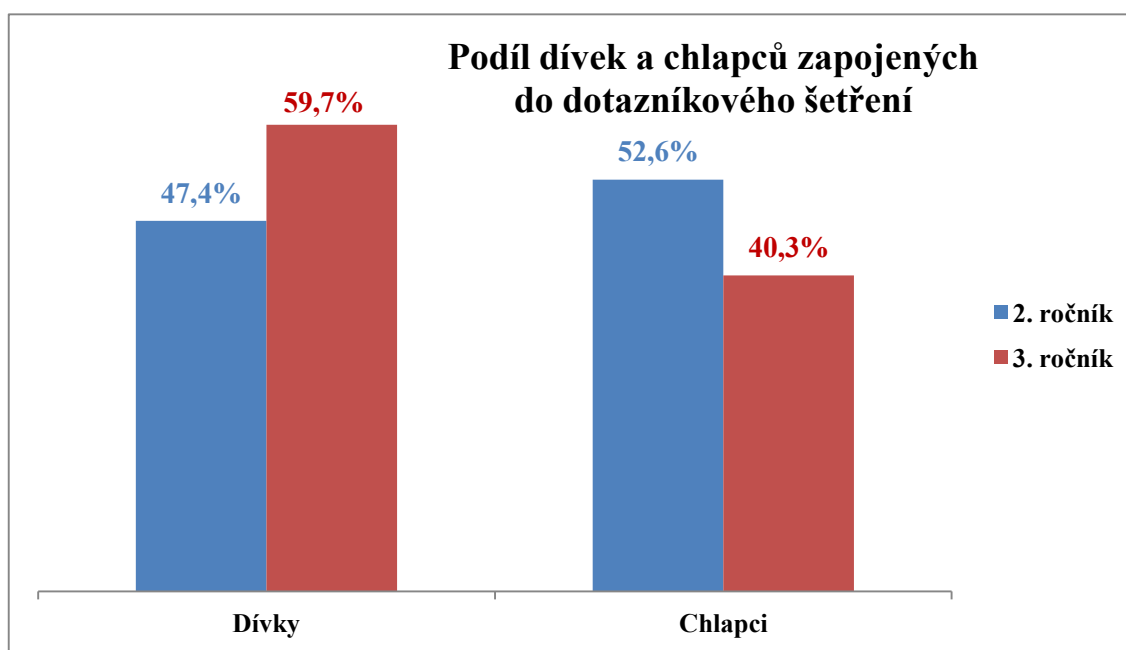
Celkem odpovědi žáků 3. ročníku: 52

Návratnost: 78,35 %

Návratnost: 86,66 %

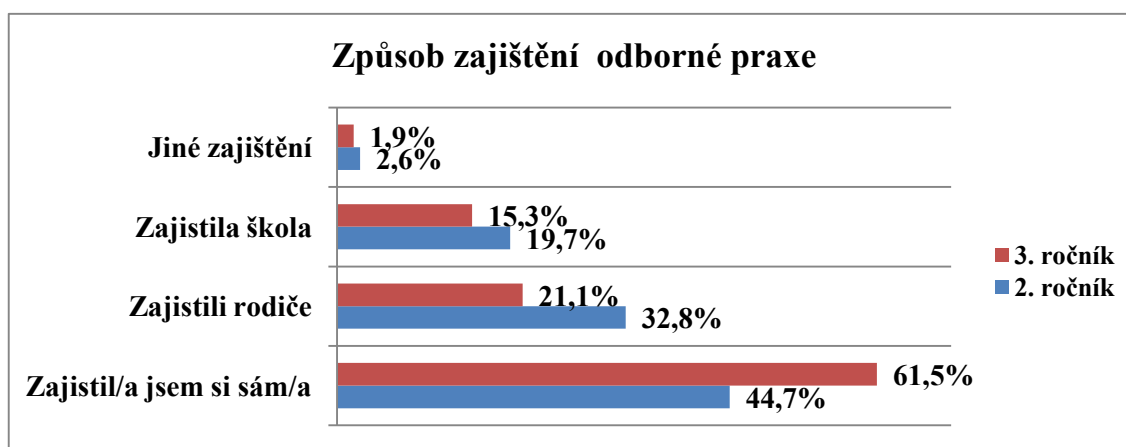
Žáci 2. a 3. ročníku shodně odpovídali na jedenáct otázek, z nichž devět bylo uzavřených, u dvou s možností doplnění, dvě otázky byly otevřené k vyjádření připomínek na připravenost žáků ze školy na odbornou praxi a k vyjádření dalších připomínek k realizaci odborných praxí. Některé otázky se shodovaly s otázkami v dotaznících určených pro učitele odborných předmětů a pro zástupce zaměstnavatelů.

Graf č. 11: Identifikační údaje:

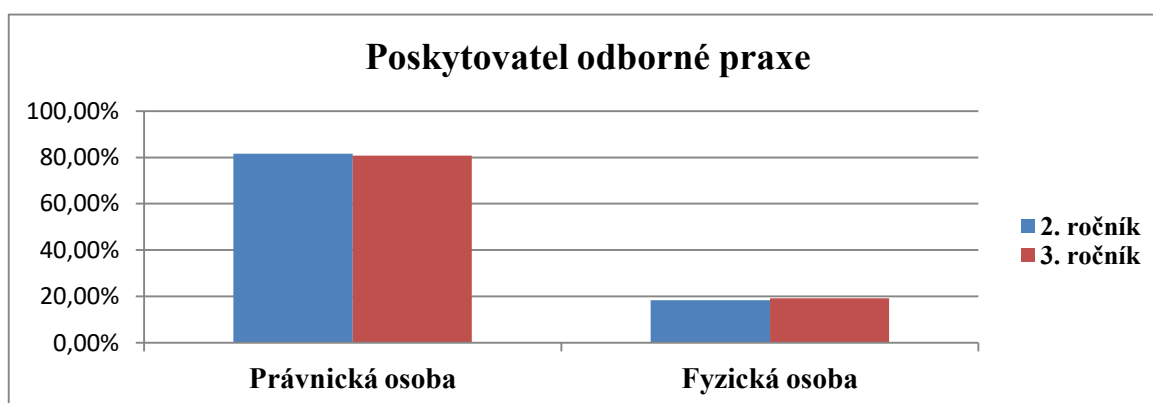
Do dotazníkového šetření se zapojilo celkem 36 dívek (více než 47 %) a 40 chlapců (více než 52 %) 2. ročníku; 31 dívek (téměř 60 %) a 21 chlapců (více než 40 %) 3. ročníku. Následující dva grafy znázorňují způsob, jakým byla odborná praxe zajištěna a právní formu poskytovatelů odborných praxí, u kterých žáci 2. ročníku vykonávali odbornou praxi v délce dvou týdnů a žáci 3. ročníku v délce tří týdnů.

Graf č. 12: Zajištění odborné praxe probíhalo:

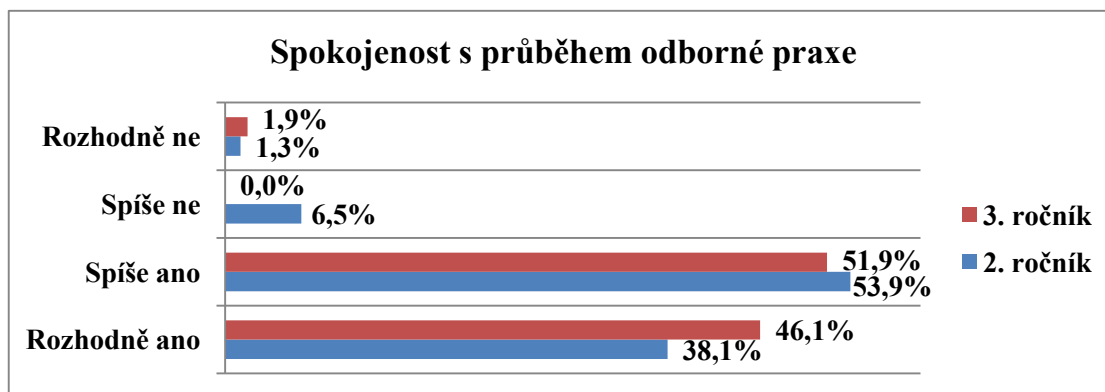
Nejvíce žáků 2. ročníku si zajistilo praxi samo (téměř 45 %), o něco málo žáků uvedlo, že jim odbornou praxi zajistili rodiče (téměř 33 %), škola se podílela na zajištění odborných praxí u zaměstnavatelů téměř 20 %. Žáci 3. ročníku si taky ve větší míře zajistili praxi sami (více než 61 %), na zajištění se podíleli také rodiče těchto žáků (21 %) a dále škola (více než 15 %). V případě jiného zajištění uvedli dva žáci 2. ročníku (2,6 %), že jim odbornou praxi zajistil spolužák, jeden žák 3. ročníku (1,9 %) měl odbornou praxi zajištěnou od kamaráda.

Graf č. 13: Odbornou praxi jsem vykonával/a:

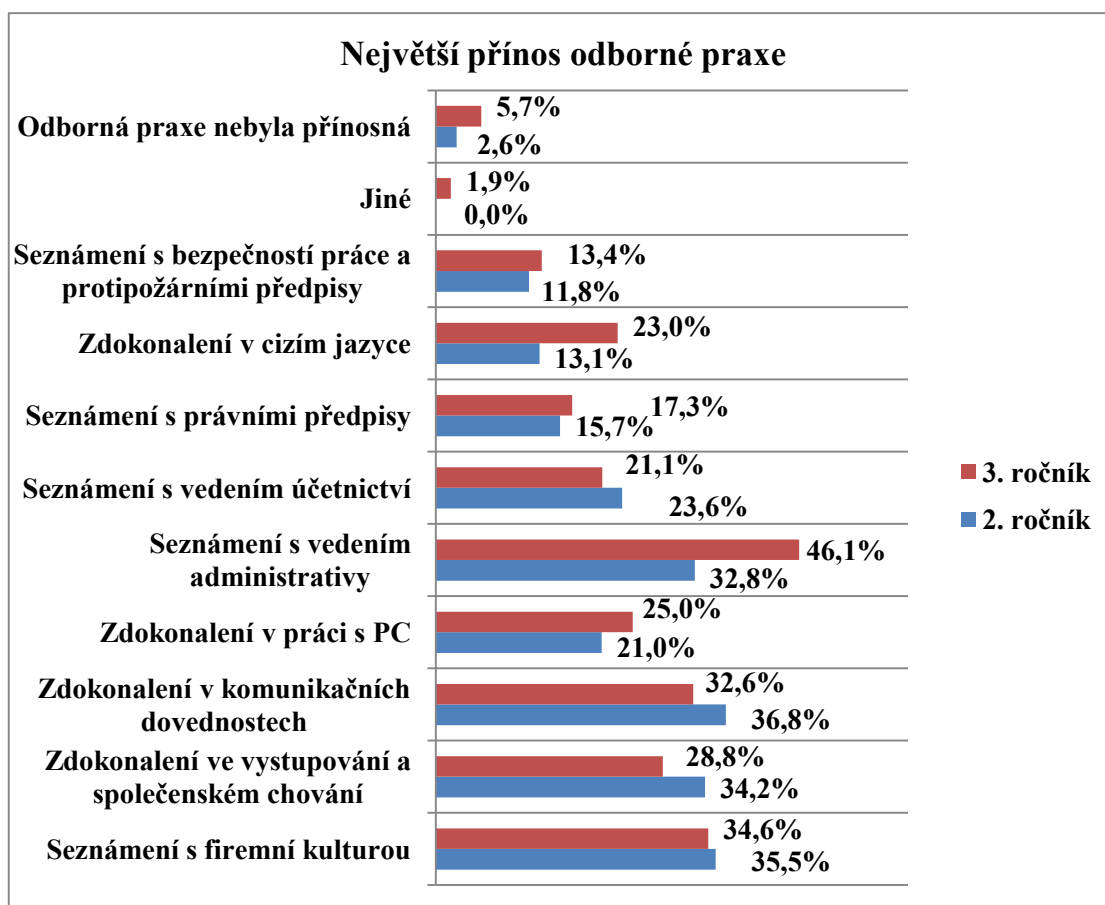

Žáci 2. ročníku vykonávali odbornou praxi převážně u právnických osob (81,6 %), v malé míře u fyzických osob (18,4 %), stejně tak žáci 3. ročníku vykonávali odbornou praxi převážně u právnických osob (80,7 %) a v menší míře u fyzických osob (19,2 %).

Graf č. 14: Odborná praxe splnila mé očekávání:

Graf č. 15: Největším přínosem odborné praxe pro mne bylo:

Z výše uvedených grafů č. 14 a 15 vyplývá, zda splnila odborná praxe žáků 2. a 3. ročníku jejich očekávání a co bylo pro žáky největším přínosem. Žáci mohli do dotazníku označit současně více možností z nabídky (graf č. 15).

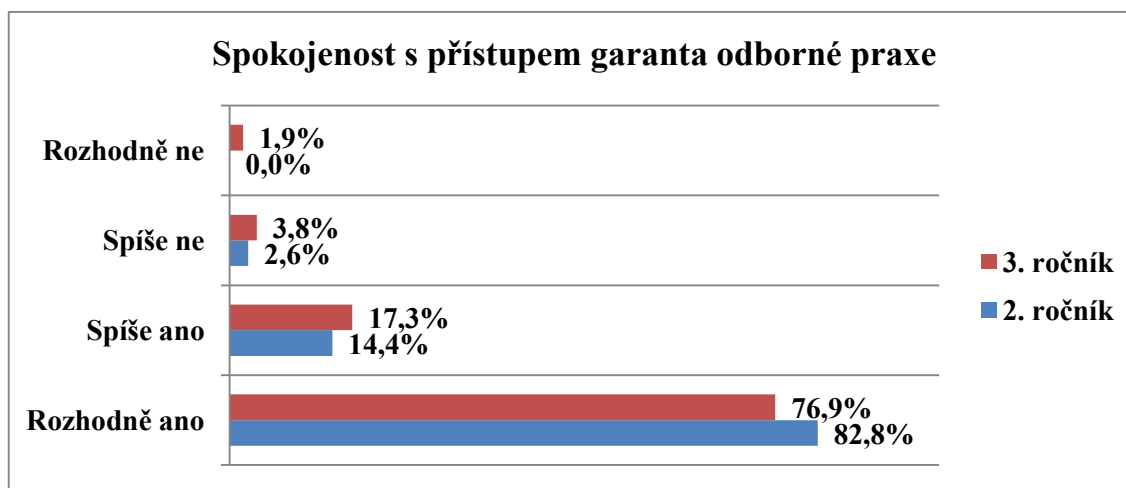
Žáci 2. ročníku (graf č. 14) byli spíše spokojeni s průběhem odborné praxe (53,9 %), rozhodně bylo spokojeno s průběhem odborné praxe 38,1 % žáků, spíše nespokojeno 6,5 % žáků a rozhodně nebylo spokojeno 1,3 % žáků 2. ročníku. Žáci 3. ročníku byli spíše spokojeni s průběhem odborné praxe (51,9 %), rozhodně bylo spokojeno s průběhem odborné praxe 46,1 % žáků, a zbývajících 1,9 % žáků bylo rozhodně nespokojeno. U žáků 2. i 3. ročníku převažovala spokojenost. Dva žáci (jeden z 2. ročníku a jeden z 3. ročníku) rozhodně nebyli spokojeni a průběh odborné praxe nesplnil jejich očekávání.

Největším přínosem odborné praxe (graf č. 15) bylo pro žáky 2. ročníku zdokonalení v komunikačních dovednostech (36,8 %) a seznámení s firemní kulturou (35,5 %). Zdokonalení ve vystupování a společenském chování označilo 34,2 % žáků, seznámení s vedením administrativy 32,8 % žáků. Pro 23,6 % žáků bylo přínosné seznámení s vedením účetnictví, zdokonalení v práci s PC uvedlo 21 %, pro 15,7 % žáků bylo přínosné seznámení s právními předpisy. 13,1 % žáků označilo jako přínosné zdokonalení v cizím jazyce a 11,8 % žáků seznámení s bezpečností práce a protipožárními předpisy. Pro dva žáky 2. ročníku nebyla praxe přínosná (2,6 %).

Největším přínosem odborné praxe bylo pro žáky 3. ročníku seznámení s vedením administrativy (46,1 %). Stejně jako žáci 2. ročníku označili žáci 3. ročníku jako druhý největší přínos seznámení s firemní kulturou (34,6 %). Dalším velkým přínosem bylo pro žáky zdokonalení v komunikačních dovednostech (32,6 %) a zdokonalení ve vystupování a společenském chování (28,8 %). Zdokonalení v práci s PC považovalo za přínosné 25 % žáků, zdokonalení v cizím jazyce 23 % žáků, pro 21,1 % žáků bylo přínosné seznámení s vedením účetnictví a pro 17,3 % seznámení s právními předpisy. 13,4 % žáků spatřovalo přínos z hlediska seznámení s bezpečností práce a protipožárními předpisy, jeden žák označil jiný přínos a doplnil, že pro něho bylo největším přínosem seznámení s reálnou praxí, která se liší od teorie, která se vyučuje ve škole. Tři žáci 3. ročníku uvedli, že pro ně praxe nebyla přínosná (5,7 %).

Všichni žáci označili alespoň jeden přínos odborné praxe, většina žáků 2. i 3. ročníku označila více možností, pro pět žáků z celkového počtu 157 žáků 2. a 3. ročníku nebyla odborná praxe přínosná.

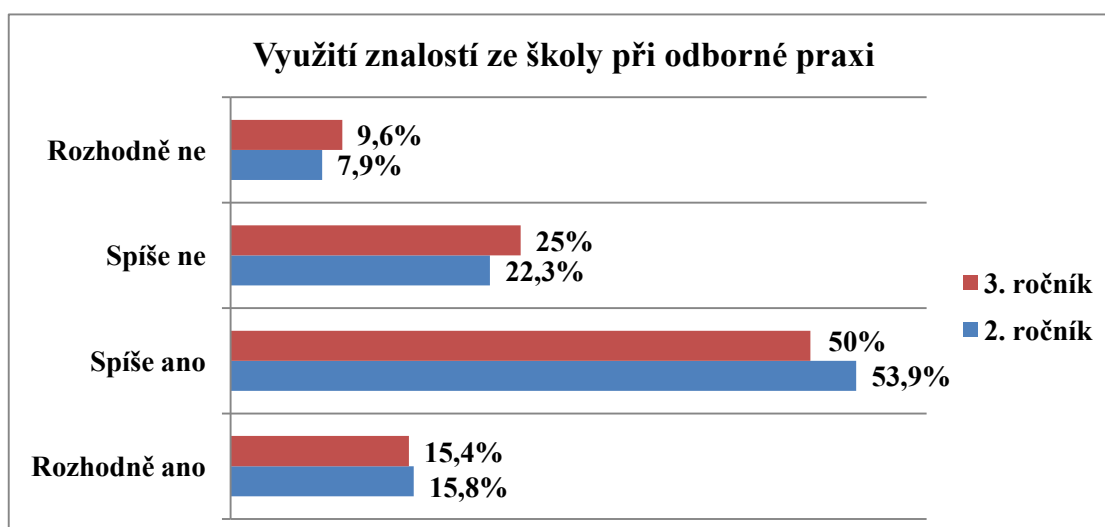
Graf č. 16: *S přístupem garanta praxe (pracovníka, pověřeného vedením mé odborné praxe) jsem byl/a spokojen/a:*

Žáci 2. ročníku byli s přístupem garanta praxe rozhodně spokojeni (82,8 %), spíše spokojených bylo 14,4 % žáků, spíše nespokojených 2,6 % žáků. Nikdo z žáků 2. ročníku neodpověděl, že by byl s garantem praxe rozhodně nespokojen.

Rozhodně spokojených žáků 3. ročníku bylo s přístupem garanta praxe 76,9 %, spíše spokojených 17,3 % a spíše nespokojených 3,8 %. S přístupem garanta praxe rozhodně nebyl spokojen jeden žák z 3. ročníku (1,9 %).

Graf č. 17: *Znalosti získané ve škole jsem využil/a při odborné praxi:*

Žáci 2. ročníku spíše využili znalosti ze školy při odborné praxi (53,9 %), část žáků spíše nevyužila znalostí získaných ze školy (22,3 %), znalostí získaných ze školy při odborné praxi rozhodně využilo 15,8 % žáků. 7,9 % žáků 2. ročníku rozhodně znalostí získaných ve škole nevyužilo.

Žáci 3. ročníku spíše využili znalosti ze školy při odborné praxi (50 %), část žáků spíše nevyužila znalostí získaných ze školy (25 %), znalostí získaných ze školy při odborné praxi rozhodně využilo 15,4 % žáků. 9,6 % žáků 3. ročníku rozhodně znalostí získaných ve škole nevyužilo.

Vyjádření žáků k otevřené otázce: *Napište, na co jste ze školy nebyl/a pro odbornou praxi připraven/a a co by měla škola zařadit do výuky:*

K otevřené otázce se vyjádřilo pouze 19 žáků 2. ročníku (25 %) následujícím způsobem:

- na odborné praxi jsem jeden den pomáhala při aktualizaci webového portálu, ale znalosti jsem nevyužila ze školy, takže kdybych neměla zkušenost s touto činností z domova, nebyla bych bývala připravena;
- nebyl jsem připraven na firemní kulturu, překvapilo mě, že jsem musel nosit oblek;
- nebyl jsem připraven na práci v programu Libra, měl by se začít ve škole vyučovat;
- ve škole nepracujeme ve více programech a systémech;
- nebyla jsem připravena na práci PC s programy pro vedení firmy;
- nebyl jsem připraven na komunikaci se zákazníkem;
- mám nedostatečné znalosti v MS EXCEL;
- neorientoval jsem se v oblasti práva, v advokátní kanceláři jsem znalosti ze školy moc nevyužil;
- nerozuměla jsem práci s bankomaty;
- nebyla jsem připravena na komunikaci, nevěděla jsem, jak mám při obchodním jednání vystupovat;
- nebyl jsem připraven na využívání výpočetních programů;

- škola by nás měla více připravovat na obchodní jednání;
- ve 2. ročníku by se měl vyučovat předmět učební praxe, který jsme měli loni a připravovali jsme se na praxi v obchodních firmách;
- nebyl jsem připraven na obchodní konverzaci v cizím jazyce;
- nebyla jsem připravena na elektronické vedení účetnictví;
- nebyl jsem připraven na komunikaci s ředitelem firmy;
- zjistila jsem, že se v reálném pracovním prostředí vše nedělá podle pravidel a tabulek;
- nebyl jsem připraven na skládání desek a razítkování;
- nebyla jsem připravena na nic, protože ve 2. ročníku ještě nic neumíme.

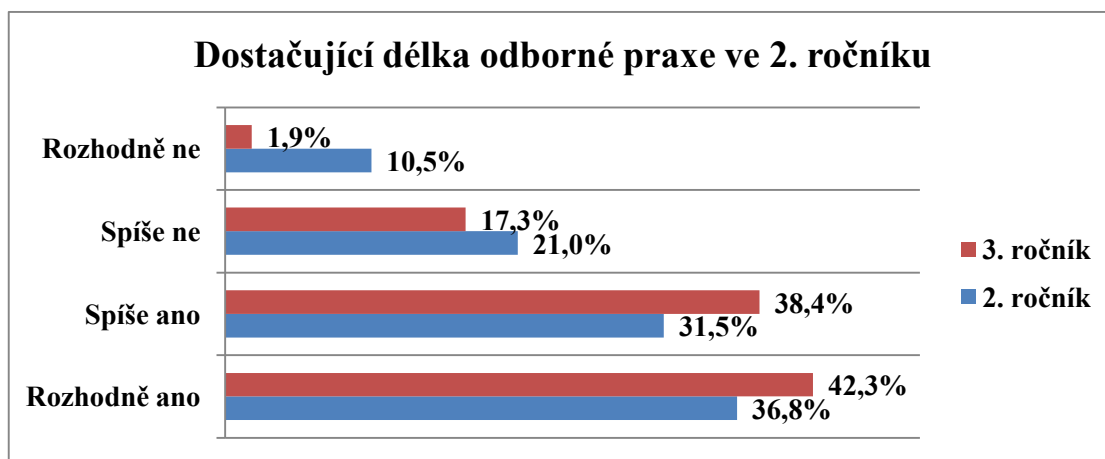
Žáci 3. ročníku se k této otevřené otázce vyjadřovali v menší míře v počtu 10 (19,2 %) následovně:

- ve škole sice využíváme účetní program POHODA, ale mé znalosti nebyly dostačující;
- nebyl jsem připraven na sociální komunikaci;
- v předmětu právo bychom se měli více učit pro praxi, předmět by se měl více zaměřit na obchodní právo, měli bychom být seznámeni se Zákonem o účetnictví a daních;
- nebyla jsem připravena na inventarizaci majetku;
- ve škole by měl být kladen větší důraz na komunikaci v cizím jazyce, více využívat moderní technologie, které se používají v praxi;
- zařadit do výuky více společenského chování pro různá pracovní prostředí, seznamovali jsme se s ním pouze v prvním ročníku v předmětu učební praxe a mělo by mu být věnováno více hodin;
- nebyla jsem připravena na práci s fakturami (přijaté, vydané), chvíli mi trvalo, než jsem pochopila, co mám dělat;

- praxi jsem vykonávala v PPF, a. s. a nevyužila jsem žádné znalosti ze školy, bylo by vhodné zařadit více učiva z oblasti bankovníctví i do ekonomiky, nejen do volitelného předmětu bankovníctví;
- nezvládal jsem komunikaci s pracovníky v bance;
- měli bychom být více připraveni na realitu a umět používat „selský“ rozum.

Všechna vyjádření žáků 2. a 3. ročníku byla zaznamenána tak, jak je žáci zformulovali do dotazníku.

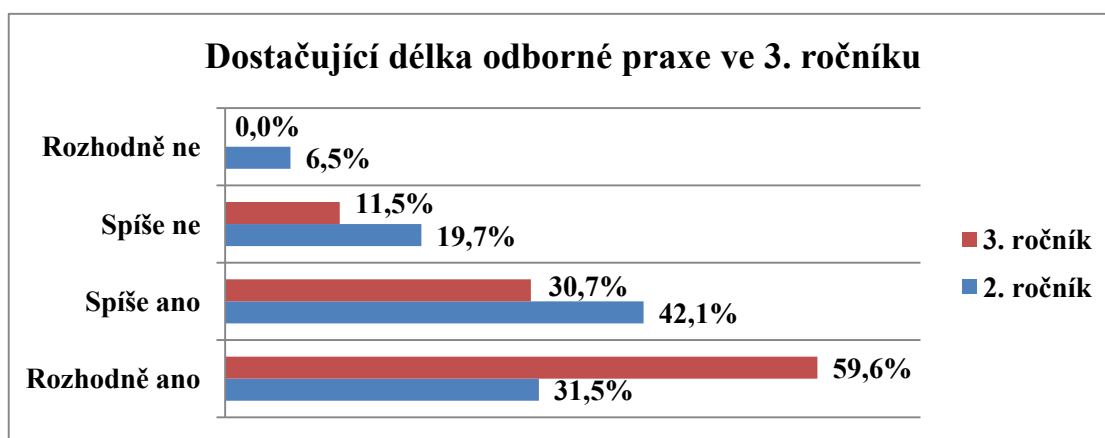
Graf č. 18: 9 Délka praxe 2 týdny ve 2. ročníku je dostačující:

Za rozhodně dostačující délku praxe ve 2. ročníku považuje 36,8 % žáků 2. ročníku, za spíše dostačující 31,5 % žáků. Pro 21 % žáků je délka odborné praxe spíše nedostačující a pro 10,5 % žáků 2. ročníku rozhodně nedostačující.

Za rozhodně dostačující délku praxe ve 2. ročníku považuje 42,3 % žáků 3. ročníku, za spíše dostačující 38,4 % žáků. Pro 17,3 % žáků je délka odborné praxe spíše nedostačující a pro 1,9 % žáků 3. ročníku rozhodně nedostačující.

Graf č. 19: Délka praxe 3 týdny ve 3. ročníku je dostačující:

Za spíše dostačující délku praxe ve 3. ročníku považuje 42,1 % žáků 2. ročníku, za rozhodně dostačující 31,5 % žáků. Pro 19,7 % žáků 2. ročníku je délka odborné praxe spíše nedostačující a pro 6,5 % žáků 2. ročníku rozhodně nedostačující.

Za rozhodně dostačující délku praxe ve 3. ročníku považuje 59,6 % žáků 3. ročníku, za spíše dostačující 30,7 % žáků. Pro 11,5 % žáků je délka odborné praxe spíše nedostačující. Nikdo z žáků 3. ročníku neoznačil délku odborné praxe ve 3. ročníku jako rozhodně nedostačující.

Vyjádření připomínek žáků: Další připomínky k organizačnímu zajištění a realizaci odborné praxe:

Většina žáků nevyužila možnosti napsat připomínky k organizačnímu zajištění a realizaci odborné praxe. Vyjádřilo se pouze 6 žáků 2. ročníku (7,9 %), kteří se ve čtyřech případech vyjádřili shodně, že pro ně praxe byla přínosem a byla dobře zajištěna, jedna žákyně uvedla, že praxe byla dobře organizovaná a přínosná, protože se naučila novým věcem, a jeden žák přidal připomínku, že organizace, u které vykonával odbornou praxi, by mohla v příštím školním roce poskytnout praxi i pro další žáky ze školy. Žáci 3. ročníku také nevyužili možnosti vyjádřit se k organizačnímu zajištění a realizaci odborné praxe, vyjádřilo se pouze 5 žáků (9,6 %), kteří shodně napsali, že praxe ve 3. ročníku je zbytečně dlouhá, jeden z nich doplnil, že pro něho neměli práci a odborná praxe neměla potřebný přínos.

Obsahová analýza dokumentů k odborné praxi žáků obchodní akademie

Pro obsahovou analýzu bylo náhodně vybráno 80 záznamových a hodnoticích dokumentů z odborných praxí (40 od žáků 2. ročníku a 40 od žáků 3. ročníku) z celkového počtu 157.

Záznamové dokumenty o průběhu odborných praxí žáků

Struktura a obsah dokumentů

Záznamové dokumenty o průběhu odborných praxí zpracovala škola jako strukturované jednostránkové formuláře (pro žáky 3. ročníku vzhledem k delší odborné praxi dvoustránkové). V záhlaví uvedla název dokumentu, školní rok, jméno a příjmení žáka, třídu, název a adresu organizace poskytující odbornou praxi, telefon a jméno pracovníka pověřeného vedením odborné praxe. Pro hlavní část dokumentu byla vytvořena tabulka tzv. Deníku praxe, obsahující datum, počet hodin, pracoviště a vykonávané činnosti. Pod tabulkou zástupci zaměstnavatelů žákům potvrdili datem, razítkem a podpisem správnost údajů, docházku a konání uvedených činností.

Popis vykonávaných činností v záznamových dokumentech

Ke každému dni měly být v tabulce Deníku praxe popsány činnosti, které žák v délce šesti hodin denně vykonává. K popisu byl vymezen jeden řádek. Ze záznamových dokumentů nebylo jasné, zda si žáci měli popisovat vykonávané činnosti sami nebo zda měli do dokumentu popisovat vykonávané činnosti pracovníci, kteří byli pověřeni vedením odborné praxe.

Soulad vykonávaných činností s naplňováním ŠVP v průběhu odborné praxe podle záznamových dokumentů – žáci 2. ročník

Vykonávané činnosti žáků 2. ročníku byly na základě studia záznamových dokumentů z hlediska naplňování ŠVP odlišné díky rozdílným předmětům činnosti jednotlivých poskytovatelů odborné praxe. Z celkových 40 náhodně vybraných záznamových dokumentů činnosti žáků ve dvou případech zcela neodpovídaly probíranému učivu v obchodní akademii ve 2. ročníku. V jednom případě byla uvedena po celou dobu odborné praxe v záznamovém dokumentu hostinská činnost, ve druhém případě byly tři po sobě jdoucí dny zaznamenány jako školení o bezpečnosti práce a ve zbývajících dnech byla

zaznamenána práce v dílně. Seznámení s bezpečností při práci mělo v záznamových dokumentech ve více dnech uvedeno dalších pět žáků. 8 záznamových dokumentů bylo vyplněno z odvětví bankovního sektoru a vykonávané činnosti odpovídaly naplňování ŠVP, nicméně se každý den opakovaly a nebyly podle záznamu různorodé. 12 záznamových dokumentů bylo vyplněno z obchodního sektoru, přičemž 4 z maloobchodních jednotek, kde měli žáci záznam především o prodejní činnosti, ale chyběla administrativní činnost, která by odpovídala naplňování ŠVP ve 2. ročníku oboru obchodní akademie. 8 žáků mělo záznam z obchodního, marketingového nebo finančního oddělení, ve všech případech byly činnosti různorodé, spíše však odpovídaly probíranému učivu ve 3. ročníku. Na 11 záznamových dokumentech byly popisované činnosti nečitelné, tudíž nebylo možné posoudit, zda odpovídaly naplňování ŠVP ve 2. ročníku. Z úřadů městských částí bylo potvrzeno 7 záznamových archů a vykonávané činnosti byly popsány podrobněji, z větší části zcela odpovídaly rozsahu učiva 2. ročníku.

Soulad vykonávaných činností s naplňováním ŠVP v průběhu odborné praxe podle záznamových dokumentů – žáci 3. ročník

Vykonávané činnosti žáků 3. ročníku byly podle záznamových dokumentů také odlišné, ale více odpovídaly požadavkům na rozšíření odborných kompetencí. Z celkových 40 náhodně vybraných záznamových dokumentů byly činnosti žáků ve všech případech v souladu s naplňováním ŠVP. Převažovala činnost v účetních firmách a tomu odpovídající práce v účetních programech (21 záznamových dokumentů), dále v bankovní sféře (13 záznamových dokumentů). Zbylé záznamové dokumenty byly potvrzeny od 2 fyzických osob zabývajících se právními službami, z marketingového oddělení a z 3 maloobchodních jednotek. Ve třech případech se vykonávané činnosti opakovaly v průběhu celých tří týdnů, v záznamových dokumentech byla u každého dne uvedena pouze práce na PC. Více se v záznamech žáků 3. ročníku objevovaly činnosti související s komunikačními dovednostmi, jazykovými dovednostmi než u žáků 2. ročníku. Činnosti byly podrobněji specifikovány a také častěji zaznamenávány samotnými žáky, což bylo ověřitelné podle typu písma, které se lišilo od podpisu pracovníka pověřeného vedením odborné praxe. 5 záznamových dokumentů bylo špatně čitelných. V záznamech žáků 3. ročníku více převažovaly

konkrétní vykonávané činnosti oproti záznamům žáků 2. ročníku, kteří měli uvedeno spíše seznámení s činnostmi.

Úplnost vyplnění záznamových dokumentů k průběhu odborných praxí žáků

Jak již bylo výše uvedeno, 11 záznamových dokumentů nebylo u popisu vykonávaných činností čitelných, proto nešlo považovat tyto dokumenty za úplné. V některých záznamových dokumentech chyběl u podpisu pracovníka pověřeného vedením odborné praxe datum, některé záznamové dokumenty nebyly opatřeny razítkem. V záhlaví chybělo v patnácti případech z celkového počtu 80 záznamových dokumentů žáků 2. a 3. ročníku označení třídy žáka. V tabulce (Deníku praxe) chyběl v záznamových dokumentech ve třech případech u žáků 2. ročníku a v jednom případě u žáka 3. ročníku počet hodin odborné praxe v jednotlivých dnech.

Hodnoticí dokumenty k průběhu odborné praxe žáků

Struktura a obsah dokumentů

Dokumenty k hodnocení odborných praxí vytvořila škola jako strukturované jednostránkové formuláře. V záhlaví uvedla název dokumentu, školní rok, jméno a příjmení žáka, třídu, název a adresu organizace poskytující odbornou praxi, telefon a jméno pracovníka pověřeného vedením odborné praxe. Pro hlavní část dokumentu byla vytvořena tabulka pro hodnocení odborné praxe s kritérii hodnocení a hodnoticí škálou. Pod tabulkou byl dán prostor pro další vyjádření nebo potřeby hodnotícího pracovníka, který svým podpisem a datem dokument potvrdil.

Nastavená kritéria hodnocení

V hodnoticím dokumentu byly v tabulce uvedeny předtištěné kompetence, které se vztahovaly k vykonávaným činnostem v rámci odborné praxe, jež zástupci zaměstnavatelů hodnotili:

- dochvilnost, dodržování pravidel;
- rychlost pochopení úkolu;
- motivace, osobní zaujetí;
- preciznost, svědomitost;

- komunikační dovednosti;
- jazykové znalosti (dají-li se hodnotit);
- dodržování pravidel BOZP;
- vystupování, vztahy ke spolupracovníkům;
- schopnost aplikovat teoretické znalosti v praxi.

Hodnoticí škála a způsob hodnocení v hodnoticím dokumentu

Tabulka v hodnoticím dokumentu dále obsahovala hodnoticí škálu pro každou kompetenci, označenou velkými písmeny A, B, C, D a E, přičemž písmeno A odpovídalo výsledku vynikající, písmeno B – velmi dobrý, písmeno C – průměrný, písmeno D – uspokojující, písmeno E – neuspokojující. Pokud chtěli zástupci zaměstnavatelů své hodnocení doplnit, upřesnit, či zdůvodnit, vyjadřovali se pod hodnoticí tabulku v hodnoticím dokumentu.

Tabulka č. 7:

Přehled hodnocení odborné praxe žáků 2. ročníku podle nastavených kritérií

Hodnoticí kritéria	Počet žáků					Celkem žáků
	A	B	C	D	E	
Dochvilnost, dodržování pravidel	31	6	2	1	0	40
Rychlost pochopení úkolu	27	10	3	0	0	40
Motivace, osobní zaujetí	22	7	6	5	0	40
Preciznost, svědomitost	24	13	2	1	0	40
Komunikační dovednosti	14	12	9	4	1	40
Jazykové znalosti (dají-li se ohodnotit)	3	8	2	0	0	13
Dodržování pravidel BOZP	38	2	0	0	0	40
Vystupování, vztahy ke spolupracovníkům	32	4	3	1	0	40
Schopnost aplikovat teoretické znalosti v praxi	12	16	9	3	0	40

Z hodnoticích dokumentů bylo možné zjistit, že všichni žáci 2. ročníku měli každou kompetenci ohodnocenou, kromě jazykových znalostí. Tuto kompetenci mělo 27 žáků proškrtnutou, z čehož dle hodnoticích tabulek vyplynulo, že ji nebylo možné ohodnotit. Jazykové znalosti na vynikající úrovni měli v průběhu odborné praxe 3 žáci, na velmi dobré úrovni prokázalo jazykové znalosti 8 žáků. Průměrné jazykové znalosti využili na odborné praxi 2 žáci. U žádné kompetence nedosáhli všichni žáci vynikajícího výsledku, nejčastěji hodnotili zástupci zaměstnavatelů jako vynikající dodržování pravidel BOZP, kde takto bylo ohodnoceno 38 žáků. Písmeno A – vynikající se častěji vyskytovalo u vystupování a vztahů ke spolupracovníkům, u dochvilnosti a dodržování pravidel, častěji byla takto hodnocena i kompetence rychlost pochopení úkolu. Z výše uvedené tabulky dále vyplynulo, že 1 žák měl na neuspokojující úrovni komunikační dovednosti a 4 žáci ji měli ohodnocenou pouze na uspokojující úrovni, stejně jako 5 žáků motivaci a osobní zaujetí. Schopnost aplikovat teoretické znalosti v praxi mělo na vynikající úrovni 12 žáků, převažovali žáci s velmi dobrým hodnocením v počtu 16, průměrně bylo podle zástupců zaměstnavatelů schopno aplikovat teoretické znalosti v praxi 9 žáků a 3 žákům ohodnotili tuto kompetenci jako uspokojující. Dále z hodnoticích dokumentů vyplynulo, že 27 žáků bylo schopno rychle pochopit zadaný úkol, písmenem B - velmi dobře bylo z hlediska rychlosti pochopení zadaného úkolu ohodnoceno 10 žáků, 3 žáci dostali průměrné hodnocení. Preciznost, svědomitost ohodnotili zástupci zaměstnavatelů na vynikající úrovni u 24 žáků, dalších 13 žáků bylo ohodnoceno velmi dobře, 2 žáci průměrně a 1 žák s výsledkem uspokojujícím.

Žáci 3. ročníku (viz tabulka níže) měli také každou kompetenci ohodnocenou, kromě jazykových znalostí, které nebylo možné u 9 žáků ohodnotit. 39 žáků mělo z hlediska dochvilnosti a dodržování pravidel vynikající hodnocení, průměrně byl ohodnocen 1 žák. Motivace a osobní zaujetí byla u 33 žáků na vynikající úrovni, 2 žáci byli hodnoceni velmi dobře, 3 žáci průměrně, 1 žák měl uspokojující hodnocení a 1 žák neuspokojující. Preciznost, svědomitost ohodnotili zástupci zaměstnavatelů u 29 žáků na vynikající úrovni, u 10 žáků na velmi dobré úrovni a 2 žáci měli průměrné hodnocení. 38 žáků mělo podle zástupců zaměstnavatelů na vynikající úrovni komunikační dovednosti, 1 žák na velmi dobré úrovni a 1 žák na neuspokojující úrovni. Všichni žáci dodržovali pravidla BOZP a byli ohodnoceni písmenem A – vynikající. Vynikající vystupování a vztahy ke

spolupracovníkům mělo 34 žáků, 6 žáků obdrželo velmi dobré hodnocení. Schopnost aplikovat teoretické znalosti v praxi mělo na vynikající úrovni 28 žáků, na velmi dobré úrovni 8 žáků, průměrné hodnocení měli 2 žáci a zbylí 2 žáci obdrželi uspokojující hodnocení.

Tabulka č. 8:

Přehled hodnocení odborné praxe žáků 3. ročníku podle nastavených kritérií

Hodnoticí kritéria	Počet žáků					Celkem žáků
	A	B	C	D	E	
Dochvilnost, dodržování pravidel	39	0	1	0	0	40
Rychlost pochopení úkolu	36	4	0	0	0	40
Motivace, osobní zaujetí	33	2	3	1	1	40
Preciznost, svědomitost	29	10	1	0	0	40
Komunikační dovednosti	38	1	0	0	1	40
Jazykové znalosti (dají-li se ohodnotit)	1	3	11	16	0	31
Dodržování pravidel BOZP	40	0	0	0	0	40
Vystupování, vztahy ke spolupracovníkům	34	6	0	0	0	40
Schopnost aplikovat teoretické znalosti v praxi	28	8	2	2	0	40

Úplnost vyplnění hodnoticích dokumentů žáků

Všechny hodnoticí tabulky v hodnoticích dokumentech žáků 2. i 3. ročníku byly zcela vyplněné, u jazykových kompetencí, v případě, že se nedaly ohodnotit, byla políčka proškrtnuta.

Dalšího vyjádření k hodnocení žáků 2. ročníku využilo 13 zástupců zaměstnavatelů, jednalo se především o pochvalná vyjádření, spojená s nabídkou zaměstnání po ukončení vzdělávání (5 zástupců zaměstnavatelů), dále byla škole dána doporučení k doplnění učiva (3 zástupci zaměstnavatelů). Jednalo se především o zařazení předmětů, ve kterých by si

žáci zdokonalili komunikační dovednosti pro obchodní jednání a byli schopni tyto dovednosti aplikovat v praxi. Další připomínky se týkaly realizace odborných praxí, kdy se 3 zástupci zaměstnavatelů shodně vyjádřili negativně k dvoutýdenní délce odborné praxe pro žáky 2. ročníku, kterou považují za nedostačující. Negativní vyjádření měli 2 zástupci zaměstnavatelů k motivaci žáků, která je na nízké úrovni a škola by měla před odbornou praxí žáky více motivovat.

Dalšího vyjádření k hodnocení žáků 3. ročníku využilo 8 zástupců zaměstnavatelů. Všechna vyjádření byla pochvalná z hlediska vztahů ke spolupracovníkům, rychlosti pochopení úkolu, dodržování pravidel, schopnosti aplikovat znalost účetního programu v praxi a v jednom případě se jednalo i o pochvalu jazykových dovedností.

4.5 Shrnutí výsledků výzkumného šetření

K naplnění cíle diplomové práce bylo třeba sestavit na základě formulovaných výzkumných otázek tři dotazníky tak, aby se mohli k požadavkům a ke spolupráci při odborném vzdělávání vyjádřit jak učitelé odborných předmětů, tak zástupci zaměstnavatelů a žáci. Kromě identifikačních otázek v jednotlivých dotaznících byly další otázky formulovány za účelem možné komparace zhodnocení vzájemných požadavků na odborné vzdělávání v obchodní akademii. Výzkumné šetření bylo doplněno obsahovou analýzou záznamových a hodnoticích dokumentů z průběhu odborných praxí žáků 2. a 3. ročníku, které poskytují škole a zejména učitelům odborných předmětů zpětnou vazbu.

Do dotazníkového šetření se zapojilo 10 učitelů odborných předmětů z obchodní akademie, 121 zástupců zaměstnavatelů, kteří uzavřeli se školou smlouvu o konání odborné praxe a 157 žáků (76 z 2. ročníku a 52 z 3. ročníku), kteří u těchto zaměstnavatelů vykonávali odbornou praxi. Učitelé odborných předmětů a zástupci zaměstnavatelů odpovídali na deset otázek a žáci se měli možnost ve svém dotazníku vyjádřit k jedenácti otázkám. Některé otázky se v dotaznících shodovaly pro možnou komparaci výsledků šetření.

Identifikační údaje o respondentech, kteří se zapojili do dotazníkového šetření

V obchodní akademii působí devět učitelek a jeden učitel odborných předmětů a všichni se zapojili do dotazníkového šetření. Čtyři učitelky odborných předmětů a učitel odborných předmětů mají delší praxi než 21 let, další čtyři učitelky odborných předmětů mají délku praxe 11 až 20 let a jedna učitelka odborných předmětů má praxi v délce 2 až 5 let.

Do dotazníkového šetření se z řad zástupců zaměstnavatelů zapojilo téměř 91 % právnických osob a 9 % fyzických osob. Největší zastoupení měly organizace s 26 až 99 zaměstnanci, druhou největší skupinou byly organizace s 500 až 4 990 zaměstnanci. Početnou skupinu tvořily organizace s 1 až 25 zaměstnanci. Organizace se 100 až 249 zaměstnanci se na dotazníkovém šetření podílely více než 6 %, organizace s 250 až 499 zaměstnanci téměř 5 %. Více než 2 % zástupců zaměstnavatelů bylo bez zaměstnanců a naopak 5 % organizací mělo více než 5 000 zaměstnanců. Největší skupinu respondentů tvořili zástupci zaměstnavatelů z oblasti služeb, druhou největší skupinou byli respondenti z obchodní sféry, menší zastoupení měli respondenti z veřejné správy a respondenti

z výrobního sektoru. Někteří respondenti uvedli jiný předmět činnosti, ale na základě jejich bližšího doplnění v dotazníku se dal označit jako služba. Nejvíce respondentů z řad zástupců zaměstnavatelů bylo z Prahy (58 %), dále ze Středočeského kraje (více než 21 %) a z jiných krajů téměř 20 % zástupců zaměstnavatelů.

Žáci 2. ročníku se do dotazníkového šetření zapojili v počtu 36 dívek a 40 chlapců a žáci 3. ročníku v počtu 31 dívek a 21 chlapců. Nejvíce žáků z 2. ročníku si odbornou praxi zajistilo samo, některým žákům zajistili odbornou praxi rodiče a v menší míře také škola. V případě jiného zajištění uvedli dva žáci 2. ročníku, že jim odbornou praxi zajistil spolužák. Žáci 3. ročníku si také ve větší míře zajistili praxi sami nebo jim pomohli rodiče a v menší míře škola. Jeden žák 3. ročníku měl odbornou praxi zajištěnou od kamaráda. Žáci 2. ročníku vykonávali odbornou praxi převážně u právnických osob, v malé míře u fyzických osob, stejně tak žáci 3. ročníku vykonávali odbornou praxi převážně u právnických osob a v menší míře u fyzických osob.

Z níže uvedených výsledků dotazníkového šetření vyplynuly odpovědi na výzkumné otázky, směřované na učitele odborných předmětů, zástupce zaměstnavatelů a žáky (s. 39) tak, aby bylo jasné, co požadují učitelé odborných předmětů od zaměstnavatelů v rámci odborného vzdělávání v obchodní akademii, zda existuje soubor vyjádřených požadavků zaměstnavatelů na odborné vzdělávání v obchodní akademii a zda jsou realizované odborné praxe u zaměstnavatelů pro žáky obchodní akademie přínosné. Obsahová analýza záznamových a hodnoticích dokumentů z odborné praxe žáků přispěla k získání informací o průběhu odborné praxe a zároveň i o úrovni zpracování těchto dokumentů, nezbytných pro spolupráci mezi obchodní akademií a zaměstnavateli.

Pohled učitelů odborných předmětů na spolupráci obchodní akademie se zaměstnavateli z hlediska naplňování ŠVP

Z deseti učitelů odborných předmětů považuje pět učitelů spolupráci se zaměstnavateli jako důležitou pro inovaci a zkvalitňování ŠVP, dalších pět učitelů jako nezbytnou pro naplňování ŠVP.

Vyjádření učitelů odborných předmětů k zásadním nedostatkům při spolupráci obchodní akademie se zaměstnavateli

Z deseti učitelů odborných předmětů se vyjádřili k zásadním nedostatkům při spolupráci se zaměstnavateli pouze čtyři učitelé odborných předmětů. Zaměstnavatelé by se měli více zapojit do vzdělávání a nevyužívat spolupráci pouze jako prezentaci a reklamu svých firem, měli by společně s učiteli odborných předmětů a se žáky pořádat ve škole semináře k praktickým dovednostem. Škola by si měla vyžádat od zaměstnavatelů připomínky a doporučení k obsahu výuky a k požadovaným praktickým dovednostem z hlediska vylepšení profilu žáka, později absolventa. Připomínky by měly být ve všech případech uvedeny v hodnoticích dokumentech z odborných praxí žáků. Podle vyjádření učitelů někteří žáci vykonávají na odborné praxi činnosti, které neodpovídají vzdělávání a naplňování ŠVP obchodní akademie, ne vždy se zaměstnavatelé věnují žákům, někdy je téměř k žádné práci nepustí. Jako příklad uvedli odbornou praxi v bankách. Také vykonávané činnosti žáků, které zástupci zaměstnavatelů popisují do záznamových dokumentů, bývají často rozdílné od vykonávaných činností, které žáci uvádějí ve svých závěrečných zprávách. Učitelé nejsou spokojeni s tím, že na základě informací ze závěrečných zpráv žáků někteří zaměstnavatelé využívají žáky na odborné praxi pouze jako pracovní sílu. Nedodržují tím smluvní ujednání z hlediska odměny za produktivní práci a do záznamových dokumentů uvádějí jiné činnosti, než které žáci vykonávají. Dále byla vyjádřena nespokojenost s kontrolou žáků ze strany školy v průběhu odborné praxe. Učitelé odborných předmětů nemají z časových a organizačních důvodů možnost provést ve větší míře kontrolu průběhu odborné praxe žáků u zaměstnavatelů. Jedinou zpětnou vazbu, kterou mají, jsou záznamové a hodnoticí dokumenty, často nečitelné. Závěrečné zprávy žáků mohou být zkreslené, zvláště pokud žáci vykonávají odbornou praxi u svých rodičů.

Komparace vyjádření učitelů odborných předmětů a zástupců zaměstnavatelů k využívaným formám spolupráce mezi školou a zaměstnavateli

Učitelé odborných předmětů se vyjadřovali k nejvíce využívaným formám spolupráce se zaměstnavateli (tabulka č. 2, s. 43) a zástupci zaměstnavatelů uváděli, která forma spolupráce je podle nich důležitá. Mohli zaškrtnout více forem spolupráce (graf č. 7, s. 50).

Zástupci zaměstnavatelů považují za nejdůležitější formu spolupráce s obchodní akademií odborné praxe žáků v reálném pracovním prostředí, což také jako nejvíce využívanou formu spolupráce se zaměstnavateli potvrdili učitelé odborných předmětů ve svých odpovědích. Druhou nejdůležitější formou spolupráce je podle zástupců zaměstnavatelů nabídka pracovních míst, kterou učitelé odborných předmětů označili jako využívanou formu spolupráce na čtvrtém místě v pořadí z nabízených možností. Na druhém až třetím místě uvedli učitelé odborných předmětů exkurze, které zástupci zaměstnavatelů považují až jako šestou důležitou formu spolupráce a přednášky odborníků z praxe, spolupráci při výuce, kterou jako třetí důležitou formu spolupráce považují také zástupci zaměstnavatelů. Za čtvrtou důležitou formu spolupráce považují zástupci zaměstnavatelů výměnu zkušeností mezi školou a zaměstnavatelem, což by odpovídalo například stáží učitelů u zaměstnavatelů, které uvedli učitelé až na osmém místě v pořadí, jako nejméně využívanou formu spolupráce. Rozdílné vyjádření bylo u učitelů odborných předmětů a zástupců zaměstnavatelů také na sponzorství. Přestože zástupci zaměstnavatelů označili tuto formu spolupráce jako nejméně důležitou, učitelé odborných předmětů uvedli sponzorství jako pátou nejvíce využívanou formu spolupráce. Spolupráci při projektech školy považují zástupci zaměstnavatelů jako pátou důležitou formu spolupráce, učitelé odborných předmětů ji označili jako šestou nejvíce využívanou formu spolupráce. Zástupci zaměstnavatelů považují účast odborníka z praxe při maturitních zkouškách jako sedmou, málo důležitou formu spolupráce, což se potvrdilo i u vyjádření učitelů odborných předmětů, kteří ji uvedli také jako málo využívanou na sedmém místě v pořadí. Učitelé odborných předmětů mohli ještě uvést jiné formy spolupráce, které využívají a někteří uvedli například nabídky s informačními brožurami zaměstnavatelů, kde se učitelé seznamují s novinkami v technologiích, s aplikací právních předpisů do praxe a následně je využívají při vyučování. U odpovědí učitelů bylo nutné přihlídnout k rozdílnosti odpovědí a vypočítat směrodatnou odchylku (tabulka č. 2, s. 43)

Pohled zástupců zaměstnavatelů na přínos odborných praxí žáků na pracovišti právnických nebo fyzických osob v rámci odborného vzdělávání

Zástupci zaměstnavatelů považují odbornou praxi žáků na pracovišti právnických nebo fyzických osob v rámci odborného vzdělávání za přínosnou, přičemž největší přínos

odborných praxí spatřují, pokud je v souladu se školním vzdělávacím programem, dále pokud je obsah odborných předmětů vyučovaných ve škole v souladu se současnými trendy na trhu práce, v menší míře vidí zástupci zaměstnavatelů přínos, pokud je poskytovatelem praxe hodnocena a hodnocení zahrnuto do klasifikace odborného předmětu. Jeden zástupce zaměstnavatelů se vyjádřil, že přínosná není a k odpovědi připsal v případě, kdy se obor vzdělání žáka neslučuje s předmětem činnosti organizace, přičemž vycházel z vlastní zkušenosti.

Spokojenost učitelů odborných předmětů s nabídkou odborných praxí a s průběhem odborných praxí z hlediska naplňování ŠVP

Sedm učitelů odborných předmětů z deseti bylo s nabídkou odborných praxí spokojeno, protože je velká a odpovídá naplňování ŠVP. Zbývající tři učitelé byli s nabídkou odborných praxí spokojeni částečně, neboť přestože je velká, zcela neodpovídá naplňování ŠVP. Nikdo z učitelů se nevyjádřil k nabídce odborných praxí záporně. Devět učitelů odborných předmětů je u většiny žáků spíše spokojeno s průběhem odborných praxí, jeden učitel odborných předmětů odpověděl, že je zcela spokojen. Žádný učitel se nevyjádřil k průběhu odborných praxí žáků záporně.

Spokojenost žáků 2. a 3. ročníku s průběhem odborných praxí a s přístupem garanta praxe

S průběhem odborné praxe bylo 53,9 % žáků 2. ročníku spíše spokojených, 38,1 % žáků rozhodně spokojených, 6,5 % žáků spíše nespokojených a rozhodně nespokojený byl pouze jeden žák 2. ročníku, průběh odborné praxe nesplnil jeho očekávání, což činilo z celkového počtu 76 žáků 1,3 %. Dále bylo s průběhem odborné praxe 51,9 % žáků 3. ročníku spíše spokojených, 46,1 % žáků rozhodně spokojených a jeden žák 3. ročníku byl rozhodně nespokojený, průběh odborné praxe nesplnil jeho očekávání, což činilo z celkového počtu 52 žáků 1,9 %.

S přístupem garanta praxe bylo rozhodně spokojených 82,8 % žáků 2. ročníku z celkového počtu 76, spíše spokojených bylo 14,4 % žáků a spíše nespokojených 2,6 % žáků. Nikdo z žáků 2. ročníku neodpověděl, že by byl s garantem praxe rozhodně nespokojen. Dále bylo s přístupem garanta praxe rozhodně spokojených 76,9 % žáků 3. ročníku z celkového

počtu 52, spíše spokojených 17,3 % žáků, spíše nespokojených 3,8 % žáků a jeden žák byl rozhodně nespokojen, což z celkového počtu činilo 1,9 %.

Vyjádření žáků 2. a 3. ročníku k využití znalostí ze školy při odborné praxi

Z celkového počtu 76 žáků 2. ročníku spíše využilo při odborné praxi znalostí ze školy 53,9 % žáků, spíše nevyužilo znalostí ze školy 22,3 % žáků, znalostí získaných ze školy rozhodně využilo 15,8 % žáků a 7,9 % žáků 2. ročníku naopak rozhodně znalostí získaných ve škole při odborné praxi nevyužilo. Z celkového počtu 52 žáků 3. ročníku spíše využilo znalostí získaných ve škole při odborné praxi 50 % žáků, 25 % žáků znalostí spíše nevyužilo, 15,4 % žáků rozhodně znalostí získaných ve škole využilo a naopak 9,6 % žáků 3. ročníku rozhodně znalostí získaných ve škole nevyužilo.

Komparace vyjádření učitelů odborných předmětů, zástupců zaměstnavatelů a žáků 2. a 3. ročníku k délce odborné praxe

Učitelé odborných předmětů se vyjadřovali v jedné otázce k délce odborné praxe 2 týdny ve 2. ročníku a 3 týdny ve 3. ročníku, zástupci zaměstnavatelů a žáci měli otázky dvě pro každý ročník zvlášť.

Učitelé

Délka odborné praxe ve 2. i 3. ročníku byla pro sedm učitelů z deseti dostačující pro rozšíření odborných kompetencí. Zbývající tři učitelé považovali délku odborné praxe žáků 2. i 3. ročníku jako nedostatečnou. Jeden učitel odborných předmětů uvedl, že by měla být ve 2. ročníku minimální délka odborné praxe 3 týdny, aby se žáci aklimatizovali, a v obou ročnících by se měla konat 2 týdny v podzimních měsících a 2 až 3 týdny na přelomu května a června. Druhý učitel se vyjádřil, že by ve 3. ročníku měla probíhat odborná praxe v délce 4 týdnů, 2 týdny v 1. pololetí a 2 týdny ve 2. pololetí. Třetí učitel uvedl, že by žáci měli mít v obou ročnících 4 týdny odbornou praxi, v 1. pololetí 2 týdny a ve 2. pololetí také 2 týdny s vědomím, že z organizačního hlediska je tato varianta u studijního oboru s maturitou obtížně řešitelná.

Zástupci zaměstnavatelů

Z celkového počtu 121 zástupců zaměstnavatelů uvedlo více než 73 %, že pro žáky 2. ročníku je odborná praxe v délce 2 týdnů dostačující, 15 % zástupců zaměstnavatelů

uvedlo jako dostačující délku 3 týdny, 6 % zástupců zaměstnavatelů pouze 1 týden jako dostačující a 4 % zástupců zaměstnavatelů se vyjádřilo, že by odborná praxe měla trvat ve 2. ročníku déle než 3 týdny. Pro žáky 3. ročníku se k požadované délce 3 týdnů odborné praxe vyjádřilo více než 55 % zástupců zaměstnavatelů, 21 % se vyjádřilo pro 2 týdny, naopak 14 % preferovalo odbornou praxi v délce 4 týdnů a více než 6 % zástupců zaměstnavatelů déle než 4 týdny. 3 % zástupců zaměstnavatelů označilo v odpovědi za dostačující pro žáky 3. ročníku 1 týden odborné praxe.

Žáci 2. a 3. ročníku

Z celkového počtu 76 žáků 2. ročníku považovalo 2 týdny za rozhodně dostačující délku praxe ve 2. ročníku 36,8 % žáků, za spíše dostačující 31,5 % žáků, pro 21 % žáků byla tato délka odborné praxe spíše nedostačující a pro 10,5 % žáků 2. ročníku rozhodně nedostačující. Za rozhodně dostačující délku odborné praxe 2 týdny ve 2. ročníku považovalo 42,3 % žáků 3. ročníku z celkového počtu 52, za spíše dostačující 38,4 % žáků, 17,3 % žáků za spíše nedostačující a 1,9 % žáků 3. ročníku za rozhodně nedostačující.

Délku praxe 3 týdny ve 3. ročníku považuje 42,1 % žáků 2. ročníku z celkového počtu 76 za spíše dostačující, za rozhodně dostačující 31,5 % žáků, pro 19,7 % žáků 2. ročníku je délka odborné praxe spíše nedostačující a pro 6,5 % žáků rozhodně nedostačující. Z celkového počtu 52 žáků 3. ročníku považuje 59,6 % délku odborné praxe za rozhodně dostačující, za spíše dostačující 30,7 % žáků, pro 11,5 % žáků je délka odborné praxe spíše nedostačující. Nikdo z žáků 3. ročníku neoznačil délku odborné praxe jako rozhodně nedostačující.

Klíčové kompetence, které by si měli žáci v rámci odborného vzdělávání rozšířit (komparace preferencí učitelů odborných předmětů a zástupců zaměstnavatelů)

Pořadí klíčových kompetencí bylo sestaveno z průměrných preferencí. Učitelé odborných předmětů i zástupci zaměstnavatelů se ve svých odpovědích lišili (viz směrodatná odchylka v tabulce č. 3, s. 44 a v tabulce č. 5, s. 53)

Učitelé odborných předmětů seřadili dvanáct klíčových kompetencí od nejdůležitější po nejméně důležitou podle průměrné preference v následujícím pořadí: schopnost vyhledávat a zpracovávat informace, umění jednat s lidmi, čtení a porozumění pracovním instrukcím,

nést zodpovědnost, komunikační schopnosti (ústní a písemný projev), shodně schopnost řešit problém a schopnost logického, matematického myšlení, zběhlost v používání výpočetní techniky, týmová práce, adaptabilita a flexibilita, zběhlost v cizích jazycích, schopnost vést.

Zástupci zaměstnavatelů seřadili dvanáct klíčových kompetencí od nejdůležitější po nejméně důležitou podle průměrné preference v tomto pořadí: komunikační schopnosti (ústní a písemný projev), umění jednat s lidmi, schopnost vyhledávat a zpracovávat informace, schopnost řešit problém, čtení a porozumění pracovním instrukcím, týmová práce, nést zodpovědnost, schopnost logického, matematického myšlení, adaptabilita a flexibilita, zběhlost v cizích jazycích, zběhlost v používání výpočetní techniky, schopnost vést.

Odborné kompetence, které by si měli žáci v rámci odborného vzdělávání rozšířit (komparace preferencí učitelů odborných předmětů a zástupců zaměstnavatelů)

Pořadí odborných kompetencí bylo sestaveno z průměrných preferencí. Učitelé odborných předmětů i zástupci zaměstnavatelů se ve svých odpovědích lišili (viz směrodatná odchylka v tabulce č. 4, s. 45 a v tabulce č. 6, s. 54)

Učitelé odborných předmětů seřadili deset odborných kompetencí od nejdůležitější po nejméně důležitou podle průměrné preference v následujícím pořadí: schopnost zpracovávat obchodní písemnosti, schopnost provádět základní účetní operace, shodně schopnost zpracovávat doklady související s hotovostním a bezhotovostním platebním stykem a schopnost efektivně hospodařit s finančními prostředky, schopnost zpracovávat personální písemnosti, schopnost plánovat možné náklady, výnosy, zisk, shodně schopnost vyhledávat příslušné právní předpisy a orientace v činnostech bank, pojišťoven, penzijních fondů, schopnost komunikace se zahraničními partnery v cizím jazyce, znalost zásad bezpečnosti práce.

Zástupci zaměstnavatelů seřadili deset odborných kompetencí od nejdůležitější po nejméně důležitou podle průměrné preference v tomto pořadí: schopnost provádět základní účetní operace, schopnost zpracovávat obchodní písemnosti, schopnost efektivně hospodařit s finančními prostředky, schopnost zpracovávat doklady související s hotovostním a

bezhotovostním platebním stykem, schopnost plánovat možné náklady, výnosy, zisk, schopnost vyhledávat příslušné právní předpisy, schopnost zpracovávat personální písemnosti, znalost zásad bezpečnosti práce a ochrany zdraví při práci, schopnost komunikace se zahraničními partnery v cizím jazyce, orientace v činnostech bank, pojišťoven, penzijních fondů.

Největší přínos odborné praxe z pohledu žáků

Největším přínosem odborné praxe bylo pro žáky 2. ročníku zdokonalení v komunikačních dovednostech a seznámení s firemní kulturou. Následovalo zdokonalení ve vystupování a společenském chování, seznámení s vedením administrativy, seznámení s vedením účetnictví, zdokonalení v práci s PC, seznámení s právními předpisy, zdokonalení v cizím jazyce, seznámení s bezpečností práce a protipožárními předpisy. Pro dva žáky 2. ročníku nebyla odborná praxe přínosná. Pro žáky 3. ročníku bylo největším přínosem seznámení s vedením administrativy a seznámení s firemní kulturou. Následovalo zdokonalení v komunikačních dovednostech, zdokonalení ve vystupování a společenském chování, zdokonalení v práci s PC, zdokonalení v cizím jazyce, seznámení s vedením účetnictví, seznámení s právními předpisy, seznámení s bezpečností práce a protipožárními předpisy. Jeden žák označil jiný přínos a doplnil, že pro něho bylo největším přínosem seznámení s reálnou praxí, která se liší od teorie, která se vyučuje ve škole. Tři žáci 3. ročníku uvedli, že pro ně praxe nebyla přínosná. Všichni žáci označili alespoň jeden přínos odborné praxe, většina žáků 2. i 3. ročníku označila více možností.

Na co žáci nebyli pro odbornou praxi připraveni a co by měla škola zařadit do výuky (vyjádření žáků)

Z vyjádření 19 žáků 2. ročníku vyplynulo, že nebyli většinou připraveni na činnosti, které ve 2. ročníku ještě buď nemají probrané, nebo zažité. Žáci uvedli aktualizaci webového portálu, práci v programu Libra, práci v PC s programy pro vedení firmy, komunikaci se zákazníkem, práci v MS EXCEL, oblasti práva, práci s bankomaty, komunikaci při obchodním jednání, využívání výpočetních programů, obchodní konverzaci v cizím jazyce, elektronické vedení účetnictví, komunikaci s ředitelem firmy, skládání desek a razítkování. Škola by měla podle vyjádření žáků více připravit na obchodní jednání a také na zásady etikety v pracovním prostředí. K otázce se vyjádřilo také 10 žáků 3. ročníku, kteří uvedli

nedostatečné znalosti v účetním programu POHODA i přesto, že je ve škole využíván při výuce, nepřipravenost na sociální komunikaci, nepřipravenost k inventarizaci majetku, na práci s fakturami, na komunikaci s pracovníky v bance. Ve škole by měl být podle žáků kladen větší důraz na komunikaci v cizím jazyce, více využívat moderní technologie, které se používají v praxi, zařadit do výuky více společenského chování pro různá pracovní prostředí, předmět právo by se měl více zaměřit na obchodní právo, žáci by měli být více seznámeni se Zákonem o účetnictví a daních, zařadit více učiva z oblasti bankovníctví i do ekonomiky, nejen do volitelného předmětu bankovníctví, měli by být více připraveni na realitu a umět používat „selský“ rozum. Ostatní žáci se do dotazníku nevyjádřili.

Připomínky žáků k organizačnímu zajištění a realizaci odborné praxe

K organizačnímu zajištění a realizaci odborné praxe se vyjádřilo pouze 6 žáků 2. ročníku. Čtyři žáci uvedli, že pro ně byla praxe přínosem a dobře zajištěna, jedna žákyně navíc uvedla, že se naučila novým věcem, a další žák přidal připomínku, že organizace, u které vykonával odbornou praxi, by mohla v příštím školním roce poskytnout praxi i pro další žáky ze školy. Z 3. ročníku se vyjádřilo pouze 5 žáků, kteří shodně napsali, že je praxe ve 3. ročníku zbytečně dlouhá, jeden z nich doplnil, že pro něho neměli v některých dnech práci a odborná praxe neměla potřebný přínos.

Podstata záznamových a hodnoticích dokumentů k průběhu odborných praxí žáků na pracovištích právnických nebo fyzických osob

Z celkového počtu 157 záznamových a hodnoticích dokumentů z odborné praxe bylo náhodně vybráno 40 dokumentů od žáků 2. ročníku a 40 dokumentů od žáků 3. ročníku, které byly analyzovány pro doplnění informací z dotazníkového šetření z hlediska přístupu zástupců zaměstnavatelů k administrativnímu zpracování průběhu odborné praxe a zároveň z hlediska struktury a obsahu dokumentů, které vytvořila škola.

Analýzou záznamových dokumentů z odborných praxí žáků bylo zjištěno, že je škola vytvořila jako strukturované jednostránkové formuláře, které obsahovaly identifikační údaje žáků a pracovníků pověřených vedením odborné praxe a tabulku tzv. Deníku praxe, pro doplnění počtu hodin a činností žáků v jednotlivých dnech, potvrzených datem, razítkem a podpisem pracovníka pověřeného odbornou praxí. Z analýzy popisu

vykonávaných činností a jejich souladu s naplňováním ŠVP v průběhu odborné praxe vyplynulo, že žáci měli zaznamenané vykonávané činnosti v rozsahu šesti hodin denně, z dokumentů však nebylo jasné, zda záznam prováděl pracovník pověřený odbornou praxí nebo žák. Z hlediska souladu s naplňováním ŠVP z celkových 40 náhodně vybraných záznamových dokumentů žáků 2. ročníku ve dvou případech vykonávané činnosti zcela neodpovídaly probíranému učivu v obchodní akademii ve 2. ročníku. Jednalo se o hostinskou činnost po celou dobu odborné praxe a o práci v dílně, kdy se navíc žák tři dny účastnil školení o bezpečnosti práce. Seznámení s bezpečností při práci mělo v záznamových dokumentech ve více dnech uvedeno dalších pět žáků. U osmi žáků, kteří konali odbornou praxi v bankovním sektoru, nebyly činnosti různorodé a každý den se opakovaly. Čtyři žáci vykonávali prodejní činnost, ale chyběla administrativní činnost, která by odpovídala naplňování ŠVP ve 2. ročníku oboru obchodní akademie. Osm žáků vykonávalo podle záznamových dokumentů různorodé činnosti, které však spíše odpovídaly obsahu učiva 3. ročníku. Sedm záznamových archů bylo potvrzeno z úřadů městských částí, vykonávané činnosti byly popsány podrobněji, z větší části zcela odpovídaly rozsahu učiva 2. ročníku. Na jedenácti záznamových dokumentech byly popisované činnosti nečitelné a bylo obtížné posoudit, zda činnosti odpovídaly naplňování ŠVP. Z celkových 40 náhodně vybraných záznamových dokumentů žáků 3. ročníku byly činnosti žáků ve všech případech v souladu s naplňováním ŠVP. Převažovala činnost v účetních firmách, kdy se žáci zdokonalovali v práci s účetními programy. Na rozdíl od žáků 2. ročníku měli žáci 3. ročníku zaznamenané různorodé činnosti z bankovní sféry. Žáci vykonávali odbornou praxi také u fyzických osob zabývajících se právními službami, marketingem a maloobchodní činností. Ve třech případech se vykonávané činnosti opakovaly v průběhu celých tří týdnů, v záznamových dokumentech byla u každého dne uvedena pouze práce na PC. Více se v záznamech žáků 3. ročníku objevovaly činnosti související s komunikačními dovednostmi, jazykovými dovednostmi než u žáků 2. ročníku. Činnosti žáků 3. ročníku byly podrobněji specifikovány a častěji zaznamenávány samotnými žáky. Pět záznamových dokumentů bylo špatně čitelných. V obou případech byly činnosti žáků v průběhu odborné praxe ovlivněny předmětem činnosti organizace a u žáků 2. ročníku bylo v záznamech častěji uvedeno seznámení s činnostmi, než konkrétně vykonávané činnosti. Nečitelné záznamové dokumenty nebylo možné považovat za úplné,

v některých záznamových dokumentech chybělo datum nebo razítko, označení třídy žáka, a počet hodin odborné praxe v jednotlivých dnech.

Analýzou hodnoticích dokumentů bylo zjištěno, že byly vytvořeny školou také jako strukturované jednostránkové formuláře, které obsahovaly identifikační údaje žáků a pracovníků pověřených vedením odborné praxe a tabulku pro hodnocení odborné praxe s kritérii hodnocení a hodnoticí škálou. Dokument dále obsahoval prostor pro další vyjádření nebo potřeby hodnotícího pracovníka, jeho podpis a datum vystavení. V hodnoticím dokumentu byly v tabulce uvedeny předtištěné kompetence, které se vztahovaly k vykonávaným činnostem v rámci odborné praxe, jež zástupci zaměstnavatelů měli hodnotit pomocí nastavené hodnoticí škály (viz s. 68-69). Z analýzy hodnoticích dokumentů vyplynulo, že žáci 2. ročníku (viz tabulka č. 7, s. 69) měli každou kompetenci ohodnocenou, kromě jazykových znalostí, které nemohli zástupci zaměstnavatelů v některých organizacích hodnotit. U žádné kompetence nedosáhli všichni žáci vynikajícího výsledku. Jazykové znalosti na vynikající úrovni měli v průběhu odborné praxe 3 žáci. Nejčastěji hodnotili zástupci zaměstnavatelů jako vynikající dodržování pravidel BOZP, častěji také vystupování a vztahy ke spolupracovníkům, dochvilnost a dodržování pravidel, ale i rychlost pochopení úkolu. Jeden žák měl na neuspokojující úrovni a čtyři žáci na uspokojující úrovni komunikační dovednosti. Pouze na uspokojující úrovni mělo také pět žáků motivaci a osobní zaujetí. Ve schopnosti aplikovat teoretické znalosti v praxi převažovali žáci s velmi dobrým hodnocením. Více jak polovina žáků byla schopna rychle pochopit zadaný úkol a stejně dopadlo i hodnocení preciznosti a svědomitosti, dva žáci byli hodnoceni průměrně a jeden žák měl pouze uspokojující výsledek. Žáci 3. ročníku (viz tabulka č. 8, s. 71) měli také každou kompetenci ohodnocenou, kromě jazykových znalostí, které nebylo možné u devíti žáků ohodnotit. Téměř všichni žáci měli z hlediska dochvilnosti a dodržování pravidel vynikající hodnocení, průměrně byl ohodnocen 1 žák. U většiny žáků převažovala na vynikající úrovni také motivace a osobní zaujetí, pouze dva žáci byli hodnoceni velmi dobře, tři průměrně, jeden žák měl uspokojující hodnocení a jeden žák neuspokojující. Téměř třem čtvrtinám žáků ohodnotili zástupci zaměstnavatelů preciznost a svědomitost na vynikající úrovni a téměř všem takto ohodnotili komunikační dovednosti, pouze jeden žák měl komunikační dovednosti na neuspokojující úrovni. Všichni žáci dodržovali pravidla BOZP

a měli vynikající hodnocení. Většina žáků byla podle zástupců zaměstnavatelů schopna aplikovat teoretické znalosti v praxi, pouze dva žáci obdrželi uspokojující hodnocení. Všechny hodnotící dokumenty byly zcela vyplněny, u jazykových dovedností, pokud se nedaly hodnotit, byla políčka proškrtnuta. Dalšího vyjádření využilo u žáků 2. ročníku třináct zástupců zaměstnavatelů a u žáků 3. ročníku osm zástupců zaměstnavatelů. Jednalo se především o pochvalná vyjádření, spojená s nabídkou zaměstnání po ukončení vzdělávání, dále byla škole dána doporučení k doplnění učiva, zejména komunikačních dovedností pro obchodní jednání, další připomínky se týkaly realizace odborných praxí. Tři zástupci zaměstnavatelů se shodně vyjádřili negativně k dvoutýdenní délce odborné praxe pro žáky 2. ročníku, kterou považují za nedostačující. Negativní vyjádření měli dva zástupci zaměstnavatelů k motivaci žáků, která je na nízké úrovni a škola by měla před odbornou praxí žáky více motivovat. U žáků 3. ročníku byla všechna vyjádření pochvalná z hlediska vztahů ke spolupracovníkům, rychlosti pochopení úkolu, dodržování pravidel, schopnosti aplikovat znalost účetního programu v praxi a v jednom případě se jednalo i o pochvalu jazykových dovedností.

5 Závěr

V úvodu diplomové práce bylo odborné vzdělávání představeno jako nedílná součást trhu práce, proto se do něho zapojují zaměstnavatelé ve velké míře na úrovni středních odborných škol. Ředitelé středních odborných škol jsou odpovědní za naplňování školních vzdělávacích programů při odborném vzdělávání a využívají spolupráce se zaměstnavateli ke zkvalitnění přípravy žáků na budoucí povolání v souladu s požadavky na trhu práce a změnami ve společnosti. Musí přitom vycházet z platné školské legislativy a požadavků zaměstnavatelů, ale zároveň zajistit i podmínky pro další vzdělávání učitelů odborných předmětů.

Diplomová práce se ve své teoretické části v jednotlivých kapitolách a podkapitolách věnovala legislativnímu ukotvení spolupráce škol se zaměstnavateli, oblastem spolupráce vymezenými Strategií vzdělávací politiky České republiky do roku 2020 a dále mapovala zapojení zaměstnavatelů do spolupráce s obchodní akademií v rámci konkrétního oboru vzdělání, jeho rámcového vzdělávacího programu a zejména spolupráci při zajišťování odborné praxe žáků na pracovištích právnických a fyzických osob, ale i možné dopady nedostatečné spolupráce.

Cílem diplomové práce bylo analyzovat a kriticky zhodnotit požadavky učitelů, zástupců zaměstnavatelů a žáků na odborné vzdělávání v obchodní akademii v rámci jejich spolupráce a vzájemně je komparovat.

Pro naplnění cíle byly v praktické části diplomové práce formulovány výzkumné otázky, směřované na učitele odborných předmětů obchodní akademie, zástupce zaměstnavatelů, u kterých žáci 2. a 3. ročníku vykonávali odbornou praxi a na tyto žáky. Na základě výzkumných otázek byly vytvořeny tři dotazníky, u kterých se některé otázky shodovaly, aby bylo možné porovnat požadavky učitelů odborných předmětů a zástupců zaměstnavatelů na odborné vzdělávání a zjistit, zda jsou odborné praxe u zaměstnavatelů pro žáky přínosné. Z provedené obsahové analýzy záznamových a hodnoticích dokumentů byly získány další informace, týkající se administrativního zpracování průběhu odborné praxe a hodnocení jednotlivých žáků zástupci zaměstnavatelů. Zpracování výsledků šetření bylo náročné na čas vzhledem k počtu respondentů a vzájemné komparaci odpovědí, ale nakonec došlo k naplnění cíle diplomové práce.

Z výsledků dotazníkového šetření vyplynulo, že obchodní akademie využívá spolupráci se zaměstnavateli především při zajišťování odborné praxe žáků 2. a 3. ročníku. Zaměstnavatelé považují tuto formu spolupráce za nejdůležitější. V rámci spolupráce využívá obchodní akademie také často zajišťování exkurzí a přednášek odborníků z praxe, které jsou i pro zaměstnavatele důležité. Zajištění exkurzí pro žáky za tak důležité nepovažují. Učitelé nejméně využívají účast zaměstnavatelů na maturitních zkouškách žáků a stáží učitelů u zaměstnavatelů. Pro zaměstnavatele je při spolupráci nejméně důležitá také účast u maturitních zkoušek a sponzorství.

Obchodní akademie v rámci odborné praxe spolupracuje převážně s právníckými osobami, méně s fyzickými osobami většinou z Prahy, ale také ze Středočeského kraje a jiných krajů. Žáci konají odborné praxe na reálných pracovištích většinou jednotlivě, pro obchodní akademii je tak smluvní zajištění u velkého počtu zaměstnavatelů náročné. Organizace, které s obchodní akademií spolupracují v rámci odborné praxe, působí zejména v oblasti služeb a obchodu, ale také ve výrobní sféře a veřejné správě. Početnou skupinu tvoří organizace s 1 až 25 zaměstnanci, spolupracují však také organizace s více než 5 000 zaměstnanci. Žáci 2. ročníku konali odbornou praxi v délce dvou týdnů, šest hodin denně, žáci 3. ročníku v délce tří týdnů také šest hodin denně. Ve 2. ročníku mírně převažovali chlapci, ve 3. ročníku dívky. Většina žáků si zajišťovala odbornou praxi sama, často pomáhali rodiče, škola, někdy kamarádi i známí. V obchodní akademii působí deset učitelů odborných předmětů, polovina z nich má praxi delší než 21 let. Učitelé považují spolupráci se zaměstnavateli jako důležitou pro inovaci, zkvalitňování ŠVP i jeho naplňování. Zaměstnavatelé považují odbornou praxi za přínosnou, pokud je v souladu se ŠVP a pokud je obsah odborných předmětů vyučovaných ve škole v souladu se současnými trendy na trhu práce. Někteří spatřují přínos odborných praxí, pokud je hodnocení poskytovatele odborné praxe zahrnuto do klasifikace odborného předmětu. S nabídkou odborných praxí jsou učitelé spokojeni, ale v některých případech zcela neodpovídá naplňování ŠVP. Učitelé spatřují nedostatky také u zaměstnavatelů, kteří při zapojení do výuky využívají spolupráci pouze jako svoji prezentaci a reklamu. Požadují od zaměstnavatelů společné semináře k praktickým dovednostem, konané ve škole, a společné pro učitele, odborníky z praxe a žáky. Škola by měla podle učitelů více vyžadovat náměty a připomínky k výuce odborných předmětů. S průběhem odborné praxe nejsou učitelé

spokojení se zaměstnavateli, kteří žáky využívají pouze jako pracovní sílu a neakceptují smluvní ujednání z hlediska produktivní práce. Činnosti žáků často neodpovídají naplňování ŠVP obchodní akademie. Velký problém spatřují učitelé v nedostatečné kontrole žáků na odborné praxi, kterou není možné z časových a organizačních důvodů ze strany školy zajistit. Jedinou zpětnou vazbu mají u většiny žáků pouze ze záznamových, hodnoticích dokumentů, které jsou často nečitelné, a ze závěrečných zpráv žáků, které mohou být zkreslené. Většina učitelů však vyjadřuje spokojenost s průběhem odborných praxí. Také žáci 2. i 3. ročníku vyjádřili z větší části spokojenost s průběhem odborných praxí i s přístupem garanta odborné praxe, pouze jedinci nebyli spokojeni. Učitelé, zaměstnavatelé i žáci většinou souhlasí s délkou odborné praxe dva týdny ve 2. ročníku, pouze někteří požadují praxi kratší. Souhlasí i s třemi týdny ve 3. ročníku, pro některé žáky je odborná praxe příliš dlouhá a nesplňuje svůj účel.

Na nejdůležitějších klíčových a odborných kompetencích, které by si žáci měli odborným vzděláváním rozšířit se učitelé a zaměstnavatelé ve svých preferencích většinou neshodují. Zaměstnavatelé se lišili v odpovědích podle předmětu činnosti organizace, učitelé podle vyučovaného předmětu. Pro žáky 2. ročníku bylo největším přínosem odborné praxe zdokonalení v komunikačních dovednostech, pro žáky 3. ročníku seznámení s vedením administrativy. Někteří jedinci nespátřují v odborné praxi žádný přínos. Znalosti získané ze školy žáci při odborné praxi spíše využili, ale našla se i velká část těch, kteří je nevyužili. Záznamové a hodnoticí dokumenty z odborných praxí vykazují dle obsahové analýzy z hlediska spolupráce mezi obchodní akademií a zaměstnavateli určité nedostatky.

Diplomová práce přináší poznatky o spolupráci mezi učiteli odborných předmětů, zaměstnavateli a žáky při odborném vzdělávání na jedné konkrétní škole určitého oboru. Tyto poznatky lze využít pro naplňování spolupráce v jakékoliv střední odborné škole, ale i v širším kontextu středního odborného vzdělávání, například z hlediska strategických dokumentů pro další období.

Návrhy a doporučení

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy by mělo zapracovat do rámcového vzdělávacího programu pro obor 63-41-M/02 konkrétnější vymezení realizace odborných praxí u zaměstnavatelů tak, aby škola mohla pro zaměstnavatele vytvořit záznamový

dokument o průběhu odborných praxí s předtištěnými požadovanými klíčovými a odbornými kompetencemi na základě závazného rámce. Snížily by se tak rozdíly ve vykonávaných činnostech žáků a rozvoji těchto kompetencí.

Ředitelé škol by měli snížit počet zaměstnavatelů, kteří žákům poskytují odborné praxe. Zaměřit se na větší organizace, které by mohly poskytnout odborné praxe více žákům v jednom období a zajistit tak podmínky pro kontrolu odborných praxí ze strany školy. Zároveň zvážit období, ve kterém budou odborné praxe realizovány.

Ředitelé škol by měli v rámci dalšího vzdělávání získat zaměstnavatele pro realizaci stáží pro učitele odborných předmětů.

Pro všechny zaměstnavatele, poskytující odborné praxe, by hodnoticí dokumenty žáků z odborných praxí měly být nejen příležitostí k vyjádření připomínek a doporučení pro školu, ale povinností, vymezenou školským zákonem.

ČŠI by se měla v rámci inspekcí na středních odborných školách více zaměřit na formy spolupráce se zaměstnavateli a na realizaci odborných praxí.

6 Seznam použitých informačních zdrojů

BERNHARDT, Victoria L., 2014. *The School Portfolio: A Comprehensive Framework for School Improvement*. rozš. vyd. New York: Routledge. 272 s. ISBN 1317920481, 9781317920489.

GAVORA, P., 2010. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-185-0.

HAVLÍK, R., 2015. *Úvod do sociologie*. 6. vyd., přepracované. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2843-1.

CHRÁSKA, M., 2016. *Metody pedagogického výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, a. s. 256 s. ISBN 978-80-247-5326-3.

KAŠPAROVÁ, J., 2012. *Profilová maturitní zkouška v odborných školách: příručka pro učitele středních odborných škol*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání. 48 s. ISBN 978-80-87063-95-8.

KAVÁNKOVÁ, O., RYDLO, J., 2013. *Realizace odborné praxe: Publikace pro vedení škol a učitele odborných vyučovacích předmětů – skupiny oborů 63-Ekonomika a administrativa*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání. 33 s. ISBN 978-80-7481-019-0.

LHOTKOVÁ, I., TROJAN, V., KITZBERGER, J., 2012. *Kompetence řídicích pracovníků ve školství*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer. 104 s. ISBN 978-80-7357-899-2.

MOLNÁR, Z. a kol., 2012. *Pokročilé metody vědecké práce*. Praha: Profess Consulting, s. r. o. 138 s. ISBN 978-80-7259-064-3

PRŮCHA, J., 2012. *Srovnávací pedagogika: mezinárodní komparace vzdělávacích systémů*. 2., aktualit. vyd. Praha: Portál. 336 s. ISBN 978-80-262-0191-5.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., 2013. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál. 400 s. ISBN 978-80-262-0403-9.

TROJAN, V., 2014. *Pedagogický proces a jeho řízení*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer. 92 s. ISBN 978-80-7478-539-9.

TROJANOVÁ, I., 2014. *Ředitel a střední management školy: průvodce pro ředitele a střední management ZŠ a SŠ*. 1. vyd. Praha: Portál. 176 s. ISBN 978-80-262-0591-3.

VENCOVSKÁ, T. a kol., 2015. *Kráčíme Pospolu k efektivnější spolupráci škol a firem*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání. 62 s. ISBN 978-80-7481-100-5.

ZICH, F. a ROUBAL, O., 2014. *Úvod do sociologického výzkumu*. Druhé upravené a rozšířené vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní. 122 s. Edice EUPRESS. ISBN 978-80-7408-093-7.

Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů.

Vyhláška č. 177/2009 Sb., vyhláška o bližších podmínkách ukončování vzdělávání ve středních školách maturitní zkouškou.

Vyhláška č. 13/2005 Sb., o středním vzdělávání a vzdělávání v konzervatoři, ve znění pozdějších předpisů.

Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 63-41-M/02 Obchodní akademie. Vydalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy dne 28. 6. 2007, č. j. 12 698/2007-23.

MŠMT. 2016. In: *Metodické doporučení k zabezpečení jednotného postupu při uzavírání smlouvy o obsahu, rozsahu a podmínkách konání praktického vyučování* [on-line]. © 2013 – 2018 MŠMT [cit. 2018-01-06]. Dostupné z: (<http://www.msmt.cz/vzdelavani/stredni-vzdelavani/metodicke-doporuceni-k-zabezpeceni-jednotneho-postupu-pri>

MŠMT. 2016. In: *Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy, kterým se mění rámcové vzdělávací programy středního odborného vzdělávání* [on-line] [cit. 2018-01-09]. Č.j.: MSMT-21703/2016-1. Dostupné z: https://clanky.rvp.cz/wp-content/upload/prilohy/21099/opatreni_ministryne_k_upravam_rvp_sov.pdf

MŠMT. 2014. In: *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015-2020*. [online] [cit. 2017-12-12] Dostupné z:

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/dlouhodoby-zamer-vzdelavani-a-rozvoje-vzdelavaci-soustavy-1>

MŠMT. 2014. In: *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020*. [online] [cit. 2017-12-11] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/strategie-vzdelavaci-politiky-2020>

Národní ústav pro vzdělávání. 2016. In: *Projekt P-KAP* [on-line]. © 2011 – 2018 NÚV [cit. 2017-12-13]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/p-kap/projekt-1>

Národní ústav pro vzdělávání. 2016. In: *Odborné vzdělávání a spolupráce škol se zaměstnavateli* [on-line]. © 2011 – 2018 NÚV [cit. 2017-12-13]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/p-kap/podpora-odborneho-vzdelavani-vcetne-spoluprace-skol-a>

Národní ústav pro vzdělávání. 2016. In: *Systémové a legislativní ukotvení* [on-line]. © 2011 – 2018 NÚV [cit. 2017-12-15]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/p-kap/systemove-a-legislativni-ukotveni>

7 Seznam zkratek

BOZP	Bezpečnost a ochrana zdraví při práci
ČŠI	Česká školní inspekce
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
OA	Obchodní akademie
Projekt P-KAP	podpora krajského akčního plánování
RVP	Rámcový vzdělávací program
ŠVP	Školní vzdělávací program

8 Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník pro učitele odborných předmětů

Příloha č. 2: Dotazník pro zástupce zaměstnavatelů

Příloha č. 3: Dotazník pro žáky 2. a 3. ročníku obchodní akademie k realizaci odborných praxí

DOTAZNÍK PRO UČITELE ODBORNÝCH PŘEDMĚTŮ

Dovoluji si Vás požádat o vyplnění dotazníku, jehož odpovědi budou využity pro účely diplomové práce, zaměřené na odborné vzdělávání a spolupráci se zaměstnavateli.

1. Jaký je Váš pohled na spolupráci obchodní akademie se zaměstnavateli z hlediska naplňování ŠVP? (označte křížkem)

- Spolupráce je nezbytná pro naplňování školního vzdělávacího programu.
- Spolupráce je důležitá pro inovaci a zkvalitňování ŠVP.
- Spolupráce je potřebná pouze pro realizaci odborných praxí žáků, která je povinně zařazena do ŠVP.
- Jiný (doplňte jaký)

2. Jakou formu spolupráce se zaměstnavateli ve Vaší škole v rámci odborného vzdělávání nejvíce využíváte? (očísľujte od 1 do 9; 1 – nejvíce, 9 – nejméně)

- Odborné praxe žáků v reálném pracovním prostředí
- Exkurze
- Přednášky odborníků z praxe, spolupráce při výuce
- Účast odborníka z praxe při praktické maturitní zkoušce
- Stáže učitelů u zaměstnavatelů
- Nabídka pracovních míst
- Sponzorství
- Spolupráce při projektech školy
- Jiné (doplňte jaké)

3. Jaké klíčové kompetence by si Vaši žáci měli v průběhu odborných praxí rozšířit? (očísľujte podle důležitosti od 1 do 12; 1 – nejdůležitější; 12 – nejméně důležité)

- Schopnost vyhledávat a zpracovávat informace
- Čtení a porozumění pracovním instrukcím
- Schopnost logického, matematického myšlení
- Týmová práce
- Komunikační schopnosti (ústní a písemný projev)
- Umění jednat s lidmi
- Schopnost řešit problém
- Nést zodpovědnost
- Zběhlost v cizích jazycích
- Adaptabilita a flexibilita
- Zběhlost v používání výpočetní techniky
- Schopnost vést

4. Jaké odborné kompetence by si Vaši žáci měli v průběhu odborných praxí rozšířit? (očísľujte podle důležitosti od 1 do 10; 1 – nejdůležitější, 10 – nejméně důležité)

- Schopnost vyhledávat příslušné právní předpisy
- Schopnost provádět základní účetní operace
- Schopnost zpracovávat doklady související s hotovostním a bezhotovostním platebním stykem
- Orientace v činnostech bank, pojišťoven, penzijních fondů
- Schopnost efektivně hospodařit s finančními prostředky
- Schopnost plánovat možné náklady, výnosy, zisk
- Schopnost zpracovávat obchodní písemnosti
- Schopnost zpracovávat personální písemnosti
- Schopnost komunikace se zahraničními partnery v cizím jazyce
- Znalost zásad bezpečnosti práce a ochrany zdraví při práci

5. Jste spokojen/a s nabídkou odborných praxí pro Vaše žáky? (označte křížkem)

- Ano, nabídka je velká a odpovídá naplňování ŠVP
- Částečně, nabídka je velká, ale zcela neodpovídá naplňování ŠVP
- Ne, nabídka je velká, ale neodpovídá naplňování ŠVP
- Ne, nabídka je malá

6. Odpovídá průběh odborných praxí žáků po přečtení jejich závěrečných zpráv naplňování ŠVP v rámci odborného vzdělávání? (označte křížkem)

- Rozhodně ano
- Spíše ano u většiny žáků
- Spíše ne, pouze u některých žáků
- Rozhodně ne (doplňte nedostatky)

.....
.....
.....

7. Je podle Vás délka odborné praxe realizovaná Vaší školou u žáků 2. a 3. ročníku dostačující pro rozšíření odborných kompetencí? (označte křížkem)

- Ano, 2 a 3 týdny je dostačující délka odborné praxe
- Ne (zdůvodněte)

.....
.....

8. Napište, jaké zásadní nedostatky v současné době spatřujete ve spolupráci se zaměstnavateli v rámci odborného vzdělávání ve Vaší škole.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

9. Pohlaví (označte křížkem)

- muž
- žena

10. Délka praxe učitele odborných ekonomických předmětů (označte křížkem)

- 1 rok
- 2-5 let
- 6-10 let
- 11-20 let
- 21 let a více

Děkuji za Váš čas a spolupráci.

DOTAZNÍK K PRO ZÁSTUPCE ZAMĚSTNAVATELŮ

Dovoluji si Vás požádat o vyplnění dotazníku, jehož odpovědi budou využity pro účely diplomové práce, zaměřené na odborné vzdělávání a spolupráci obchodní akademie

se zaměstnavateli.

1. Jakou formu spolupráce s obchodní akademií považujete v rámci odborného vzdělávání za důležitou? (možno označit křížkem více forem)

- Zajišťování odborných praxí
- Spolupráce při výuce, odborné přednášky
- Zajištění exkurzí pro žáky
- Nabídka pracovních míst
- Sponzorství
- Spolupráce při projektech školy
- Výměna zkušeností mezi školou a zaměstnavatelem
- Účast na maturitních zkouškách žáků

2. Odborná praxe na pracovišti právnických nebo fyzických osob je pro žáky obchodní akademie z Vašeho pohledu: (označte křížkem)

- přínosná, pokud je v souladu se školním vzdělávacím programem školy
- přínosná, pokud je poskytovatelem praxe hodnocena a hodnocení zahrnuto do klasifikace odborného předmětu
- přínosná, pokud je obsah odborných předmětů vyučovaných ve škole v souladu se současnými trendy na trhu práce
- není přínosná

3. Odborná praxe žáků 2. ročníku by měla probíhat: (označte křížkem)

- 1 týden
- 2 týdny
- 3 týdny
- déle než 3 týdny

4. Odborná praxe žáků 3. ročníku by měla probíhat: (označte křížkem)

- 1 týden
- 2 týdny
- 3 týdny
- 4 týdny
- déle než 4 týdny

5. Seřad'te Vámi požadované klíčové kompetence žáků od 1 do 12 podle důležitosti:

(1 – nejdůležitější; 12 – nejméně důležité)

- schopnost vyhledávat a zpracovávat informace
- čtení a porozumění pracovním instrukcím
- schopnost logického, matematického myšlení
- týmová práce
- komunikační schopnosti (ústní a písemný projev)
- umění jednat s lidmi
- schopnost řešit problém
- nést zodpovědnost
- zběhlost v cizích jazycích
- adaptabilita a flexibilita
- zběhlost v používání výpočetní techniky
- schopnost vést

6. Seřad'te Vámi požadované odborné kompetence žáků od 1 do 10 podle důležitosti: (1 – nejdůležitější; 10 – nejméně důležité)

- schopnost vyhledávat příslušné právní předpisy
- schopnost provádět základní účetní operace
- schopnost zpracovávat doklady související s hotovostním a bezhotovostním platebním stykem
- orientace v činnostech bank, pojišťoven, penzijních fondů
- schopnost efektivně hospodařit s finančními prostředky
- schopnost plánovat možné náklady, výnosy, zisk
- schopnost zpracovávat obchodní písemnosti
- schopnost zpracovávat personální písemnosti
- schopnost komunikace se zahraničními partnery v cizím jazyce
- znalost zásad bezpečnosti práce a ochrany zdraví při práci

7. Právní forma zaměstnavatele (označte křížkem)

- Právnícká osoba
- Fyzická osoba

8. Počet zaměstnanců (označte křížkem)

- 0
- 1 – 5
- 6 – 25
- 26 – 99
- 100 – 249
- 250 – 499
- 500 – 4 990
- nad 5 000

9. Předmět činnosti (označte křížkem)

- Výrobní
- Služby
- Obchod
- Správa
- Jiný.....(doplňte)

10. Oblast působení (označte křížkem)

- Praha
- Středočeský kraj
- Jiný kraj.....(doplňte)

Děkuji za Váš čas a spolupráci.

DOTAZNÍK PRO ŽÁKY 2. A 3. ROČNÍKU OBCHODNÍ AKADEMIE K REALIZACI ODBORNÉ PRAXE

1. Identifikační údaje: (označte křížkem)

☐ dívka 2. ročník	☐ chlapec 2. ročník
☐ dívka 3. ročník	☐ chlapec 3. ročník

2. Zajištění odborné praxe probíhalo: (označte křížkem)

☐ zajistil/a jsem si sám/a	☐ zajistili rodiče	☐ zajistila škola
☐ jiné zajištění		

doplňte:.....

3. Odbornou praxi jsem vykonával/a: (označte křížkem)

☐ u právnické osoby	☐ u fyzické osoby

4. Odborná praxe splnila mé očekávání: (označte křížkem)

☐ rozhodně ano	☐ spíše ano
☐ spíše ne	☐ rozhodně ne

5. Největším přínosem odborné praxe pro mne bylo: (označte křížkem)

- seznámení s firemní kulturou
- zdokonalení ve vystupování a společenském chování
- zdokonalení v komunikačních dovednostech
- zdokonalení v práci s PC
- seznámení s vedením administrativy
- seznámení s vedením účetnictví
- seznámení s právními předpisy
- zdokonalení v cizím jazyce
- seznámení s bezpečností práce a protipožárními předpisy
- jiné, doplňte:
- odborná praxe nebyla přínosná

6. S přístupem garanta praxe (pracovníka, pověřeného vedením mé odborné praxe) jsem byl/a spokojen/a: (označte křížkem)

☐ rozhodně ano	☐ spíše ano
☐ spíše ne	☐ rozhodně ne

7. Znalosti získané ve škole jsem využil/a při odborné praxi: (označte křížkem)

☐ rozhodně ano	☐ spíše ano
☐ spíše ne	☐ rozhodně ne

8. Napište, na co jste ze školy nebyl/a pro odbornou praxi připraven/a a co by měla škola zařadit do výuky:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

9. Délka praxe 2 týdny ve 2. ročníku je dostačující: (označte křížkem)

☐ rozhodně ano	☐ spíše ano
☐ spíše ne	☐ rozhodně ne

10. Délka praxe 3 týdny ve 3. ročníku je dostačující: (označte křížkem)

☐ rozhodně ano	☐ spíše ano
☐ spíše ne	☐ rozhodně ne

11. Zde můžete uvést další připomínky k organizačnímu zajištění a realizaci odborné praxe:

Děkuji za Váš čas a spolupráci.